ØKONOMI og POLITIK

Kvartalsskrift udgivet af Institutet for Historie og Samfundsøkonomi . 34. Årgang . Nummer 1 . 1960

København 1960

ØKONOMI OG POLITIK

34. ÅRGANG . NR. 1 . 1960

INDHOLD

C. G. FEILBERG: Ghana 4

CHR. GELEFF: Nye republikker i fransk Afrika 21

OLE KARUP PEDERSEN: Britisk Østafrika 49

Institutet for Historie og Samfundsøkonomi i 1959 66

Den internationale økonomiske situation 70

Den danske økonomiske situation 76

Politisk kronik 82

KVARTALSSKRIFT UDGIVET AF
INSTITUTET FOR HISTORIE OG SAMFUNDSØKONOMI
KØBENHAVN 1960

FORFATTERNE

C. G. FEILBERG: Dr. phil., professor i kulturgeografi ved Københavns Universitet.

CHR. GELEFF: Cand. jur., fuldmægtig i Københavns byret, translatør i fransk.

OLE KARUP PEDERSEN: Cand. mag., arkivar i rigsarkivet.

Sorte Afrika vågner – således betegnes ofte den rivende udvikling, der i øjeblikket foregår i Afrika syd for Sahara. Nye stater skyder frem i de tidligere koloniområder, og der høres røster om et kommende panafrikansk statssamfund. I dette og i de efterfølgende hæfter af »Økonomi og Politik« vil man søge at belyse den økonomiske og politiske udvikling i de vigtigste områder i Sorte Afrika (undtagen Den sydafrikanske Union, hvor specielle forhold gør sig gældende), for så i en afsluttende artikel at undersøge om der nu også er en fællesnævner i dette brogede puslespil.

Red.

Eftertryk uden kildeangivelse ikke tilladt.

ØKONOMI OG POLITIK udkommer med et hæfte i hvert kvartal. Årsabonnement 15 kr. Enkelte hæfter 4 kr. Ansvarshavende redaktør: Sekretær cand. polit. HANS BOSERUP. Redaktionsudvalg: Finansminister, professor, dr. oecon. KJELD PHILIP, professor, dr. phil. SVEN HENNINGSEN, rektor, professor, dr. polit. POUL WINDING og generalsekretær for Nordisk Råd, F. W. WENDT. Redaktion, ekspedition og abonnement: Institutet for Historie og Samfundsøkonomi, Sankt Peders Stræde 5, København K., telefon Palæ 5182. Abonnement kan endvidere tegnes i alle boglader og hos postvæsenet samt for boghandlernes vedkommende også gennem Danske Boghandleres Kommissionsanstalt.

Udsendt i boghandelen 20. juli 1960.

Printed in Denmark. Aarhuus Stiftsbogtrykkerie.

AFRIKA 1960

Selvstændige lande pr. 1/1-60 og lande der forventes at blive selvstændige i lobet af 1960. (Indbefattet lande tilsluttet Commonwealth og det franske samfund).

Algier (14 departementer i den Franske Republik).

F.N. mandatområder.

Kolonier, protektorater m. v. underlagt et europæisk land.

GHANA

AF C. G. FEILBERG

En middelalderlig arabisk geograf Al Bakri giver en beskrivelse af et besøg, han har aflagt i negerriget Ghana, der lå syd for Sahara i egnene ved øvre Niger. Hans skildring af audiensen hos Ghanas konge formelig bugner af guld. Kongen sidder under en stor parasol. Bag ham står ti tjenere, hvis sværd har fæste af guld, ved hans højre side vasalkongernes prægtigt klædte sønner med guldsmykker i håret. Hans bolig bevogtes af hunde med halsbånd og bjælder af guld og sølv. Dette rige eksisterer ikke mere. Men den formodning er fremsat, at en del af dets beboere er vandret sydpå, hvor de befolkede store dele af den senere britiske Guld Kyst Koloni. Denne formodning danner grundlaget for, at kolonien, da den i 1957 blev en selvstændig stat, optog det gamle navn Ghana, der havde tilknytning til så strålende minder fra Afrikas fortid.

Grænser, der i hovedsagen er fastlagt ved traktater i kolonitiden, udsondrer Ghana som en grovt firkantet blok mellem de franske områder i Vest-Afrika og den uafhængige republik Togoland (det tidligere franske Togo). Administrativt er Ghana delt i fem regioner (se kortet side 19). Efter den sidste folketælling i 1948 var befolkningen fordelt på regionerne, som følgende tabel viser:

Tabel I. Folketælling 1948.

	Areal km²	Indbyggere	Indb. pr. km²
Eastern Region	24.801	988.347	40
Western Region	34.193	871.803	25
Ashanti	63.141	818.944	13
Northern Region	78.959	866.503	11
Trans-Volta Togoland	36.778	572.853	16
Ghana	237.872	4.118.450	17

Trans-Volta Togoland var tidligere engelsk mandatområde (før første verdenskrig en del af den tyske koloni Togo). Det blev 1957 tilsluttet Ghana. Tallene viser, at 1948 boede 21 % af befolkningen i den nordlige region, 79 % i den sydlige del af landet. 1959 blev Ghanas folketal an-

slået til 4.911.000. Deraf skønnedes de 1.187.000 (24 %) at bo i det nordlige Ghana, resten 3.724.000 (76 %) i de sydlige regioner. Befolkningstallet synes altså at være steget forholdsvis mest i Northern Region, hvilket kan bidrage til at forklare, at en del folk fra Nord-Ghana søger arbejde i det sydlige.

INDDELING I GEOGRAFISKE LANDSKABER

Karakteristisk for Ghanas som for det meste af Vest-Afrikas naturgeografi er mangelen på bratte overgange. Lavslette går for det meste jævnt over i højslette. Det ene plantebælte går gradvis over i det andet. En væsentlig årsag til ensartetheden må søges i de geologiske forhold. Over 90 % af Ghanas undergrund består af meget gamle dannelser, som erosionen forlængst har slidt ned til slette, om end senere jordbevægelser kan have skabt højderygge her og der.

For at få overblik må man dog trods ensartetheden prøve at finde frem til en deling i geografiske landskaber. Den vigtigste skillelinje er Kwahu Plateauet, en over 500 m høj sandstensryg, som med hovedretning NV.-SØ. løber fra Wenchi til Koforidua og derved skråt afskærer de sydlige provinser: Western Region, det meste af Eastern Region og det halve af Ashanti, fra de centrale og nordlige dele af landet. Syd for denne linie falder over 140 cm regn om året, i landets sydvesthjørne endog 215 cm, og den naturlige vegetation er højskov. Nord for er nedbøren mindre og koncentreret i en regnperiode på 4–5 måneder. Der er den naturlige vegetation en lys åben skov eller savanne, græssletter med spredte træer. Syd for Kwahu Plateauet består undergrunden af granit, krystallinske skifere, omdannede lavaer og lignende, hvorover der er opstået lette gråbrune og brune jorder med en del humusindhold. Nord for plateauet er den ganske overvejende del af undergrunden næsten vandret liggende sandstenslag, og i forvitringsmassen over sandstenen kan der – navnlig hvor plantedækket er ødelagt, så den skyllende regn og den brændende sol får fri adgang – dannes en jernholdig skorpe nær overfladen, som gør jorden ufrugtbar. Den bedste landbrugsjord findes her langs vest- og nordgrænsen, hvor sandstensformationen ikke forekommer.

Også inden for befolkningen består der modsætning mellem egnene nord og syd for den grænse, vi har sat. I syd er befolkningstætheden størst, både i kystegnene og omkring Ashantis hovedstad Kumasi når den over 80 indb. pr. km², d. v. s. en tættere befolkning end Jyllands. Et bælte gennem det centrale Ghana er derimod meget tyndt befolket – under 4 indb. pr. km², og først langs nordgrænsen møder man på ny en tættere befolkning.

Folkene i Syd-Ghana taler sprog af Kwa-gruppen (dele af den sam-

menfattes under navnet Twi). Et af de vigtigste af folkene i denne gruppe er Ashanti – i regionen af samme navn – som endnu ved århundredskiftet førte krig mod englænderne. Fanti er en af de største stammer ved kysten. Ikke så få af folkene i syd er kristne, i kystegnene cirka en tredjedel. Også i landets centrale dele tales et Kwa-sprog Guang. Men landets nordlige del beherskes af Gur-sprogene. Til dem hører bl. a. Dagomba og Mossi. I nord vinder også muhammedanismen frem.

Af klimatiske grunde må man endelig udskille en strimmel land langs Ghanas sydøstkyst som et særligt landskab. I dets østligste del bor Ewefolket, hvis sprog hører til Kwa-gruppen.

SYD-GHANA

Syd-Ghana er da oprindeligt skovland, egentlig regnskov længst i sydvest, hvor nedbøren er størst. Men befolkningen har ikke ladet denne skov stå urørt, og grundlaget for befolkningens eksistens er et traditionelt landbrug af den type, som engelske geografer kalder »shifting agriculture«, d. v. s. omvekslende eller omflyttende landbrug, et ret betegnende navn. Et stykke land i skoven ryddes, det dyrkes to eller tre år, og når jorden er udpint, får den lov at falde hen i krat og skov på ny. Under en årrækkes hvile regenererer jordbunden, navnlig dannes der ny humus. Denne form for agerbrug kan kun gennemføres, når der er rigelig god jord at tage af. Bliver befolkningspresset for stort, så jordens hvileperiode afkortes, hindres den i at regenerere, og en forringelse af dens indhold af plantenæring finder sted.

De næringsplanter, som dyrkes, er dels tropiske knoldplanter som Cocoyam (minder om Taro), maniok (i Vest-Afrika sædvanlig kaldet Cassava) og almindelig yams, dels en række frugtbærende urter og træer: melbanan, søde bananer, oliepalme, avocadopære, oranger, papaya og endelig en mængde grøntsager. Af kornsorter dyrkes i det regnrigeste område ris, i øvrigt majs. Tsetsefluens tilstedeværelse hindrer hold af hornkvæg, så af husdyr ses i landsbyerne kun får, geder og fjerkræ, der leverer et tilskud af kød til den sædvanlige plantekost.

Ved siden af denne store landbrugsproduktion til ernæring af Syd-Ghanas egen befolkning dyrkes flere træer af hensyn til eksport. Af kødet af oliepalmens frugter udkoges olie, der anvendes stedligt som fedtstof til maden, men en stor del af frugtkærnerne eksporteres til udpresning af olie. Hjemmehørende i skovregionen er også kolatræet. Kolanødden er et stimulansmiddel, som både eksporteres og sælges til andre egne inden for landet. Vigtigere for eksporten end alle andre planteprodukter er kakaoen, som vil blive omtalt særskilt.

Træ spiller en stor rolle i hele Ghanas økonomi. Da landet mangler

kul og i hvert fald i øjeblikket ikke har nogen produktion af mineralolier, er det almindelige brændstof træ, der kan hentes såvel i skoven som i savannen. Det er vanskeligt at beregne, hvad værdien af denne store mængde brænde ville være omsat i penge. Fra det sydøstlige Ghanas skove eksporteres desuden tømmer, en eksport, der er steget meget siden anden verdenskrig. Det er ofte vanskeligt at gøre rede for, hvilke træsorter, der udnyttes i tropeskoven. De botaniske navne på træerne kendes kun af få. Tømmeret bringes derfor på markedet under navne på tømmersorter, der er velkendt i handelen. I Ghana produceres bl. a. afrikansk mahogni, wawa og sapele. Wawa er den letteste af træsorterne, bruges til bygningsstilladser og udhules til kanoer. Flere af træsorterne anvendes i krydsfinér. For at beskytte trævæksten har man indført kontrol med trævæksten i en mængde enklaver (forest reserves).

KYSTEGNENE I SYDØST

Ghanas sydgrænse er dets kyst mod Atlanterhavet. På dens midterste del mellem Cape Three Points og Accra når den hårde klippe ud til vandet, i øvrigt er det en lav klitkyst med laguner bag. Naturlige havne savnes. En bræmme land langs kysten, som fra egnen ved Takoradi strækker sig stadig bredere mod øst, hvor den dækker hele floden Voltas mundingszone, er – grundet på meteorologiske forhold, som vi ikke her kan gøre nærmere rede for – den regnfattigste del af Ghana med en årsnedbør på kun 65–100 cm, som falder i en kort periode af sommeren. Ved slutningen af den tørre tid antændes græs og krat, og ved den første regn spirer nyt græs frodigt frem. Det afgiver føde for et betydeligt kvæghold, da tsetsefluen her er mindre hyppig. Lidt mælk sælges lokalt, men kvæget holdes især for kødets skyld. Da også landets hovedstad og største by Accra ligger her, kan der blive god afsætning både for kødet og de mange grøntsager, der avles i regionen. Som et kuriøst eksempel på intensivt landbrug kan nævnes, at skalotteløg i en del af Voltas delta dyrkes gødet med flagermusekskrementer og fiskeaffald. Langs hele Ghanas kyst dyrkes kokospalmen.

Fiskeri drives næsten overalt i Ghanas floder, men det største fiskeri drives langs kysten, hvor alle byer og landsbyer tager del i det. Det drejer sig om den almindelige type af fiskeri i troperne: Man går ud i kanoer om morgenen og vender hjem med fangsten tidlig på eftermiddagen, hjulpet af brisen fra havet. Der er størst fangst af sild. Særlig pris sætter man på den store havbrasen. Havfiskeriets produktion vurderes til ca. 20.000 t årlig.

NORD-GHANA

Nord-Ghana er øvre og mellemste Voltas land. Kildefloderne Sorte og Hvide Volta kommer inde fra de franske områder i vest og nord og forenes

på lavsletterne midt i sandstensområdet, hvorpå Voltafloden i stadige slyngninger arbejder sig frem til sit delta i Ghanas sydøsthjørne. Også dette land er tørkepræget en stor del af året. En af Ghanas egne geografer har givet følgende skildring: »I regntiden og den periode, der følger umiddelbart efter, ser planterne friske og grønne ud, og det er let at bearbejde jorden til dyrkning. Under tørtiden derimod ser alt afsvedet og udhungret ud, og regntidens grønne farveskær afløses af et brunligt. Jordbunden bliver hård, og hvor den indeholder meget ler, dannes åbne revner. Vejene er meget støvede, og vegetationen på begge sider bliver dækket med tykke lag af støv. Under harmattanen (den tørre nordostpassat) gør den støvfyldte luft himlen diset, og et tyndt overtræk af støv sætter sig på alt, selv bohavet inde i husene.«

Agerbruget er af samme traditionelle type som i Syd-Ghana, men adskiller sig fra det ved arten af de dyrkede planter. Majs og maniok er stadig meget udbredte i de centrale dele af landet. Men efterhånden som man går mod nord, bliver de herskende kornsorter durrha og hirse. Endvidere træffer man bælgplanter som jordnødder og bønner. Bomuld dyrkes også. Endelig er hornkvæget det almindelige husdyr i hele den nordlige del af Ghana, hvor tsetsefluen forsvinder. En del kødkvæg sendes herfra til sydligere egne.

KAKAO

Kakaobønner er den vigtigste af Ghanas eksportvarer. Landets eksport dækker ca. en tredjedel af verdensmarkedets behov. Man regner med over 160.000 kakaodyrkere i Ghana, men en langt større del af landets befolkning er afhængig af denne avl, som i øjeblikket tager henved to tredjedele af landets eksportindtægt hjem. Da en del af kakaobønnerne afsættes til USA, har de bragt landet en stadig dollarindtægt. Det skyldes også kakaohandelen, når årsindtægten pr. hoved i Ghana beregnes til 143 $, langt mere end i de fleste andre underudviklede lande.

Skønt der fra flere sider var gjort forsøg på at dyrke kakao i den daværende Guld Kyst Koloni, lykkedes avlen først, da en afrikaner Tetteh Quashie i 1879 indsmuglede planter eller frø fra den spanske ø Fernando Po. Det var den engelske regerings politik at forhindre opståen af europæisk plantagedrift i kolonien. Kakaoen produceres derfor af afrikanske bønder på deres egne små landbrug.

Kakaotræet er et middelhøjt træ på 3 til 5 m. Det hører hjemme i Syd-Amerikas tropeskove, og det stiller ret specielle krav til klimaet, hvor det skal dyrkes: en gennemsnitstemperatur året rundt i nærheden af 26°, fugtige og skyggefulde forhold samt en nedbør på 125–150 cm. Men også en kort tørtid er nødvendig, hvorfor det egentlige regnskovsområde ikke er

egnet. I Ghana møder kakaotræet de gunstigste klimatiske forhold i et bredt bælte af skovområdet, som løber parallelt med og syd for Kwahu Plateauet. Også jordbunden dér er egnet.

Gennemsnitsstørrelsen af de arealer, der dyrkes kakao på, er sædvanlig ikke mere end én hektar. De ryddes på sædvanlig vis i den korte tørtid. Kakaoplanterne sættes imellem rækker af de almindelige næringsplanter, hvorved jorden holdes dækket mod overvældende regn eller sol, og bonden har sikret sig underholdet i de 5 år, indtil kakaotræet bliver ydedygtigt. Denne fremgangsmåde sætter folk med ringe kapital i stand til at anlægge en kakaoplantage. Når træerne begynder at sætte frugt, er der et omfattende arbejde med at indhøste, bringe bønnerne til gæring – som giver den rette aroma – og atter at tørre dem. En del kakaodyrkere benytter da lejede arbejdere, som kommer herned fra de tættest befolkede egne i Nord-Ghana. Nogle kakaofarmere er flyttet til byerne og lader bestyrere tage sig af deres kakaoplantning, hvorved der har udviklet sig en art metayage.

For at sikre kakaodyrkerne en rimelig pris, oprettede det britiske styre »the Cocoa Marketing Board«, som køber kakaoen til en fast pris af bønderne og sælger den på verdensmarkedet. Når verdensmarkedets pris er høj, lægges differencen til side i et fond, som skal sikre udbetalingen til bønderne, dersom markedsprisen falder. Penge fra kakaofonden er dog også brugt til ophjælpning af landets industri og videnskabelige forskning, specielt vedrørende sygdomme hos kakaotræet. Det er almindelige forretningsmænd, der får licens til at købe ind til the Marketing Board, hvorfor regeringen har tilskyndet bønderne til at danne salgskooperativer.

Der har været talt og skrevet meget om den risiko, der ligger i, at Ghana i så høj grad har bygget sin velfærd op på et enkelt produkt. Forskellige farer har også truet Ghanas kakaoavl. Værst er den sygdom, der kaldes »swollen shoot«. Den viste sig første gang i 1936, og man fandt efterhånden ud af, at »swollen shoot« skyldes en virus, som føres fra træ til træ af et vingeløst insekt. Sygdommen resulterer i det pågældende træs død, men der går lang tid, før den viser sig hos det angrebne træ, så mange tilsyneladende sunde træer, der gror omkring det, kan da allerede være inficerede. I 1939 skønnede man, at 1 mill. træer var ved at dø af »swollen shoot«. Ti år senere i 1949 måtte man regne med 50 mill. Sprøjtning af træerne hjælper ikke, da insekterne sidder skjult i revnerne i barken. Man har heller ikke været i stand til at opelske modstandsdygtige sorter af kakaotræet, der kunne bruges i avlen. Det eneste middel til at lokalisere sygdommen, der har vist sig nyttigt, er at hugge det syge træ og de træer, der omgiver det, ned – en forholdsregel, som bønderne naturligt satte sig kraftigt imod. Resultatet er blevet, at kakaoavlen helt er ødelagt i nogle af de områder nord for Accra, hvor den i sin tid tog sin begyndelse. Man har dog nu mulighed for at få sygdommen under kontrol ved de

strenge forholdsregler. Kakaotræet er også udsat for angreb fra forskellige svampe.

Et andet problem for kakaoavlen er konkurrencen udefra. Trods det, at der er mange kakaodyrkere, og at bønnerne behandles af dem på forskellige måder, får man et forbavsende ensartet produkt. Ghanas kakao er dog ikke så god som den bedste vestindiske. Den anvendes af chokoladefabrikanterne, men skulle disse sætte kravene op, kan der blive vanskeligheder for Ghanas eksport. Prisen på 1 engelsk pund Accra-kakao var i Dec. 1959 i New York 32,27 cents, lidt lavere end i begyndelsen af 1950erne, da den var over 38 cents. Men i mellemtiden har den været oppe på 70,15 cents (juli 1954) og nede på 26,55 cents (Dec. 1956). Alle disse svingninger virker ind på Ghanas muligheder for at investere i nye foretagender.

Man mener, at kakaobønnen nu er bredt så vidt i Ghana, at det kan blive vanskeligt at finde nye dyrkningsområder. Nye områder er blandt andet taget op for at komme bort fra egne med »swollen shoot«. Sidste år vurderedes produktionen i Ghana til 240.000 t. Man mener, at en yderligere øgelse af produktionen kun vil kunne opnås ved bedre metoder til at kontrollere sygdommene og gennem udvikling af nye mere ydedygtige varieteter.

MINEDRIFT

Venetianeren Cado Mosto, som i det 15. århundrede berejste en del af Vest-Afrikas kyst, oplyser, at guldet i spanske og italienske mønter altsammen kom fra Afrika. Siden oldtiden har der fundet en trafik med guld sted nordpå gennem Sahara, og det er ikke usandsynligt, at en del af dette guld er kommet fra det sydlige Ghana, hvor afrikanere fra gammel tid har udvundet guld af grusaflejringer ved de sædvanlige primitive guldgravermetoder.

Bjergarterne i det sydvestlige Ghana er af de typer, hvori geologerne på forhånd venter at finde værdifulde mineraler. Der forekommer da også adskillig flere værdifulde mineraler end de, der udvindes ved minedriften. Den moderne guldminedrift begyndte i 1877 omkring Tarkwa. 1901 blev der fuldført en jernbane fra havnen Sekondi til denne by, som stadig er et vigtigt administrativt centrum for Ghanas mineindustri. Guldet udvindes nu dels med muddermaskiner i grusaflejringer, dels i underjordiske miner i et konglomerat, hvis kvartsdele indeholder frit guld. De dybeste miner når 1000 m. Størst produktion har nu minen Obouasi, ca. 110 km nord for Tarkwa. Man har kaldt dette felt »den rigeste kvadratmil i Afrika«. Bjergarten her indeholder 30 g guld pr. ton (i minerne ved Witwatersrand i den Sydafrikanske Union kun 8–15 g pr. ton).

Produktion af manganmalm finder sted ved Nsuta tæt syd for Tarkwa, hvor malmen er meget rig (50–55 % metal). Ghana står som nr. 4 i verdensproduktionen af manganmalm (efter Sovjetunionen, India og Brasilien).

Diamanter produceres i to områder i Syd-Ghana: omkring Birumfloden i den vestligste del af Eastern Region og i et område ved Bonsafloden syd for Tarkwa. Gennemgående kan diamanterne kun anvendes i industrien, virkelige ædelstene er sjældne. Produktionen er steget stærkt siden anden verdenskrig.

Af meget stor betydning kan Ghanas bauxitlejer blive. Man regner, at landet har reserver på henved 230 mill. tons af god bauxit indeholdende 50–56 % aluminiumilte. Størstedelen findes i Western Region og Ashanti. I øjeblikket finder en produktion på 100.000 t årlig sted nær Awaso. Ved Aya 60 km vest for Kumasi er påvist 140 mill. tons. Bauxiten forekommer i 6–15 m tykke lag øverst i flade bakker, hvor den har været beskyttet mod erosionen af skoven. Den kan derfor vindes i åbne brud og nemt ved hjælp af sin egen tyngde transporteres ned til vognene.

Moderne minevirksomhed i Ghana drives mest ved fremmed kapital, overvejende britisk.

TRAFIKMIDLER OG HAVNE

Transport af varer ved bærere, som fører varerne på hovedet, forekommer stadig i Ghana som andetsteds i Vest-Afrika. Men i vor tid har sammenspillet mellem miner, kakaoavl, jernbaner og lastautomobiler fuldstændig ændret billedet af Ghanas økonomi og samfærdselssystem, navnlig i syd. Med den 1901 åbnede jernbane til Tarkwa begyndte en ny æra, og nu er de vigtigste minefelter samt nogle større byer i kakaobæltet ved et åbent jernbanenet forbundet med havnene Takoradi og Accra ved kysten. Ialt har Ghana ca. 970 km jernbane. Ingen jernbane når dog nord for Kwahu Plateauet eller ud i den vestligste del af kakaobæltet.

Automobiltrafikken begyndte for alvor at brede sig i Ghana under første verdenskrig. Nu opgives den samlede længde af veje, som kan befares med automobiler til henved 13.000 km. Af disse er dog kun knap 2200 asfalterede. Yderligere findes 8000 km vej, om hvis kvalitet intet siges. Men lastbiler med kraftige motorer og solide dæk kører sikkert på dem efter evne. Man regner, at bygningen af en første klasses vej koster 20.000 £ pr. engelsk mile, vedligeholdelsen af den 204 £ årlig. Vedligeholdelsen af en mile grusvej sættes til 167 £ om året. Den første bro over Voltafloden blev fuldført 1957 lidt nord for Senchi ved nedre Volta. Hvor de andre veje fører over Volta benyttes færger. Virkelig tætte vejnet er der kun tale om i Syd-Ghana, og her især i Accras opland mod vest og i kakaobæltets centrale del.

Ghana har kun én virkelig havn Takoradi, som blev åbnet 1928 tæt ved den gamle havneplads Sekondi. To lange moler indeslutter et vandareal på 89 ha. Der findes 7 ankerpladser for oceangående dampere langs kajen og yderligere 8 fortøjningspladser, som kan betjenes af pramme, inden for molerne. Havnens kapacitet er henved 2,5 mill. tons årligt. Ved Accra er bygget en lille mole, som kan give læ for pramme og de såkaldte »brændingsbåde«. I øvrigt benyttes her som ved Ghanas øvrige havnepladser: Cape Coast, Winneba, Keta den åbne rhed. Damperne ankrer op ca. 1,5 km fra kysten. Både, der er bygget specielt til at gå igennem den hårde brænding nær land, går ud og henter eller bringer ladningen. Trods bådsmandskabernes forbløffende dygtighed er det en langsom og besværlig måde at arbejde på. Når søen er høj, kan varerne blive alvorligt beskadigede, ja i særlig uheldige tilfælde gå tabt.

1954 begyndte man bygningen af en ny havn ved Tema ca. 30 km øst for Accra. Havneprojektet har forbindelse med de senere omtalte planer om anlæg af et kraftværk ved nedre Volta, men selv om disse planer ikke skulle komme til udførelse, vil der være brug for en havn her. I første omgang bygger man kajplads til 4 oceangående skibe. Den endelige havn skal have to moler indesluttende et vandareal på 200 ha med 8 m dybde uden opmudring. Den får betydelig større kapacitet end Takoradi og ventes at blive en af de mest moderne havne i Afrika.

Ghanas største lufthavn ligger ved Accra. Den blev under anden verdenskrig meget udvidet af militære grunde. Her er etableret forbindelse med britiske, franske og andre store internationale luftfartselskaber. Også Sekondi, Kumasi og Tamale (i Northern Region) har lufthavne. Ghanas indre lufttransporter og forbindelsen med det øvrige Vest-Afrika besørges af West African Airways Corporation.

BYER, INDUSTRI OG SKOLER

I Ghanas mange store landsbyer kan man finde bymæssige funktioner som markedet og mange håndværk: fremstilling af kurve, lædersager, smedearbejde, mursten, lerkar, smykker osv.

Landets største by er hovedstaden Accra, groet op hvor englændere og hollændere i 17. årh. anlagde deres forter. Ved den nuværende bys østlige ende ligger det gamle danske fort Christiansborg. Accra blev 1874 hovedsæde for Guld Kystens engelske administration. 1948 talte den 136.000 indb. Nu har den mindst 150.000. I Accra kan man skelne et virkeligt bymønster: kvarterer med handel, industri (langs jernbanelegemet ned til havnen), administration, boligkvarterer af forskellig standard, fiskernes områder. Der findes lastbilstation og elektrisk kraftværk.

Kumasi, Ashanti-høvdingenes gamle hovedstad (78.483 indb. i 1948)

er landets næststørste by. Beliggende midt i kakaoområdet med to jernbaneforbindelser til kysten og et vejnet strålende ud i alle retninger er den et vigtigt handelscentrum og sæde for lokalstyret i regionen. Minebyen Tarkwa havde 1948 ca. 25.000 indb., det tidligere hovedsæde for landets administration Cape Coast 23.000, havnene og tvillingebyen Sekondi-Takoradi 43.700.

Sidst i 1940erne oprettedes ved lov »the Industrial Development Corporation« (I. D. C.), som skulle fremme lokale industrier og håndværk. Denne officielle institution har både en række underselskaber og indgår kontrakter med andre foretagender og administrerer lån til industrien. Det vigtigste underselskab er et møbel- og snedkerfirma i Accra. Endvidere driver I. D. C. en koncern, som vulkaniserer bildæk, et vaskeri, en savmølle, et stenbrud og fabrikker, som fremstiller tændstikker, spiseolie, kiks og sæbe. Ved Accra findes også en konservesfabrik (frugt og fisk). United Africa Co. har en finerfabrik ved Samreboi i Western Region.

Udvikling af en afrikansk industri i Ghana er nøje knyttet til skolevæsenet. En mand, der nylig har besøgt landet, skriver: »Hver landsby synes at have sin skole, og næsten hver by et college af én eller anden art.« I 1958 blev af et budget på 44½ mill. £ 7 mill. £ ofret på undervisning. Fremgangen for skolevæsenet i de senere år kan ses af tabel II. Ghanas højeste undervisning gives i University College of Ghana, der ligger lidt nord for Accra (i 1958: 424 studerende) og i Kumasi College of Technology (1958: 536 elever). Man lægger megen vægt på uddannelse af teknikere og ingeniører inden for alle felter: maskiner, bygning, elektricitet. En minister sagde for nylig: »I trade schools får håndværkets og industriens folk deres første uddannelse. I de tekniske institutter får de en udvidet dygtighed, som gør dem i stand til at indtage tilsynsførende stillinger inden for industrien. Endelig forbereder Kumasi College of Technology dem til at tage eksaminer i England.«

Tabel II.

	1950		1958	
Skoler i Ghana	skoler	elever	skoler	elever
Folkeskoler og mellemskoler.....	3.000	272.000	5.000	611.000
Højere skoler.....	56	6.000	63	13.000
Lærerseminarier.....	19	1.777	30	4.055

STATISTIK OVER GHANAS UDENRIGSHANDEL

Tabel III viser de årlige summer for Ghanas eksport og import. I eksporten er medregnet reeksport af indførte varer. Den beløb sig i 1952 til over 2 mill. £, men har i de senere år ligget langt under 1 mill. £.

Tabel III.

	Import mill. £	Eksport mill. £
1952.....	66,6	86,4
1953.....	73,8	89,9
1954.....	71,0	114,6
1955.....	87,9	95,7
1956.....	88,9	86,6
1957.....	96,7	91,6
1958.....	84,6	104,6
1959.....	113,0	113,4

Den store værdi af eksporten i 1954 må skyldes de usædvanlig høje kakaopriser i dette år. Tabel IV viser eksportens og importens fordeling på de enkelte varegrupper. På kontoen »eksport af fødemidler« repræsenterer kaffe, the, kakao og krydderier 70,2 mill. £. De andre produkter dyrkes kun lidt, så kakaoen er hovedsagen.

Den forholdsvis store post eksporterede fabrikata består næsten helt af forarbejdet sølv, platin, ædelsten og juveler.

Tabel IV. Fordelingen af udenrigshandelen på varegrupper i 1959.

Fødemidler	Import mill. £	Eksport mill. £
Fødemidler.....	19,1	71,2
Drikke, tobak.....	4,3	...
Råmåterialer (Tømmer, malme m.m.).....	0,4	21,3
Mineralske brændseler, smøremidler.....	6,3	...
Animalske og vegetabilske olier.....	0,1	...
Kemikalier.....	9,0	...
Fabrikata.....	46,6	9,1
Maskiner og transportudstyr.....	25,6	0,2
Diverse.....	1,6	0,3
Transaktioner i guld og mønt.....	...	11,2
I alt..	113,0	113,3

1959 kom den største import fra England (45,3 mill. £), Vest-Tyskland (9,9 mill. £), Holland (9,2 mill. £), Japan (8,6 mill. £) og U.S.A. (6,3 mill. £). Den største eksport gik til: England (34,9 mill. £), U.S.A. (21,5 mill. £), Holland (15,9 mill. £), Vest-Tyskland (15,5 mill. £) og Italien (7,3 mill. £).

Når man går omkring i havnebyen Takoradi får man et stærkt indtryk af, hvor mange udenlandske firmaer, der arbejder i Ghana. Man ser »Kingsway« (United Africa Companys stormagasin, hører under Unilever-trusten), Elder Dempster Agencies Ltd. (Rhederiet i Liverpool, der besørger det meste af passagertrafikken på Britisk Vest-Afrika), John Holt & Co., United Trading Co., A. G. Leventis & Co., franske, italienske og

svejtsiske firmaer m. m. Det meste af importhandelen er på udenlandske hænder. De store firmaer handler især en gros, mens detailsalget overtages af levantinere (Syrere og Libanesere) og af afrikanerne selv. Afrikanerne bringer varerne ud til den afrikanske forbruger, men der findes også afrikanere i handelssystemets højere led.

VOLTA RIVER PROJECT

Der har siden 1920erne vist sig interesse for at udnytte Voltaflodens vandkraft. Det ligger nær at bruge en stor del af den elektriske kraft, der kan frembringes, til at fremstille aluminium af landets egen bauxit. 1953 blev der dannet en Preparatory Comission under forsæde af Commander R. G. A. Jackson, som skulle undersøge de herhen hørende spørgsmål. Tre år senere afgav kommission sin rapport, hvis planer refereres i det følgende. Voltaprojektets videre betydning har kommissionen udtrykt i disse ord: »Denne plans nederlag eller succes kan få en dybtgående indflydelse på mulighederne for at financiere ... andre planer af stort format i de mindre udviklede dele af verden.«

Produktionen af bauxit skal foregå i Aya, hvilket vil kræve anlæg af en 65 km lang jernbane derfra til Kumasi. Reduktionen til Alumina og udsmeltningen af aluminium skal foregå ved Kpong 20 km fra det projekterede værk ved Voltafloden. Afstanden mellem miner og værker bliver 333 km, så kort at transportudgifterne bliver mindre end ved de fleste aluminiumforetagender i Nord-Amerika og England.

Voltafloden afvander et areal på henved 400.000 km². Bortset fra Sorte Volta tørrer kildefloderne ud ca. 7 måneder af året, hvilket medfører, at vandføringen i nedre Volta ved Ajena, hvor kraftværket tænkes anlagt, kan svinge mellem under 28 kubikmeter pr. sekund i den tørreste periode og 11.000 kubikmeter pr. sekund på tidspunkter i efteråret. Ved Ajena passerer floden en dybt nedskåret dal i et bjergdrag, og man foreslår her at bygge en dæmning med en maximal højde af 94,5 m. Bag den vil der opstå en sø, som fra dæmningen strækker sig mere end 320 km op ad flodlejet og dækker et areal på omkring 9000 km². Noget af vandet tænkes benyttet til irrigation på den tørre kystslette, men hovedsagen er et vandkraftværk, der vil få en kapacitet på 617.000 kw. 100.000 kw skal stilles til disposition for Ghanas byer, og med resten af elektriciteten skal der produceres 210.000 t aluminium om året.

Kommissionen beregnede efter priserne i september 1955 de samlede udgifter til 647 mill. $. Men med de stigende udgifter, som erfaringsmæssigt påløber den slags projekter, regnede man som en øverste grænse 867 mill. $. I summen er indbefattet udgifter til nye jernbanestrækninger og veje i forbindelse med projektet, bygning af havnen ved Tema, bygning

af arbejderboliger, erstatning og hjælp til folk, der lider tab ved søens opståen m. m. De ødelæggelser søen kan fremkalde, bliver dog ikke så store; det drejer sig mest om tyndt befolkede områder med jord af ringe kvalitet. Til gengæld vil søen byde store muligheder for fiskeri, og den kan måske tjene som en ny færdselsvej ind i landet.

Der er fremkommet en række betænkeligheder ved forslaget. Da Ghana selv ikke er i stand til at præstere de mange penge, bliver der flere partnere at tage hensyn til: England, som skal investere en del af pengene, de store aluminium producerende selskaber og muligt den internationale bank.

De store aluminiumsselskaber må tage hensyn til forrentning af investeret kapital og til markedet for aluminium. M. h. t. det sidste punkt ligger forholdene relativt gunstige. Aluminium er et af de metaller, der er steget mindst i pris siden sidste verdenskrig og forbruget er stadig stigende, i bygningsindustrien, til transportmidler osv. Mens man i Nordamerika regner med en vækst inden for industrien på 3 % årlig, regner man inden for aluminiumsindustrien med en vækstrate på 10 %. Vigtigst af alt synes dog i Ghana de menneskelige faktorer at være: Spørgsmålene om installering og uddannelse af den afrikanske arbejdskraft. Det er interessant, at kommissionen har foreslået at bygge familiehuse i den arbejderby, der vil opstå ved Ajena. Man mente derved at opnå en mere stabil arbejderstab, end dersom man kun skaffede logis til mandlige arbejdere. Et andet menneskeligt moment er den ghanesiske regerings holdning til foretagendet. Førsteministeren har dog gentagende gange forsikret sin interesse for, at fremmed kapital arbejder i landet og vist forståelse for nødvendigheden af at skaffe sig kvalificerede mænd udefra til landets opbygning.

England har en interesse i at skaffe aluminiumsproducenter indenfor The Commonwealth. Men der er selvfølgelig også en risiko ved at investere store summer i et nyt land, hvis udvikling man ikke kan forudse.

For Ghana selv frembyder foretagendet både fordele og farer. Udenrigshandelens balance ville blive mere uafhængig af kakaoen. Hidtil har den mest omfattende økonomiske udvikling fundet sted i den vestlige del af landet. De nye planer kan bringe mere økonomisk fremgang til de østlige dele. Man får billig elektricitet, foreløbig mere end Ghana kan bruge. Regeringen vil få betydelige nye indtægter gennem eksportafgift på aluminium, øgede indtægter af jernbaner, havne, skatter osv. På den anden side kan Ghana nære betænkeligheder ved de store fremmede lån og den fare for inflation, som tilførselen af hundreder af mill. dollars til landets erhvervsliv i løbet af en relativt kort periode kunne bringe.

POLITISKE FORHOLD

Ghana, som allerede tidligere havde en folkerepræsentation, blev 1957 en selvstændig stat inden for det britiske Commonwealth. Ghanas nye parlament består af den engelske dronning og nationalforsamlingen. Denne er valgt ved direkte valg og har i øjeblikket 104 medlemmer. Forfatningen bestemmer endvidere: 1) at der skal dannes en repræsentation for høvdingene, som bl. a. skal rådgive ministrene angående sædvaneret og undersøge love, som griber ind i høvdingenes hidtidige funktioner og rettigheder. 2) at der skal dannes regionale forsamlinger, som skal tage sig af visse sider af regionernes styre. Disse bestemmelser blev gennemført ved love i 1958.

Når man vil opnå en forståelse af, hvor vanskeligt det er at indføre politisk liv i engelsk stil i et land som Ghana, må man forestille sig de højst forskellige kulturmilieuer, som her mødes. En englænder fortalte nylig følgende til belysning af forholdene: »For få år siden var jeg til stede ved en konference i Pusiga i landets yderste nordøstlige hjørne – et afsides, tilbagestående, skønt distrikt. Jeg tog del i og lyttede til diskussioner om den nye forfatning, om Ghanas plads i verden, sammen med en del oplyste ghanesere – postmesteren, en repræsentant for den kooperative bevægelse, lærere, kontorfolk, medlemmer af det lokale råd og kateketen. Ind imellem diskussionerne gik vi hen og kiggede på markedsbyen i nærheden, Bakwu, med dens overfyldte, primitivt byggede stader, dens amuletter, dens perler og lægemidler mod barnløshed. Når man så markedet, kunne man ikke tænke sig diskussionen mulig. Og når man hørte på diskussionen, ville man aldrig have forestillet sig, at markedet eksisterede«. Man synes også, der må være stor afstand mellem Ghanas nuværende førstemand premierministeren Kwame Nkrumah, der er født i en landsby nær kysten af kristne forældre, som ung har studeret i USA (bl. a. »kristelig journalistik«), har indført moderne politiske organisationsmetoder og politisk propaganda i landet, og så en landsbysmed i skovregionen, der øver magi.

Der er også andre grunde end forskellene i kulturmilieu, som gør at det kan knibe med sammenholdet inden for de nye afrikanske stater, hvis grænser i sin tid er fastlagt af kolonimagterne, ofte under ringe hensyntagen til befolkningen. Det falder i øjnene, at det må være en svækkelse for Ghana som stat, at næsten ubeboede egne skiller det sydlige Ghana fra de tæt befolkede egne ved nordgrænsen. De skarpeste modsætninger synes dog at være de, der består mellem de forskellige folk i Syd-Ghana. Der har forekommet selvstændighedsrørelser hos Ewe-folket, som bor i Ghanas sydøsthjørne og den tilstødende republik Togo. Da deres område berører nedre Volta, ville en udskilning af det genere Voltaprojektet betydeligt. Alvorligere er dog den modstand mod Nkrumah og hans parti (Convention Peoples Party), som 1954 begyndte i Ashanti-området. Tre

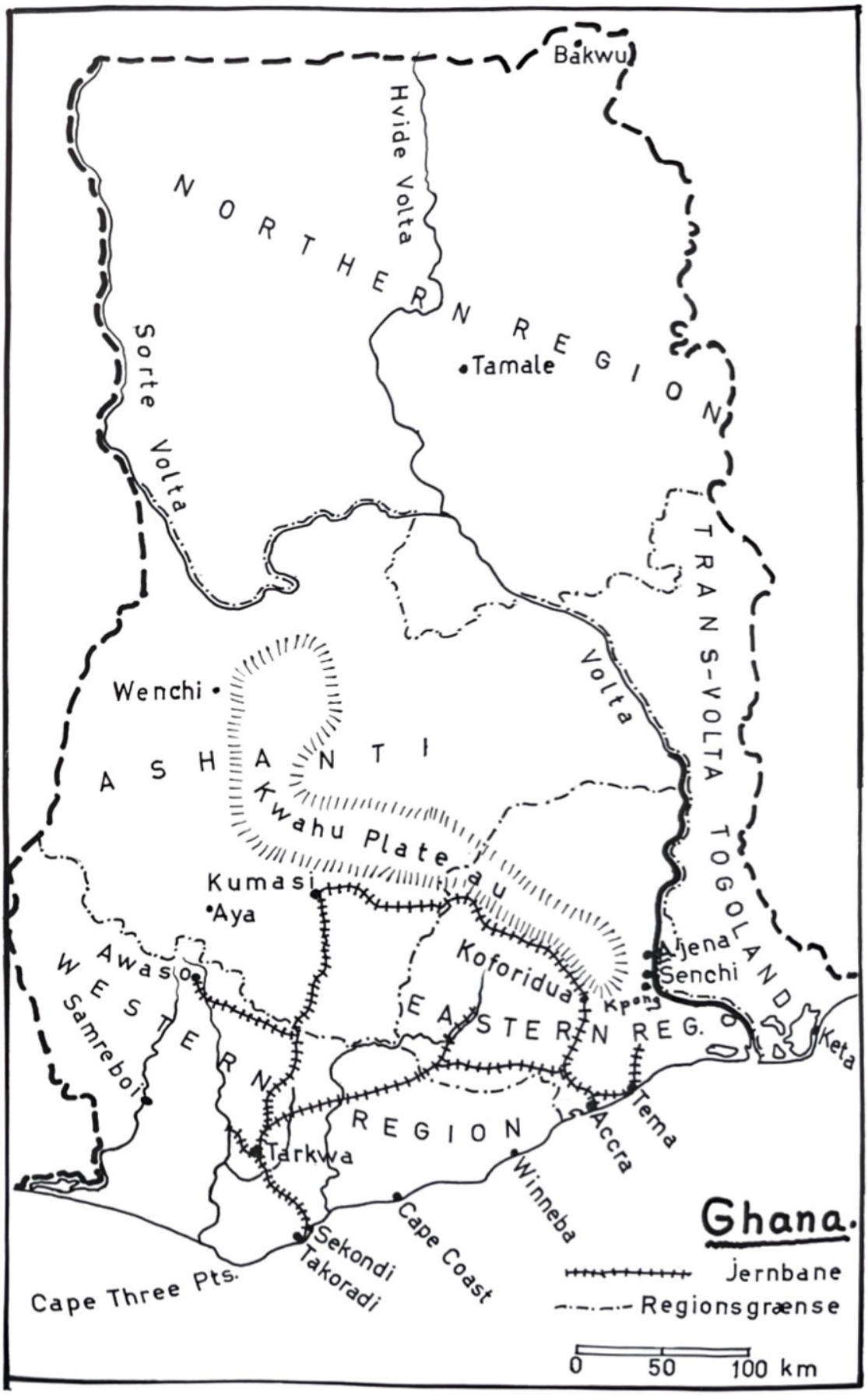
momenter gjorde sig her gældende. Ashantierne var bange for at blive domineret af de europæisk uddannede intellektuelle fra kystegnene, som beherskede regeringsmaskineriet i Accra. De ønskede, at Ashantierne fik en større del af de penge, som samledes i kakaofonden, og de ønskede at bevare magt for de gamle stammegrupper. Ashantipartiet kalder sig National Liberation Movement. Endelig er folk i Northern Region repræsenteret i Northern Peoples Party. Lige før Ghana blev selvstændigt, var der stærkt røre blandt disse to grupper for at opnå uafhængighed. I den siddende nationalforsamling er mandaterne fordelt således:

Convention Peoples Party	72	mandater
Northern Peoples Party	15	–
National Liberation Movement	12	–
Småpartier og uafhængige	5	–
	104	mandater

Som man ser, er Nkrumah's parti ganske dominerende. Det synes, som om der inden for oppositionspartierne findes elementer, der har villet anvende magt. De to oppositionspartier har forenet sig under navnet United Party. I vinteren 1958–59 lod Ghanas regering 43 medlemmer af dette parti arrestere, fordi de havde dannet et komplot mod førsteministeren og to af hans kolleger i ministeriet. Allerede i 1957 var et par fremtrædende muhammedanere blevet deporteret til Nigeria.

Dr. Nkrumah er fast besluttet på at gøre Ghana til en enhedsstat. På sit partis 10 års fødselsdag udtalte han: »Vi mener, at når det drejer sig om vore nationale mål på længere sigt her i Ghana, skal der ikke tales om Fantis, Ashantis, Ewes, Gas, Dagombas, »fremmede« osv., men at vi skal kalde os selv Ghanesere – alle brødre og søstre, medlemmer af det samme samfund Ghanas stat.« Regeringen bestræber sig kraftigt for at gennemføre denne enhed ved at reducere høvdingenes magt, centralisere fagforeningerne, lovgive mod regionale partier og stamme-partier. Marts 1959 blev de regionale forsamlinger afskaffet, så nationalforsamlingen kan lovgive i alle spørgsmål ved simpel stemmeflerhed.

Regeringen søger også at fremme denne enhed gennem modernisering og industrialisering af landet. Det største foretagende, den har vovet sig i lag med, er havneanlægget ved Tema. United Kingdom Trade and Industrial Mission, der besøgte landet i foråret 1959, har afgivet en rapport, hvori det erklæres, at Ghana er ivrig for at tiltrække fremmed Kapital, og at det almindelige investeringsklima er gunstigt. Regeringen har udkastet en ny økonomisk plan, der vil koste 350 mill. £, og i hvilken Volta-projektet er indbefattet.

Bakwu
Hvide Volta
NORTHERN REGION
Tamale
Sorte Volta
TRANS-VOLTA TOGOLAND
Volta
Wenchi
ASHANTI
Kwahu Plateau
Kumasi
Aya
Ajena
Senchi
Koforidua
Kp
EASTERN REG.
Keta
Awaso
WESTERN REGION
Samreboi
Tema
Accra
Tarkwa
Winneba
Sekondi
Takoradi
Cape Coast
Cape Three Pts.
Ghana.
Jernbane
Regionsgrænse
0 50 100 km

VIGTIGSTE LITTERATUR

E. A. Boateng: A Geography of Ghana, Cambridge 1959.
W. J. Varley og H. P. White: The Geography of Ghana, London 1958.
William A. Hance: African Economic Development, (Council on Foreign Relations) London 1958.
»African Affairs« 1957–1960.
Ghana, The office of the Government Statistician, Quarterly Digest of Statistics, March 1960.
Ghana, Government Statistician, Monthly Accounts relating to External Trade of Ghana, Dec. 1959.
Statesmans Year-Book.

Fortsat fra side 48.

Nogle af de vigtigste periodiske publikationer om udviklingen i fransk Afrika er:

Marchés Coloniaux, 190 Bd. Haussmann, Paris VIII, (økonomiske spørgsmål).
Nouvelle revue de la France d'Outre-Mer, 41 rue de la Bienfaisance, Paris VIII, (den politiske udvikling).
Chronique d'Outre-Mer, 18, rue Lord Byron, Paris VIII, (såvel økonomiske som politiske spørgsmål).
Encyclopédie mensuelle d'Outre-Mer, 3, rue Blaise-Desgoffe, Paris.
Det franske Afrika-Institut udsender en serie monografier under titlen: Bulletin de l'Institut français d'Afrique Noire, Dakar, Sénégal.

NYE REPUBLIKKER I FRANSK AFRIKA

AF CHRISTIAN GELEFF

»En smule sand, som den galliske hane kan få at kradse i ...« Sådan omtrent omtalte den engelske lord Salisbury det område i Afrika syd for Sahara, på hvilket Frankrig i slutningen af det forrige århundrede havde sat sig fast. Denne »hønsegård« har med tiden nået en udstrækning af ca. 7 millioner km², hvilket svarer til ca. 13 gange Frankrigs eget areal. Et indtryk af områdets størrelse får man, når man hører, at afstanden mellem de to største byer, Dakar i den nord-vestlige del og Brazzaville i syd, udgør ca. 4.000 km. Befolkningstætheden er meget varierende; det samlede befolkningstal er på ca. 26 millioner.

Indtil for nylig var disse territorier samlet i to store politisk-administrative grupper, Fransk Vestafrika (Afrique Occidentale Française, i det følgende: AOF) og Fransk Ækvatorialafrika (Afrique Equatoriale Française, i det følgende: AEF), hvorom nogle talmæssige oplysninger findes i skemaet herunder:

Land	Hovedstad	Areal (km²)	Befolkningstal	Folketæthed pr. km²
AOF				
Mauritanie	Nouakchott	1.085.805	616.000	–,6
Sénégal	St. Louis, største by: Dakar	197.161	2,230.000	11,3
Soudan	Bamako	1.204.021	3.708,000	3
Guinée	Conakry	245.857	2.507.000	10,1
Côte-d'Ivoire	Abidjan	322.463	2.482.000	7,7
Haute-Volta	Ouagoudougou	274.122	3.266.000	11,9
Niger	Niamey	1.188.794	2.336.000	2
Dahomey	Porto-Novo	115.762	1.615.000	13,9
Togo	Lomé	57.000	1.100.000	19,3
AEF				
Tchad	Fort-Lamy	1.284.000	2.253.000	1,7
République Centrafricaine	Bangui	493.000	1.074.000	2,2
Gabon	Libreville	280.000	409.000	1,5
Congo	Brazzaville	342.000	684.000	2
Cameroun	Yaoundé	440.840	3.075.000	7

Sydøst for Afrika, ca. 4.000 km fra fastlandet, ligger øen Madagascar, der siden 1897 har været et fransk lydland. Fra nordøst til sydvest strækker øen sig i Det indiske Ocean over næsten 1.600 km i længden; i bredden måler øen ca. 600 km. Hele arealet udgør omtrent 590.000 km². Befolkningstallet opgjordes i 1947 til 4.000.000, svarende til en gennemsnitlig befolkningstæthed på 5,84 pr. km². I 1959 skønnedes befolkningstallet at være steget til 5.000.000. Hovedbyen er Tananarive, der ligger i det indre.

DET FRANSKE KOLONISTYRES UDVIKLING OG AFVIKLING[1])

De tre første franske republikkers styre i de til Frankrig knyttede oversøiske områder har man karakteriseret med slagordet: »politique d'assimilation«; denne politik tog sigte på at gøre kolonierne til en del af moderlandet på samme måde, som Danmark efter den 2. verdenskrig har gjort Grønland til et dansk amt. I sin ekstreme, utopiske udformning forudsatte assimilationspolitikken en konsekvent gennemførelse i kolonierne af de frihеds- og ligeberettigelsesidealer, som havde ført Frankrig ind i 1789-revolutionen. Også de mennesker, der beboede de oversøiske områder, var at anse som franske borgere i en repubilk, der var »une et indivisible« (én og udelelig), og som burde administreres på samme måde som moderlandet. Man bortså fra, at man fratog de oversøiske befolkninger retten til ikke at blive franske, hvis de måtte foretrække det.

Den første konsekvens af assimilationspolitikken var slaveriets afskaffelse og omdannelsen af kolonierne til départements, svarende til den administrative inddeling i selve Frankrig.

Reaktionen mod denne politik kom med Napoleon, der genindførte slaveriet og ophævede næsten alle de økonomiske reformer, der bl. a. havde ført til handelsmonopolernes afskaffelse. Først efter 1848 blev slaveriet endelig afviklet og assimilationspolitikken genoptaget.

Reformerne efter Napoleon blev langt mindre radikale end reformerne fra 1789. Da man nåede frem til den 2. verdenskrig, var slagordet ikke længere assimilation, men »association«. Man havde indset, at det var både billigere, nemmere og formentlig også klogere i nogen grad at støtte sig til de traditionelle indfødte institutioner (høvdingene især) fremfor at skabe et helt nyt administrationsapparat ad modum Frankrigs eget. Hele styreformen var dog fremdeles stærkt centraliseret, idet den egentlige myndighed lå hos moderlandets embedsmænd, der var udsendt af koloniministeriet. Man indførte dog særlige budgetter for de enkelte kolonier og oprettede forsamlinger bestående af såvel valgte som af Frankrig udpegede repræsentanter. Disse forsamlinger havde dog i det store og

[1]) Oplysningerne om retsforholdet mellem Frankrig og dets kolonier i tiden frem til 1956 bygger på: François Luchaire, Manuel de Droit d'Outre-Mer, Recueils Sirey, Paris 1949.

hele kun rådgivende myndighed. Alle indbyggerne i de oversøiske områder var franske undersåtter, »sujets«. I den franske enhedsrepublik nød alle borgere lige rettigheder. Det var dog ikke alle republikkens sujets, der samtidig var borgere, »citoyens«. Citoyenneté forudsatte ifølge juridiske betragtninger, der nok kan synes noget formalistiske, tilhørsforhold til to regelsæt: Statut civil og statut public. Man kunne ikke opnå statut public – og dermed valgret – uden samtidig at underkaste sig statut civil, dvs. de personretlige retsregler, der gjaldt i selve Frankrig. Ville de oversøiske sujets have fuld ligestilling med moderlandets borgere, måtte de derfor opgive tilknytningen til det lokale retssystem, hvorunder de var opvokset. Selv om man var villig til at underkaste sig den franske statut civil, var dette ikke i sig selv tilstrækkeligt. Det krævedes endvidere, at ansøgeren kunne læse og tale fransk og herudover f. eks. havde virket i fransk tjeneste eller modtaget en fransk militær orden, indgået ægteskab med en fransk kvinde osv. – Undtagelsesvis havde dog visse ældre koloniers indbyggere fået tildelt de rettigheder, der fulgte med statut public, uden at måtte opgive deres traditionelle statut civil. Af de afrikanske områder gjaldt dette kun indbyggerne i 4 kommuner i Sénégal. Disse kommuner havde i øvrigt kommunalt selvstyre – i samme begrænsede omfang som moderlandets egne kommuner.

I 1936 var der i AOF godt 80.000 »citoyens« af afrikansk herkomst. På Madagascar var der i 1956 ca. 8.500 af de indfødte, der havde opnået fuldt borgerskab. Citoyens deltog på lige fod med franske borgere fra moderlandet i valg såvel til de lokale rådgivende forsamlinger som til Frankrigs deputeretkammer og senat. Citoyens nød – hvad enten de var af fransk eller lokal herkomst – fuld retsbeskyttelse for domstole, der var organiseret på samme måde som moderlandets. Sujets, derimod, var undergivet særlige retter, ledet af repræsentanter for den franske administration, der iøvrigt – uden rettergang – kunne ikende sujets bøder og frihedsstraffe af kortere varighed. Assimilationen havde således reelt kun gyldighed for en elite.

Det første 1½ år af den anden verdenskrig medførte ikke afgørende ændringer i de bestående forhold i de franske kolonier. Men allerede i 1941 blev forbindelserne mellem Frankrig og AEF afbrudt. Dette skyldtes, at guvernøren i den nordligste af områdets provinser, Tchad, den vestindiske neger Félix Eboué, brød med Vichy-regimet og sluttede sig til de Gaulles frie franske bevægelse. Hele AEF fulgte snart Tchads eksempel, og i 1943 kom også AOF med. Økonomisk fik bruddet med Vichy alvorlige konsekvenser. Den traditionelle handelsforbindelse med moderlandet blev afbrudt, og krigen gjorde det vanskeligt at finde erstatning for de forsyninger, man plejede at få fra Frankrig; også problemet med afsætningen af områdets varer var stort, da hele økonomien var baseret på eksporten til Frankrig af få, specielle varegrupper (hovedsagelig vegetabilske olier).

Allerede inden de Gaulles magtovertagelse i kolonierne havde den franske administration ment sig nødsaget til at indføre tvangsarbejde for sujets; tvangsarbejdet blev først påny afskaffet i 1946.

I januar/februar 1944 lod de Gaulle afholde en konference i Brazzaville. Konferencen havde til formål at fastlægge retningslinierne for den fremtidige udvikling i det franske kolonirige. Deltagerne i konferencen var alle embedsmænd med udelukkelse af valgte repræsentanter for den afrikanske befolkning. En del af de deltagende embedsmænd var dog af afrikansk herkomst. Udfaldet af forhandlingerne blev vedtagelsen af nogle resolutioner, der syntes at give løfter om omdannelse af koloniriget til en forbundsstat med udvidet selvstyre for de enkelte provinser. I sin åbningstale anvendte de Gaulle om det franske kolonirige den betegnelse, der først nu – siden 1958-forfatningen – er blevet officiel: Communauté Française.

I overgangstiden efter krigens slutning og indtil vedtagelsen af den nye franske forfatning i 1946 blev der indført bestemmelser, hvorved antallet af afrikansk valgte medlemmer i de lokale forsamlinger blev forøget. Såvel koloniernes sujets som deres citoyens fik adgang til at vælge repræsentanter til den franske forfatningsgivende forsamling. Også Togo og Cameroun valgte sådanne repræsentanter trods disse to territoriers særstilling som formynderskabsområder under FNs tilsyn.

Mod den af Brazzaville-konferencen vakte forventning gik den fjerde republiks forfatning ikke ind for en løsning på føderativ basis med større selvstyre for de oversøiske områder. I forfatningens forord forekommer vel en del vendinger, der kan fortolkes som løfter om selvstyre; men dels var disse løfter vage og opfyldelsen deraf udskudt til en ikke nærmere bestemt fremtid, dels sagde forfatningens dispositive bestemmelser noget andet.

Det hedder således i art. 60: »Den franske Union udgøres på den ene side af den franske republik, der består af moderlandet (la France métropolitaine) og de oversøiske départements og territorier, på den anden side af de associerede territorier og stater«. De afrikanske områder, herunder også Madagascar, faldt ind under betegnelsen: oversøiske territorier (territoires d'outre mer, i det følgende: TOM) og var således efter forfatningens vedtagelse en del af den franske republik. Togo og Cameroun hørte til gruppen »associerede territorier«. Udtrykket stat blev ikke anvendt om nogen af de afrikanske kolonier. Det så ud til, at Frankrig blot havde til hensigt at videreføre den traditionelle assimilationspolitik.

1946-FORFATNINGEN – UNION FRANÇAISE

Som en konsekvens af denne politik fik alle hidtidige sujets i de afrikanske territorier og på Madagascar nu tildelt status som citoyens. De blev dog ikke citoyens français, men *citoyens de l'Union Française* eller *citoyens*

de statut local. Man omgik således reglerne om, at statut civil ikke kunne skilles fra statut public, og de nye citoyens fik lov til at bevare deres hidtidige civilretlige status. Politisk blev der ikke tale om nogen ligestilling med citoyens français. Med den nye citoyenneté var vel forbundet sådanne offentligretlige friheder som pressefrihed, forsamlingsfrihed, foreningsfrihed osv. – Men den primære politiske ret: valgretten blev kraftig beskåret. De nye borgere fik formelt valgret såvel til de franske parlamentariske forsamlinger som til de lokale forsamlinger, der blev oprettet i henhold til forfatningen. Men for at sikre citoyens français (altså både europæere og sådanne afrikanere, der havde opnået fuldt fransk borgerskab) repræsentation opdelte man vælgerne i to grupper, »collèges«, en for hver af de to grupper citoyens. I AOF blev der ikke skelnet mellem de to kollegier ved valg til Nationalforsamlingen, derimod ved valg til de lokale forsamlinger, hvis medlemmer tillige var valgmænd ved valgene til Republikkens Råd. Valglisterne blev opstillet på grundlag af civilstandsregistrene, der langt fra var fuldstændige. Vælgere, der endnu ikke var opført på valglisterne, måtte dokumentere deres identitet på anden måde, f. eks. ved forevisning af jagttegn, førerbevis, næringsbevis el. lign. For byboere var det forholdsvis nemt at skaffe sig adgang til valglokalerne, mens det i landdistrikterne sjældnere forekom, at afrikanerne havde nogen officiel tilkendegivelse om deres identitet. Endnu i 1949 var på Madagascar kun 1 af hver 15 indfødte opført på valglisterne, og i Tchad f. eks., kun 1 af hver 30. Det må dog bemærkes, at kvinder ikke havde valgret.

I 1948 sendte AOF og AEF tilsammen 39 indfødte afrikanske deputerede til den franske Nationalforsamling; fra Madagascar kom der 3 deputerede. Samme år talte Nationalforsamlingen ialt 622 medlemmer, mens Republikkens Råd havde 320 medlemmer, hvoraf 30 var valgt af AOF-AEF.

På den forfatningsgivende forsamling havde tilhængere af en føderativ løsning for det franske kolonirige ytret deres utilfredshed med, at de oversøiske områder fortsat skulle vælge repræsentanter til moderlandets parlament. De accepterede dog, at denne traditionelle ordning fortsattes, imod at der blev oprettet et særligt føderativt organ: Unionsforsamlingen (Assemblée de l'Union Française). De indfødte afrikanske repræsentanter i den forfatningsgivende forsamling truede en overgang med at forlade udvalgsmøderne, medmindre ordningen med de to adskilte valgkollegier blev strøget. De lod sig dog stille tilfreds med et i lovteksten indføjet løfte om, at ordningen efterhånden skulle afvikles.

Efter vedtagelsen af 1946-forfatningen var stillingen i de afrikanske områder og på Madagascar den, at lovgivningsmagten fremdeles var i hænderne på det franske parlament. I lovgivningsmagten havde afrikanerne del gennem deres egne valgte deputerede og senatorer. En væsent-

lig indflydelse på de store linier i fransk kolonipolitik fik de dog først og fremmest gennem ordningen med Unionsforsamlingen, hvis mandater var fordelt med halvdelen til moderlandets og halvdelen til de oversøiske områders repræsentanter. Unionsforsamlingen skulle høres i ethvert lovgivningsanliggende, der ikke vedrørte strafferetlige forhold eller angik de politiske frihedsrettigheder; på disse to punkter var den franske lovgivning direkte gældende i alle oversøiske områder. Også generelle bestemmelser truffet af regeringen i medfør af de meget vide parlamentariske fuldmagter, der er karakteristiske for det franske styresæt, skulle forelægges Unionsforsamlingen.

I de lokale forsamlinger var mandaterne således fordelt, at repræsentanter for de indfødtes collège altid havde flertal. Disse forsamlinger havde dog – ligesom Unionsforsamlingen – kun rådgivende myndighed. I AOF og AEF fik hver tidligere koloni sin forsamling, og Madagascar blev opdelt i 5 provinser, ligeledes hver med sin forsamling. Endvidere havde Madagascar en forsamling for hele landet (Assemblée représentative), og hver af grupperne AOF og AEF havde sin »Grand Conseil«. Medlemmerne af de lokale råd nød ikke parlamentarisk immunitet. Forsamlingerne kunne ikke træde sammen udenfor de fastsatte årlige sessioner. Deres dagsordner måtte ikke omfatte spørgsmål, der ikke forud havde været forelagt for den franske guvernør. Medlemmerne prøvede ikke selv deres mandaters gyldighed. I det hele var deres indflydelse størst på det økonomiske område, idet de vedtog det lokale budget, der i reglen godkendtes af den franske regering. Denne kunne i øvrigt annullere forsamlingernes vedtagelser, hvis de fandtes stridende mod den franske lovgivning.

Administrationen i TOM blev fremdeles varetaget af de af moderlandet udsendte guvernører; antallet af selvstyrende kommuner øgedes væsentligt. Ud over de fire oprindelige i Sénégal opnåede efterhånden 41 kommuner i AOF og AEF status som fuldt selvstyrende kommuner, mens en del kommuner havde begrænset selvstyre.

Set med franske øjne var den nye ordning udtryk for en vidtgående liberalisme: man havde jo åbnet vejen for en gennemførelse af hjemlandets lovgivning i de hidtidige kolonier. Reelt blev – som anført – kun straffelovgivningen og reglerne om de offentligretlige frihedsrettigheder straks gældende i TOM. Og det var klart, at den højt specialiserede franske lovgivning ikke uden videre kunne overføres i de mere primitivt organiserede TOM. Eksempelvis forudsatte gennemførelsen af den franske straffelovgivning en mangedobling af retsinstitutionernes personale: dommere, politifolk, fængselsmyndigheder osv. – Det var forudsat, at gennemførelsen af straffelovgivningen i TOM skulle »spredes ud over« en ti-årig periode, og i mellemtiden måtte mange af den franske koloniadministrations jurister kumulere deres funktioner som administratorer med hvervet som straffe-

dommere. Dette var utilfredsstillende for såvel de pågældende jurister som for de eksisterende domstole og ikke mindst for befolkningen.

Utilfredsheden med dette forhold og med tilsvarende forhold på andre af lovgivningens områder (sociallovgivning, arbejdsret osv.), hvor afrikanerne krævede det franske retssystem gennemført hurtigere, end Frankrig fandt det muligt af personalemæssige og økonomiske grunde, voksede i de følgende år. Fra afrikanernes side var det ikke så meget kravet om selvstændighed som kravet om ligestilling med det franske moderland på lovgivningens områder, der i årene efter 1946 blev gjort gældende. Specielt ønskede man afskaffet systemet med de to valg-kollegier og en udvidelse af adgangen til at udøve valgretten. Efterhånden blev den franske arbejdslovgivning udvidet til også at gælde i TOM; ligeledes sociallovgivningens bestemmelser om familietilskud, der dog kun fik gyldighed for statens funktionærer, ikke for de privat ansatte. Det stadige pres, der skyldtes afrikanernes utilfredshed og moderlandets voksende forståelse af, at det ikke kunne gennemføre fuld ligestilling – også økonomisk – for sine borgere i Europa og Afrika, førte til vedtagelsen i 1956 af en ramme-lov (loi-cadre) for de oversøiske områder.

1956-LOVEN

Rammeloven bibeholdt ordningen med lokale forsamlinger for hver TOM. Valgene til disse forsamlinger skete på grundlag af lige og almindelig valgret for alle territoriets indbyggere. I hvert TOM oprettedes et »regeringsråd« (på Madagascar nøjedes man med ét centralt regeringsråd), hvis medlemmer alle blev udpeget af forsamlingen og havde rang som ministre. Den minister, der opnåede størst stemmetal, fik titel af vice-præsident, idet regeringsrådets præsident var den lokale repræsentant for moderlandets koloniadministration. Ministrene kunne træde tilbage, når de ikke mente at have forsamlingens tillid. Til deres rådighed stod en lokal administration, der var forskellig fra moderlandets forvaltningsorganer. Disse betaltes fremdeles af Frankrig, og det var forudsat i loven, at stillingerne i begge administrationer efterhånden skulle overtages af afrikanere.

Forsamlingerne i TOM var således avanceret til lokale parlamenter. Rent faktisk havde de magt til at tvinge regeringsrådene til at træde tilbage. De havde opnået egentlig lovgivende myndighed for deres TOM, idet franske love og regeringsdekreter kunne tilsidesættes efter vedtagelse i forsamlingerne. En vis legalitetskontrol blev dog fremdeles udøvet af det franske ministerium for oversøiske anliggender. I 1958 blev det bestemt, at det fremtidig skulle være regeringsrådets af afrikanerne selv valgte førstemand – den hidtidige vice-præsident – der skulle være rådets præsident i stedet for den lokale franske guvernør.

Togo blev i medfør af rammelovens bestemmelser omdannet til en republik med eget deputeretkammer. Togo valgte fremdeles medlemmer til de franske parlamentariske forsamlinger, og det var stadig Frankrigs øverste lokale repræsentant i landet, der udnævnte regeringschefen; endvidere beholdt Frankrig – under tilsyn af FN – ansvaret for forsvaret, udenrigstjenesten samt den finansielle administration. Ved en folkeafstemning i december 1956 blev den nye statut vedtaget med 71 % af de afgivne stemmer.

I øvrigt var landets indbyggere nu at anse som borgere i Togo, og deres pligt til at gøre militærtjeneste i de franske væbnede styrker faldt bort.

Cameroun forblev et territorium under formynderskab og valgte at organisere sig i et internt føderativt system med en opdeling i provinser for landets forskelligartede befolkningsgrupper. Frankrig bevarede formynderskabet, men anerkendte udtrykkeligt landets ret til uafhængighed. Den Den nye ordning blev af territorialforsamlingen vedtaget med 60 stemmer mod 8.

COMMUNAUTÉ FRANÇAISE

Allerede inden 1956-lovens bestemmelser rigtigt havde kunnet prøves i praksis, kom den nye grundlovsændring, der var en følge af general de Gaulle's magtovertagelse i 1958. I henhold til det af de Gaulles regering udarbejdede forfatningsudkast blev der den 28/9 1958 afholdt en folkeafstemning bl. a. i hele det franske Afrika, herunder også på Madagascar. Folkeafstemningen gjaldt spørgsmålet om forfatningens vedtagelse eller forkastelse; i realiteten blev den i TOM svaret på spørgsmålet om, hvorvidt man ønskede at bevare tilknytningen til Frankrig. Kun ét af de afrikanske TOM stemte sig bort fra Frankrig: republikken Guinée.

For de øvrige TOM er den femte franske republiks bestemmelser angående republikkens og de oversøiske områders indbyrdes forhold nu gældende. Det fastslås i forfatningens art. 77, at de tidligere TOM er selvstyrende stater. De er organiseret i et fællesskab med Frankrig under betegnelsen Communauté Française. I art. 86 hedder det, at staterne kan kræve gennemført ændringer i deres forhold til Communauté, idet der specielt åbnes adgang for dem til at opnå uafhængighed. Ønsker de at blive uafhængige, må deres tilknytning til Communauté imidlertid ophøre. Ifølge forfatningen er Communautés præsident identisk med præsidenten for den franske republik. Denne vælges af et særligt kollegium, hvori foruden parlamentarikere fra Frankrig og medlemmer af de franske Conseils Généraux (svarende til vore amtsråd), tillige medlemmer for de nye oversøiske stater har sæde. Communautés organer er foruden præsidenten et eksekutivråd, et senat og en voldgiftsdomstol. Staterne i Communauté har fuldt indre selvstyre, men overlader følgende områder til Communautés

organer: udenrigspolitikken, den økonomiske og finansielle politik, forsvaret, spørgsmålene i forbindelse med de strategiske råvarer og eventuelt andre spørgsmål, der måtte blive henlagt til Communautés organer efter aftale mellem de deltagende stater. Specielt er spørgsmålet om den højere undervisning også et fællesanliggende. Eksekutivrådet, der træffer bestemmelser i disse anliggender under et vist ansvar over for senatet, består af republikkens præsident, som er formand, af den franske premierminister, af regeringscheferne i de øvrige stater i Communauté samt af yderligere nogle af republikkens ministre, der særlig udnævnes til at varetage de fælles anliggender.

Hvilken betydning senatet eventuelt kan få, er det endnu for tidligt at udtale sig om. Besluttende myndighed har det kun på sådanne områder, hvor det har fået fuldmagt af de lovgivende forsamlinger i Communautés stater. Først når spørgsmålet om sådanne fuldmagter fra de enkelte stater har fundet sin løsning, vil det kunne ses, om dette organ vil komme til at spille den rolle, der er tiltænkt det som samordnende faktor i det nye statssamfund.

Det blev af mange betragtet som en alvorlig fejl, at den nye forfatning ikke tillod en stat at bevare en vis tilknytning til Communauté, selv om den ønskede at opnå uafhængighed. Man havde bestræbt sig på at affatte den nye ramme om det tidligere franske verdensrige så pas smidigt, at den kunne accepteres selv af tilhængerne af et meget vidtgående selvstyre. På ét punkt viste den sig imidlertid ikke at være tilstrækkelig smidig, nemlig til at sikre Guinées forbliven inden for Communauté. Under præsident de Gaulles rundrejse til de franske besiddelser kort før afstemningen udtalte han utvetydigt, at lande, der stemte nej – og derved tilkendegav ønsket om fuldstændig uafhængighed, ikke kunne forvente fremefter at få del i Frankrigs støtte til de oversøiske lande. Udtalelsen havde klart adresse til Sekou Touré, der dengang var regeringschef i Guinée. Touré svarede, at hans land ville forkaste forfatningen, med mindre samtlige hans krav til dets udformning blev imødekommet. Disse krav formulerede han derhen, at forfatningen skulle »anerkende de oversøiske folkeslags ret til uafhængighed« og knæsætte »principperne om folkenes ligeberettigelse«. Uanset at alle hans ønsker blev imødekommet af forfatningens formulering, stemte hans land nej med 92,5 % af de afgivne stemmer. Konsekvensen udeblev ikke. Frankrig lukkede omgående for al støtte til Guinée.

Den franske regering er blevet kritiseret for denne mangel på forsonlighed. Regeringen har svaret, at den afviste Tourés anmodninger om fortsat teknisk og økonomisk bistand, fordi den ønskede, at de lande, der var forblevet »trofaste«, kunne få et klart bevis for, at trofastheden betalte sig.

I foråret 1960 er der imidlertid blevet indføjet et på dette punkt

væsentligt korrektiv til 1958-forfatningen. Disse bestemmelser, der i skrivende stund kun er blevet vedtaget af Nationalforsamlingen, hjemler adgang for stater inden for Communauté til at opnå uafhængighed uden at skulle udtræde af fællesskabet, ligesom der åbnes adgang for stater uden for Communauté til at indtræde i dette.

Allerede inden forslag om disse ændringer var blevet forelagt for Nationalforsamlingen, havde såvel Madagascar som Mali-føderationen, der består af Sénégal og Soudan, afsluttet aftaler med Frankrig, hvorefter de to lande i løbet af sommeren vil opnå uafhængighed.

Samtidig med at Guinée stemte sig ud af Communauté med næsten 95 % af de afgivne stemmer, blev i Côte-d'Ivoire 99,98 % af stemmerne afgivet for tilknytning til Communauté. De politiske ledere i de to nævnte lande synes at kunne formå deres borgere til at stemme ganske, som de ønsker, at de skal. Det er i det hele taget almindeligt i de nye afrikanske stater at se afstemningsresultater, der ikke afviger væsentligt fra dem, man kender fra stater, der ikke bekender sig til det vestlige demokrati.

POLITISKE BEVÆGELSER I AOF OG AEF

Regeringscheferne i Guinée og Côte-d'Ivoire har begge haft betydningsfulde poster i den første selvstændige politiske bevægelse i de franske områder på det afrikanske kontinent syd for Sahara, Rassemblement Démocratique Africain (RDA). Indtil denne blev stiftet i 1946 på en kongres i Bamako i Soudan, var det småt med selvstændige politiske partier i hele dette område. I de først koloniserede egne i Sénégal sluttede de afrikanere, der blev valgt ind i de franske parlamentariske forsamlinger, sig i almindelighed til et af de bestående franske partier. Umiddelbart efter det første valg, der afholdtes i henhold til 1946-forfatningen, var de afrikanske parlamentarikere i Frankrig fordelt som vist på nedenstående skema[2]):

	Socialister	Kommunister	Andre
Nationalforsamling.....	5	6	6
Republikkens Råd.....	7	4	11
Unionsforsamlingen.....	7	5	11

Efter stiftelsen i 1946 voksede RDA sig hurtigt stort. Ved valget i 1957 – det første efter gennemførelsen af 1956-rammeloven – blev partiet støttet af 3 millioner vælgere. Seks af landene i fransk Afrika havde en RDA-politiker som leder af deres regeringsråd. Bevægelsen er samlingspunkt for en række »underpartier«, der betegnes som RDA-afdelinger med tilføjelse af vedkommende stats navn. Den mest betydningsfulde af

[2]) Tallene er fra: F. J. Pedler, West Africa, Methuen & Co., London.

disse afdelinger af partiet er formentlig Parti Démocratique de Côte-d'Ivoire (PDCI), hvis chef samtidig er Côte-d'Ivoires regeringschef Houphouët-Boigny. I hvert fald er PDCI forblevet kernen i RDA, da dette blev sprængt efter Sekou Tourés nej til forfatningen i 1958. Indtil 1951 havde RDA været tilsluttet det franske kommunistiske parti, men har siden været i forbund med UDSR (modstandsdemokraterne) i det franske parlament.

Sammenholdet i RDA brast imidlertid i 1959, da Houphouët-Boigny afslog at lade sit land deltage i dannelsen af en stor-føderation omfattende de fleste af de gamle AOF-lande. Der havde været ført forhandlinger herom siden 1957, og allerede i vinteren 1958 så det ud til, at et skisma var uundgåeligt, da et flertal syntes at danne sig mod Houphouët-Boigny. Denne ønskede at bevare den direkte forbindelse med Frankrig uden om den planlagte føderation. Modstanderne mente, at der først burde dannes en føderation af de afrikanske lande, hvorefter denne føderation som sådan kunne træffe aftale med Frankrig om en forbindelse f. eks. af samme art som forbindelsen mellem Storbritannien og de øvrige Commonwealth-lande. Bruddet blev dengang undgået, men kom i stedet i marts 1959, da tilhængerne af Mali, som man kaldte stor-føderationen, trods nye bestræbelser, ikke formåede at overtale Houphouët-Boigny. Mali-folkene udtrådte af RDA og sluttede sig sammen med lederne af PRA (Parti du Regroupement African) i et nyt parti, PFA (Parti de la Fédération Africaine). I dette nye parti optoges såvel de tidligere socialister som et mindre parti, Convention Africaine.

Den mest fremtrædende af PRA-lederne er formentlig Léopold Sédar Senghor, der er præsident for Malis forbundsforsamling. Foruden at være talsmand for en sammenslutning af de tidligere franske kolonier i Afrika, er han tilhænger af en meget vidtgående pan-afrikanisme. På den kongres i Bamako, hvor PRA i 1958 blev stiftet, udtalte Senghor bl. a.: »Oprettelsen af PRA er en selvfølgelig ting; den er et bevis på vor tro på det Sorte Afrika. Og når vi taler om dette Sorte Afrika, så glemmer vi hverken Antillerne eller øerne i Stillehavet, endmindre Madagascar. Med alle disse områder er vi forbundne, om ikke ved blodets bånd så på grund af vor fælles status som kolonifolk«. Han udtalte også ved denne lejlighed, at »den nødvendige forudsætning for vor forbindelse med Frankrig er uafhængighed«.

Hvad foran er anført om partidannelser er selvsagt ikke udtømmende. Indenfor de enkelte republikkers område findes en del mindre partier, der dog ofte kun har lokal interesse. Det er ikke altid let at se, om disse smågrupperinger har nogen egentlig partifarve, eller om de blot skal tjene lederne som redskab i en personlig magtkamp.

Andre skillelinier end de partipolitiske har måske nok så stor betyd-

ning. Der består ofte uoverensstemmelser mellem de forskellige stammer inden for samme stat, jævnligt reminiscenser fra en krigerisk fortid. Af væsentlig betydning er også de religiøse tilhørsforhold. Det hænder ikke sjældent, at der opstår strid mellem kristne og muhamedanske afrikanere. Ofte er der stærke modsætninger mellem befolkningen i et lands sydlige – i reglen rigere og mere af kristendommen prægede – og dets nordlige – ofte mindre udviklede og af Islam prægede områder. Det vil dog ikke være realistisk at sætte lighedstegn mellem muhamedanere og manglende udvikling på den ene side og kristne og højere udvikling på den anden side. Forholdet er snarere det, at befolkningen i de sydlige kystegne tidligst har fået kontakt med de søfarende købmænd – og således med den vesterlandske civilisations former – og at de kristne missionærer er fulgt efter, der hvor de søfarende havde fundet landingssteder. Islam er trængt ned i det afrikanske kontinent nordfra gennem Sahara. I sin bog »Le Panafricanisme« opgiver Philippe Decraene nogle tal, som skønnes at dække over Islams udbredelse i AOF og AEF, nemlig fra Nord til Syd: 99 % af befolkningen i Mauritanie, 75 % i Niger, 70 % i Sénégal, 60 % i Soudan og Guinée og 50 % i Tchad. Derimod er Congo og Gabon forblevet næsten uberørt af den muhamedanske mission.

DE ØKONOMISKE FORHOLD I AEF OG AOF

Der vil her kun blive søgt tegnet et stærkt forenklet billede af de økonomiske forhold i AEF og AOF.

Landbruget er hovedsagelig lagt an på at tilfredsstille det lokale forbrug, og noget tilsvarende gælder håndværket. Industrivirksomhed er der kun tale om ganske få steder, mest i kystegnene, specielt omkring de større byer: Dakar (Sénégal), Brazzaville (Congo), Conakry (Guinéee) og Abidjan (Côte-d'Ivoire), og væsentligst er der tale om forædling af landbrugsprodukter.

Landbrugsmetoderne er næsten overalt de mest primitive. Jorden ejes hovedsagelig af kollektiver, familien eller stammen; men kooperative driftsformer i moderne forstand har endnu ikke vundet indpas i denne del af Afrika. Kun hvor myndighederne er gået i spidsen, har det været muligt at gennemføre jordforbedring på rationel basis. Den største indsats er her gjort af statsinstitutionen Office du Niger, der har til opgave at omdanne Niger-dalen til et mønster-område. Efter planerne skulle i 1959/1960 50.000 ha. være udnyttet til dyrkning af ris og et tilsvarende areal til bomuld. Mens forsøget synes i nogen grad at være slået fejl for bomuldsproduktionens vedkommende, er der udsigt til, at risdyrkningen vil give tilfredsstillende resultater. Omend det økonomiske udbytte endnu ikke er så stort, som man havde håbet, har Office du Niger's virksomhed dog haft

den betydning, at levestandarden er blevet betydelig forbedret i de egne, der ligger inden for forsøgsområdet.

Det vigtigste produkt for områdets økonomi er jordnødden. I hele Communauté Française frembringes ca. 10 % af verdensproduktionen, nemlig i AOF gennemsnitligt 600.000 tons (90 % fra Sénégal), i AEF og Cameroun tilsammen 35.000 tons og endelig i Madagascar ca. 15.000 tons. Disse tal angiver kun den gennemsnitlige årsproduktion; tallene varierer betydeligt fra år til år – i 1957 blev der produceret 930.000 tons[3]).

Kakao dyrkes især i Côte-d'Ivoire, hvor eksporttallet er steget fra 52.000 tons i 1938 til 71.400 tons i 1956; samme år blev der fra Cameroun eksporteret 58.000 tons og fra Togo 6.000 tons. Den samlede produktion i de tre nævnte lande androg dette år godt 18 % af verdensproduktionen.

Også kaffe er et produkt, der dyrkes i stedse stigende omfang. Produktionen i AOF udgjorde i 1951 3,1%, men i 1956 4,3 % af verdensproduktionen.

En gennemgang af oplysningerne vedrørende husdyrholdet viser store uoverensstemmelser mellem de af forskellige forfattere opgivne tal. Eksempelvis kan anføres, at R. J. Harrison Church opgiver tallet af kameler i hele det vestafrikanske område til ca. 200.000[4]). Ifølge Jean Pouquet er antallet i AOF alene 553.000[5]). Styktallene for hornkvæg opgives af de samme to forfattere til henholdsvis 550.000 og 750.000. Den store forskel i tallene skyldes, at opgørelserne hviler på skøn. Nøjagtigere tal kendes ikke. For en afrikaner i AOF og AEF er besiddelsen af kvæg grundlag dels for hans anseelse, dels for myndighedernes bedømmelse af hans skatteevne. Hvad er da mere rimeligt end, at han i den første relation er tilbøjelig til at sætte tallet lovlig højt, mens han i den anden relation måske snarere kan tænkes at ville opgive for lidt. I Cameroun har sådanne betragtninger ført til, at myndighederne nu sætter skattepligten i forhold til det antal koner, en afrikaner ejer, og – i nogen grad – bortser fra hans ejendomsret til kvæg.

Heller ikke kvæget udnyttes rationelt. Herom giver oplysningerne i nedenstående skema et indtryk[6]):

	Gennemsnitlig kødydelse pr. dyr		Ydelse pr. år	
	Oksekød kg	fårekød kg	Uld pr. får kg	Mælk pr. ko liter
Frankrig.....	350	17½	6,–	2.000
AOF.....	130	12½	–,6	500

[3]) Se Jean Pouquet, »L'Afrique Occidentale Française«, pg. 101 f.
[4]) I værket: »West Africa«, Longmans 1957, pg. 136.
[5]) Op. cit., pg. 91.
[6]) Se G. Doutrosolle, l'Elevage en Afrique Occidentale Française, pg. 287.

Generelt kan man sige, at AOFs handelsbalance væsentligst er beroende af ét produkt, vegetabilsk olie i form af palmeolie eller jordnøddeolie. Af FN-publikationen »Economic Development in Africa« 1956/1957, fremgår det, at ca. 1/3 af eksporten fra AOF udgøres af jordnøddeolie (arachide) og oliekager.

I AEF produceres en del gavntræ (verdens største krydsfinerfabrik findes i Congo). Der findes en del mineraler, bl. a. manganmalm. I 1952 androg produktionen af diamanter 155.000 karat. Kvægavl og jordnøddeolie er de økonomiske dominanter i Sénégal, Mauritanie, Soudan, Haute Volta og Niger, Palmeolie i Dahomey. Guinée og Côte-d'Ivoire har mere varierede produktionsforhold; i begge stater produceres antagelige kvanta kaffe og bananer, og der brydes en del diamanter. Côte-d'Ivoire har derudover kakao og træ, Guinée bauxite, jernmalm og palmeolie, ligesom der brydes noget guld.

Det siges ofte, at Guinée og Côte-d'Ivoire er de rigeste af disse lande. Man må dog holde sig for øje, at en sådan bedømmelse beror på det øjeblikkelige kendskab til disse landes økonomiske forhold, og at f. eks. fund af nye mineraler i disse endnu utilstrækkeligt udforskede områder og mere rationelle driftsformer, vil kunne føre til en lige så fuldstændig forandring af det økonomiske billede, som den forandring de seneste 15 år har bragt i det politiske billede.

OMGRUPPERINGER EFTER 1958-FORFATNINGEN

Léopold Senghor har nu – som nævnt – sluttet aftale med den franske regering om uafhængighed for Mali-føderationen. Endnu mangler kun den formelle ratifikation. Føderationen Sénégal-Soudan er kun et af mange eksempler på omgrupperinger inden for områderne i Vestafrika. Et af de mest bemærkelsesværdige eksempler er Unionen mellem det tidligere britiske Ghana og Guinée. De to staters regeringschefer, Nkrumah og Touré opsatte i november 1958 et dokument, hvori det bl. a. fastsloges, at de to lande sammen skulle udgøre kernen i et fremtidens Afrikas Forenede Stater. En tid lang blev der talt og skrevet en del om denne sammenslutning. Fra fransk side blev der hentydet til bestræbelser fra London gående ud på at søge Guinée knyttet til Commonwealth via unionen med Ghana. Selv om noget sådant måtte indgå i de britiske politikeres overvejelser, hvad der hidtil kun foreligger påstande om, kan man dårligt rette bebrejdelser mod Storbritannien i denne anledning. Guinée var efter bruddet med Frankrig økonomisk på bar bund, og det måtte være naturligt for englænderne at yde Guinée bistand, førend landet blev tvunget til at modtage Sovjetunionens støtte.

Det ser imidlertid ud til, at Ghana-Guinée unionen ikke er nået ud

over de højtidelige proklamationers stadium. Det er da også vanskeligt at se, hvordan disse to lande – i hvert fald for tiden – skulle virkeliggøre en sammensmeltning. De to stater har ingen fælles grænser; de ledes begge af stærke personligheder, der hver for sig må antages at være utilbøjelige til at give afkald på deres personlige magtposition. Også sproget skiller. I det ene land er det officielle sprog engelsk, i det andet fransk, og noget fælles afrikansk sprog er der ikke tale om for disse to landes vedkommende. En sammenslutning af de to stater på basis af lighed forekommer økonomisk uigennemførlig. Ghanas økonomiske forspring er for stort, og de to landes økonomier er langt fra at være komplementære. Både Ghana og Guinée arbejder på at udvikle en aluminiumsindustri. Ghanas reserver af aluminiumsmineralet bauxite anslås til 200 millioner tons, og Guinée er kontinentets største producent af mineralet. I 1956 nåede Guinées eksport heraf op på 457.000 tons – mere end 7 gange tallet i 1957. For begge lande kniber det dog med at tilvejebringe den nødvendige kapital til en rationel udnyttelse af disse rigdomme.

Med sine reserver af bauxite har Guinée et betydningsfuldt kort på hånden. Frankrig kan ikke undværе mineralet i sin hjemlige industri (specielt biler og flyvemaskiner), og er nu – efter at Guinée har forladt francområdet – henvist til at bruge udenlandsk valuta til sine indkøb deraf. Måske vil Frankrig derfor være villig til at genoptage Guinée i Communauté. Visse tegn på en mere smidig fransk politik i så henseende har allerede vist sig. Således stiller Frankrig påny teknikere til rådighed for Guinée; og meget taler for, at mulighederne for at genoplive et nært forhold mellem Guinée og Frankrig har spillet en rolle ved vedtagelsen af de ovenfor nævnte bestemmelser i den franske forfatning, hvorefter lande uden for Communauté kan tilslutte sig dette.

Det er dog ganske uvist, om Touré i påkommende tilfælde måtte ønske at slutte sig til den franske »klub«. Hans udtalelser efter de franske atomforsøg i Sahara – da Touré tilkendegav, at han fandt, at Frankrig burde fejes ud af Afrika – tyder ikke på nogen forsonlig indstilling.

Hvorom alting er, har Touré bebudet en ny lovgivning, der skal gøre det mere tillokkende at investere fremmed kapital i landet. Store franske selskaber med deltagelse af kapital fra USA, Canada og Vesttyskland står parat til at gennemføre bl. a. en plan om opførelse af en dæmning over Konkouré-floden, hvorved man skal nå op på en årsproduktion af 3 milliarder kwh., og af en aluminiumsfabrik med en projekteret årsproduktion på 15.000 tons. Der er også tale om udnyttelse af rige jernlejer ved Kaloum[7]). Det er dog ikke sandsynligt, at de franske deltagere i projektet vil medvirke ved udførelsen, førend forholdene mellem Guinée og Frankrig er blevet mere afklaret.

[7]) Se Jean Erhard, Communauté ou Sécession, Calmann-Lévy, 1959.

De 10 millioner £, som Nkrumah har lovet Touré som et langfristet lån til 2 % årlig rente, strækker ikke langt. Og ret meget længere kan Ghana næppe gå. Det vil sikkert volde Nkrumah vanskeligheder at forklare befolkningen i Ghana, hvorfor dette land skal støtte det konkurrerende foretagende Guinée med lån, hvoraf en del vil blive anvendt til at aflønne funktionærer, der betales bedre end Ghanas egne.

Imidlertid har Sekou Touré i den senere tid modtaget teknisk og økonomisk hjælp fra Sovjetunionen, fra Kina og nu også fra Tjekoslovakiet. Således afsluttedes i 1959 mellem Sovjetunionen og Guinée en handelstraktat, hvorefter Sovjet forpligtede sig til at yde Guinée et lån på 140 millioner rubler. Lånet, der har en løbetid på 12 år og forrentes med 2½ % p. a., skal anvendes til at ophjælpe industrien og landbruget samt til at udbygge vejnettet. I henhold til en særlig bistandsoverenskomst har Sovjetunionen yderligere lovet at levere en del fabriksanlæg, bl. a. en cementfabrik. Der er endvidere givet løfte om opførelse af en polyteknisk skole for 1.500 elever, om hjælp til udbygning af lufthavnen i Conakry og bistand til indretning af mønsterbrug på risdyrkningens og mejeribrugets områder. For tiden bygges der i Guinée for midler fra Tjekoslovakiet en radiostation, der efter planerne skal blive den stærkeste i hele Afrika.

I begyndelsen af 1960 opstod en skarp kontrovers mellem Guinée og den Vesttyske Forbundsrepublik, der truede med at afbryde den diplomatiske forbindelse mellem de to lande. Tyskerne påstod, at Guinée havde fået akkrediteret en diplomatisk repræsentant i den Østtyske Folkerepublik. Vesttyskland, der ønsker at være ene om at repræsentere det tyske folk diplomatisk, akcepterer ikke, at en trediestat sender diplomater til både Bonn og Pankow. Efter meget tovtrækkeri blev sagen bilagt med en erklæring fra Guinée om, at dets repræsentation i Østtyskland kun var at anse som en handelsdelegation, hvormed Bonn stillede sig tilfreds. Episoden kølnede dog stærkt det hjertelige forhold, der var opstået mellem de to lande under Sekou Tourés rejse i Vesttyskland kort forinden, og stridens bilæggelse rokker ikke ved det faktum, at den vesttyske andel i Guinées udenrigshandel stadig er mange gange mindre end Østtysklands.

Det økonomiske tab, som Guinée led ved at stemme sig ud af Communauté, har den franske økonom og udenrigspolitiske skribent Jean Ehrhard[8]) opgjort til ca. 12 milliarder franske francs årlig.

CAMEROUN

To andre tidligere franske lydlande på det afrikanske kontinent har opnået selvstændighed, Cameroun den 1. januar og Togo den 27. april 1960.

[8]) Op. cit. pg. 82.

Generalsekretær Hammarskjöld holdt Cameroun over dåben og udtalte ved den lejlighed nogle venlige ord om Frankrigs indsats for landet på de sociale, økonomiske og politiske områder. Samtidig udløste UPC (Union des populations Camerounaises) en terror-kampagne af en sådan voldsomhed, at den er blevet sammenlignet med Mau-Mau oprøret i Kenya.

I virkeligheden var oprøret blot en fortsættelse af en virksomhed, der tog sin begyndelse for godt fem år tilbage i tiden. Oprørsbevægelsen har hjemme i landets vestlige del og har sine fleste tilhængere blandt medlemmerne af Bamiléké-stammen; denne lever i et område, der strækker sig på begge sider af grænsen mellem det franske Cameroun og den britiske del af denne tidligere tyske koloni, som franskmænd og englændere delte efter den 1. verdenskrig. Den britiske del er som et midlertidigt arrangement administrativt tilsluttet den britiske koloni Nigeria. UPCs oprindelige leder, Um Ruben Nyobé, døde under kampe med det franske militær i efteråret 1958. Han og hans medarbejdere, hvis nuværende førstemand antages at være Félix Moumié, flygtede i 1955, da UPC blev forbudt af de franske myndigheder, til det britiske Cameroun. Bevægelsens politiske program er – foruden afskaffelse af det franske styre – en sammenslutning af Camerouns britiske og franske dele. Det forekommer uforståeligt, at dette program kan være baggrund for en fortsat kamp mod det nuværende styre i Cameroun, der kom til magten efter en af FN kontrolleret folkeafstemning, og som selv offentligt har udtalt sig for en sammenslutning af de to områder. Baggrunden for den fortsatte terroristiske virksomhed er mest sandsynligt blot et forsøg fra UPCs side på at erobre magten i Cameroun. Det fremhæves ofte, at UPC i realiteten er en kommunistisk bevægelse, og Moumié påberåber sig også jævnligt i politiske udtalelser sine marxistisk-leninistiske synspunkter.

Den 21. februar 1960 afholdtes i Cameroun en folkeafstemning om landets nye forfatning, hvis ledende princip er et stærkt præsidentstyre. 75 % af vælgerne deltog i afstemningen, og der blev optalt 797.498 stemmer for og 531.075 stemmer mod forfatningen. Fra regeringens side har man villet forklare det forholdsvis store antal nej-stemmer med, at alle katolikker i landet har stemt imod forfatningen, der etablerer adskillelse mellem stat og kirke. Straks efter at resultatet var blevet offentliggjort, ophævede regeringschefen, Ahmadou Ahidjo, det dekret, der havde gjort UPC ulovligt. Umiddelbart derefter vendte André-Marie Mbida tilbage til landet. Mbida har tidligere været regeringschef i Cameroun, men trådte tilbage og flygtede, da han kom i konflikt med de franske myndigheder på grund af sin dengang skarpe holdning til UPC, hvortil han imidlertid knyttede sig under landflygtigheden i britisk Cameroun. Mbida har efter sin tilbagekomst gjort sig til talsmand for en sammenslutning mellem Ca-

meroun og de 4 republikker, der tidligere var forenet under betegnelsen AEF.

Ved valg, der blev afholdt i april i år, fik Ahidjo flertal for sin politik, og han er siden blevet valgt til landets præsident.

TOGO

Efter at Togo opnåede uafhængighed den 27. april 1960, er landets største problem spørgsmålet om Ewe-folkets fremtid. På samme måde som Bamiléké'erne i det tidligere tyske Kamerun blev Ewe'erne delt, da England og Frankrig delte det tidligere tyske Togo mellem sig. Problemet blev akut, da det britiske Togo blev optaget i Ghana, og det er flere gange blevet ført frem i FN. Den nuværende regeringschef, Sylvanus Olympio, blev tidligere af franskmændene betragtet som stærkt engelskvenlig, og man regnede i Frankrig med, at Togo formentlig ville søge tilknytning til Ghana på den ene eller den anden måde, så snart landet var blevet frit. Billedet synes totalt forandret, efter at Ghanas Nkrumah i januar 1960 fremkom med nogle udtalelser, der er blevet gengivet derhen, at Ghana ville byde enhver stat, der meldte sig ud af Communauté, velkommen i Commonwealth. At Nkrumah skulle have udtalt sig sådan, er siden blevet dementeret, bl. a. af Ghanas ambassadør i Paris. Siden udtalelsen blev refereret i verdenspressen, har forholdet mellem Togo og Ghana imidlertid været dårligt, og der har været tegn på en tilnærmelse mellem Frankrig og Togo. Forholdet blev ikke bedre af nogle udtalelser, som Nkrumah fremsatte i marts 1960; han hævdede ved denne lejlighed, at der i Togo var blevet udarbejdet en forfatning, der forudsætter annektion af større områder af Ghanas territorium, samt at der i Togo ved grænsen til Ghana fandt troppekoncentrationer sted med henblik på en erobring af dette område. Fra Togo kom der et dementi, der var lige så kategorisk som det tidligere dementi fra Ghana. Man henviste til, at Togo har et areal på 57.000 km² og en befolkning på godt 1 million, mens Ghanas område og befolkning er henholdsvis 4 og 5 gange større. I øvrigt blev det fremhævet, at Togo ikke har nogen hær.

Tilnærmelsen til Frankrig har foreløbig givet sig det udtryk, at man har anmodet om hjælp til at uddanne og udruste en mindre hær. Unge mænd fra Togo har allerede i nogen tid fået militær uddannelse på de franske officersskoler.

Olympio har dog flere gange fremhævet, at han ikke endnu fandt tidspunktet inde til en drøftelse af Togos eventuelle tilslutning til Communauté. Han har også holdt døren åben for en forsoning med Ghana, idet han flere gange har udtalt sig om, at udfaldene mod Togo ikke så meget skyldtes Nkrumah selv som hans ungdommelige rådgivere.

MALI

Den 17. januar 1959 enedes 44 repræsentanter for de fire stater: Sénégal, Soudan, Dahomey og Haute-Volta om at slutte deres lande sammen i en føderation. Det er foran omtalt, at Houphouët-Boigny fra Côte-d'Ivoire ikke ønskede at deltage i sammenslutningen, og at dette førte til en sprængning af RDA-bevægelsen. Baggrunden for Houphouët-Boignys vægring var formentlig den, at hans land er langt rigere end de øvrige deltagende lande, og at han ikke ønskede at se denne rigdom fordelt mellem de fattigere deltagere i sammenslutningen. Dahomey og Haute-Volta udgik senere af den oprindelige sammenslutning, der således nu kun tæller de to ældste tidligere franske kolonier syd for Sahara: Sénégal og Soudan. Den nye sammenslutnings ledere er senegaleseren Léopold Senghor, der er formand for Malis parlament, og Modibo Keita, som er Mali-regeringens chef. Begge har de – ligesom Houphouët-Boigny – haft sæde i skiftende franske regeringer. Af de to lande synes Sénégal at være mest interesseret i at bevare tilknytningen til Frankrig, mens Soudan ønsker en tilnærmelse til Guinée. Regeringschefen i den sénégalesiske ledstat, Mamadou Dia, udtalte så sent som i februar i år, at Guinées bestræbelser for at skille Mali fra Frankrig var formålsløse. Mens der gennem tiderne har været tradition for økonomisk samarbejde mellem Côte-d'Ivoire og Soudan, har dette lands politiske forbindelser altid været stærkest med Guinéee. Også her skyldtes det nære forhold mellem de to lande, at der på begge sider af deres fælles grænse lever et folk, Malinké-stammen, hvis samkvem ikke blev afbrudt af den tilfældige adskillelse, der var forvoldt af kolonimagtens arbitrære grænsedragning.

Efter at Mali-føderationen den 4/4 1960 i Paris har opnået Frankrigs tilsagn om fuldstændig uafhængighed, synes den mest påtrængende opgave at være vedtagelsen af en mere rationel forfatning end den nuværende. For tiden har hver ledstat sin regering; endvidere findes der en føderal regering med et antal ministre svarende til hver af ledstaternes. Bortset fra, at denne ordning med 3 »sæt« ministre er en hård økonomisk byrde for de to lande, forekommer det at et mere centraliseret styre med kun én regering ville stemme bedre overens med hele Senghors politiske program.

CONSEIL DE L'ENTENTE

De øvrige stater i det tidligere AOF har nu – siden april 1959 – dannet deres egen sammenslutning under navnet Conseil de l'Entente. Hovedpersonen i denne nydannelse er Houphouët-Boigny. Dette kan synes ejendommeligt, når man tager hans modstand mod dannelsen af en føderation på hele det tidligere AOFs område i betragtning. Det kan dog næppe an-

tages, at hans modstand blot har været spilfægteri. Snarere synes hans ønske om – trods alt – at gå ind i et forbund med visse af de andre AOF-stater at hænge sammen med hans frygt for, at hans land skulle blive økonomisk isoleret, hvis alle de øvrige stater sluttede sig sammen. Det er sikkert hans mål at formå sine partnere i Conseil de l'Entente til at gå ind for en ordning med en løsere sammenslutning mellem de afrikanske stater indbyrdes med hovedvægten lagt på de enkelte staters direkte forbindelser med Frankrig. Entente-staterne: Côte-d'Ivoire, Haute Volta, Niger og Dahomey ønsker efter alt at dømme blot at indgå i en toldunion.

Frygten for, at der ville opstå stærke modsætninger mellem Mali og Conseil de l'Entente (der også kaldes Sahel-Bénin-unionen) er blevet dæmpet noget, efter at der i 1959 mellem de to statsdannelser afsluttedes en overenskomst; denne har til formål at genoplive det i kolonitiden bestående fællesmarked omfattende alle AOF-staterne. Man har dog ikke fået Guinée med i dette fællesmarked.

Den 4. juni 1960 tilkendegav de 4 Entente-lande deres ønske om at opnå uafhængighed. Begæringen virkede noget chokerende i Paris, da den var ledsaget af udtalelser om, at de fire stater betragtede sig som uafhængige fra og med begæringens indgivelse, at de ønskede optagelse i FN såsnart ske kunne med henblik på deltagelse i den internationale organisations møder fra og med efterårs-ssessionen 1960, og at de ikke agtede at drøfte spørgsmålet om deres tilknytning til Communauté, før uafhængigheden var fuldbyrdet. Erklæringens særdeles skarpe formulering dækker i realiteten næppe over en fjendtlig indstilling overfor Communauté, men skyldes sikkert Houphouët-Boignys bitterhed over, at det ikke blev hans politik – med vægten lagt på stærke bånd mellem Frankrig og de tidligere kolonier – der sejrede i hele det fransk-vestafrikanske område. Siden fremkomsten af Entente-landenes ovennævnte erklæring har såvel officielle som uofficielle udtalelser fra regerings- og statschefer i de fire stater bidraget til at mildne indtrykket af 4. juni-erklæringen. Senest er sådanne udtalelser fremsat efter et møde den 24. juni 1960 i Paris mellem repræsentanter for Entente-landene og de Gaulle, Vel afholdes den principielle, ovenfor gengivne stilling i uafhængighedsspørgsmålet; men samtidig giver erklæringen udtryk for den største tillid til og hengivenhed overfor præsident de Gaulle i hans egenskab af leder af Communauté.

MAURITANIE

Det nordligste af landene i AOF, Mauritanie, indtager på mange måder en særstilling. Det må betragtes som en tilfældighed, at landet kom til at udgøre en del af AOF, der overvejende er befolket af forskellige negerracer, mens befolkningen i Mauritanie er en blanding af maurere og ber-

bere med et vist islæt af negerblod. Modsætningerne er store mellem Mauritanie og dets sydlige naboer, der endnu ikke har glemt de mauriske slavehandlere, der længe efter slaveriets officielle afskaffelse fortsatte deres jagter på negrene i Soudan og Sénégal.

Landet ledes af Moktar Ould Daddah, der – straks efter at landet havde opnået status som selvstyrende – søgte og fik fransk hjælp til at flytte det administrative hovedkvarter fra Sénégal, hvor det hidtil havde ligget, til en lille havneby, Nouakchott, i selv Mauritanie. Marokko gør krav på landet under henvisning til historiske forbindelser, der dog må antages at være afbrudt allerede for flere hundrede år siden. Sénégal og Soudan har ønsket at optage Mauritanie i Maliføderationen, men har fået afslag, dels på grund af det ikke alt for hjertelige forhold mellem de tre lande, dels fordi Mauritanie har ment at kunne få større økonomisk støtte fra Frankrig, hvis det forblev udenfor.

Allerede i 1957 søgte Frankrig Den internationale Bank om et lån til udviklingen af de meget rige jernlejer i Mauritanie[9]). Tilsagnet om lånet blev givet i marts 1960; det ydes et selskab ved navn Miferma (Société des Mines de Fer de Mauritanie), hvis kapital er fordelt på private franske, engelske, tyske og italienske hænder og visse mere eller mindre officielle franske organer. Det antages, at Frankrigs andel i aktiekapitalen, statslig eller privat, vil udgøre over 50 % af den totale kapital. Det internationale lån beløber sig til 66 millioner dollars.

Jernmalmen er af høj kvalitet og er let tilgængelig i lejerne. Disse ligger dog et godt stykke fra kysten, ved Fort Gouraud, i den nordlige del af landet. Den korteste vej til kysten går gennem den spanske koloni Rio de Oro. Det har været overvejet at føre malmen gennem dette land under samarbejde med de spanske myndigheder; men man har besluttet sig til at benytte den lille fiskerhavn Port Etienne til udskibningen. En del af lånet vil blive anvendt til bygning af en jernbane fra lejerne til havnen og til dennes udbygning. Man opnår herved yderligere at gøre havnen anvendelig som basis for en større fiskerflåde, der skal drive fangst på de rige fiskeforekomster ud for Mauritanies kyster. Fiskeriet her har hidtil i hovedsagen været drevet af fiskere fra de Canariske øer.

Den internationale Banks lån udgør kun 1/3 af det samlede kapitalbehov. Man regner med at kunne få resten på det franske kapitalmarked og som lån fra den franske stat. Det internationale lån er garanteret af Mauritanie og af Frankrig. Det løber over en periode på 15 år og forrentes med 6 1/2 % p. a. – Man forventer allerede før udløbet af de 15 år at nå op på en produktion af 6 millioner tons jernmalm årlig. Man har alle-

[9]) Se Press Release No. 628, 17/3 1960 fra Den internationale bank samt Le Monde, 3–4 april 1960.

rede nu med sikkerhed konstateret tilstedeværelsen af forekomster på over 100 millioner tons. Fra marokkansk side er der – også overfor Den internationale Bank – protesteret voldsomt mod ydelsen af dette lån.

Skønt Mauritanie i betragtning af den franske stats garanti for lånet og af Frankrigs tilsagn om yderligere kapitalstøtte må betragtes som særlig favoriseret af dets gamle moderland, agter Mauritanie ikke at beholde sin nuværende status som kun selvstyrende stat indenfor Communauté. Under et besøg hos de Gaulle den 1/3 1960 tilkendegav Moktar Ould Daddah, at hans land i løbet af 1961 ville anmode om uafhængig status. Nogen løsrivelse fra Communauté er der dog ikke tale om.

Det nye projekt vil være revolutionerende for Mauritanies økonomi. Befolkningen har hidtil næsten udelukkende ernæret sig ved primitivt landbrug med hovedvægten lagt dels på dyrkning af hirse og majs til det lokale forbrug, dels på kvægbrug. Kvæget drives i den tørre årstid fra nord til syd, ind i Sénégal og Soudan, hvortil der årlig afhændes ca. 40.000 stk. hornkvæg og 250.000 får, geder og kameler. Trods uoverensstemmelserne med Mali-føderationen har Mauritanie sikret sig, at de traditionelle vandringer over grænserne med kvæget vil kunne fortsætte i fremtiden. Aftaler herom blev i januar 1960 indgået med Soudan.

AEF

Den tendens henimod dannelsen af større grupper, som Ghana-Guinée unionen, Mali-føderationen og Conseil de l'Entente er udtryk for, genfindes i det tidligere AEF. Den fornemste talsmand for en omgruppering i dette område var Barthélémy Boganda fra den centralafrikanske republik. I oktober 1958 gjorde han sig i AEFs Grand Conseil til talsmand for oprettelsen af »Det latinske Afrikas Forenede Stater«. Kernen i denne statsdannelse skulle udgøres af AEF, som for enhver pris måtte bevares som en enhed. Næste skridt på vejen skulle være en sammenslutning med dele af – senere med hele – Belgisk Kongo og endelig med Cameroun, Ruanda-Urundi og de portugisiske besiddelser i Afrika. Megen tilslutning til disse tanker fik Boganda ikke i AEF. Det stærkt muhammeddanske Tchad (ca. 50 % af befolkningen) ønskede ikke at deltage i nogen føderation, hvor de kristne ville være i flertal. I Gabon holdt man sig til sin traditionelle modvilje mod deltagelse i nogen statsdannelse, der kunne bevirke, at det velhavende land blev nødt til at støtte økonomisk mindre heldige partnere. Gabon, der er olieproducent (500.000 tons i 1957) og storeksportør af træ, har meget store reserver af endnu ikke udnyttet manganmalm, jern og uranium og er et af de få lande i AOF-AEF med en positiv handelsbalance (gennemsnitlig 30 milliarder franske francs årlig)[10]. Landet

[10]) Se Philippe Decraene, Le Panafricanisme, Presses Universitaires de France, pg. 102.

har gentagne gange fremhævet sit ønske om at bevare direkte forbindelser med Frankrig uden om en føderation med naborepublikkerne. Størst sangbund havde Bogandas ideer i Congo-republikken, men ironisk nok stødte hans forslag her på stærk politisk modstand. Congos regeringschef, Fulbert Youlou, en tidligere katolsk præst, havde nemlig selv et føderativt program, hvorefter båndene mellem de deltagende stater dog skulle være løsere end af Boganda foreslået. Mens Congo endnu er det af områdets lande, hvis befolkning har den laveste levefod, ser man med store forventninger hen til skabelsen af et planlagt kraftværkssystem, der med en beregnet årlig produktion af 7 milliarder kwh. skulle danne grundlaget for en storstilet aluminiumsproduktion. Efter at Boganda i marts 1959 var kommet ulykkeligt af dage, kom Youlous planer mere i forgrunden.

I 1959 besluttede de 4 AEF-stater sig til at indgå i en toldunion. Der skal etableres fælles toldmure, og 20 % af indtægterne fra tolden skal indgå i en fælles pulje til financiering af fælles organer på sådanne områder som tele-kommunikationer, transport og undergrundsundersøgelser. Så sent som i februar 1960 har de samme stater truffet aftale om et forbund med vidtgående selvstyre for ledstaterne, men fælles optræden udadtil[11]). I april samme år udtalte Youlou overfor pressen i Paris, at man muligvis i juni 1960 ville indlede forhandlinger med Frankrig om overdragelse fra Communautés organer af visse ikke nærmere præciserede sagsområder.

MADAGASCAR[12])

Bemærkningerne ovenfor angående det franske kolonistyre har også gyldighed for Madagascar. Selve den omstændighed, at landet er en ø, har imidlertid medført visse ejendommeligheder i den politiske udvikling. Madagascar er befolket af forskellige stammer, der antages at have invaderet øen successive. De svagere stammer har ikke – som på kontinentet – haft den tilstrækkelige plads til at vige for de stærkere indtrængere, som så har underkastet sig de tidligere tilkomne. Da franskmændene kom til Madagascar, fandtes der en begyndende statsdannelse, idet den krigeriske Merina-stamme havde opkastet sig til herre over det meste af Madagascar. Modsætningerne mellem stammerne har indtil den nyeste tid medført vanskeligheder for opbygningen af et centraliseret styre.

Mens der ikke i Afrika syd for Sahara – bortset fra mindre episoder – har været tale om voldelig modstand mod kolonistyret, var Madagascar i 1947 skueplads for et egentligt væbnet oprør mod Frankrig. De ringe økonomiske forhold på øen under og straks efter 2. verdenskrig – udpræget

[11]) Le Monde, 17/3 1960.

[12]) Oplysningerne i dette afsnit stammer væsentligst fra: Hildebert Isnard, Madagascar, Armand Colin, 1955, og fra Oliver Hatzfelds bog med samme titel, Presses Universitaires de France, 1960.

mangel på levnedsmidler og sort-børshandel – de hjemvendende indfødte soldaters beretninger om forholdene i de europæiske landet, eksemplet fra Syrien og Libanon, Indien og Indonesien, den frie presses udvikling på øen, en egentlig nationalfølelse, der stammer fra tiden før Madagascar blev koloniseret, alt dette bidrog til at skabe en utilfredshed, der den 29. marts 1947 slog ud i et forsøg på at udrydde alle europæere på øen. Den dårlige forberedelse gjorde det forholdsvis let for Frankrig at slå rebellerne ned. Men det varede langt ind i 1948, før alle oprørerne var nedkæmpet eller taget til fange. Tabene af menneskeliv er blevet opgjort til ca. 90.000, herunder nogle snese europæiske kolonister og godt tusind soldater.

Bitterheden over udrensningen under og straks efter oprøret har ikke lagt sig endnu. Nogle indfødte parlamentarikere blev mistænkt for meddelagtighed og dømt. Seks af dem blev henrettet. Syv af dem har indtil for nylig siddet fængslet. Siden 1948 har der været ro på Madagascar. Fra begge sider har man bestræbt sig på at undgå sammenstød. Utilfredsheden med landets status som økonomisk underudviklet lydland har her givet sig andre udslag end i AEF og AOF. Det er ikke så meget ønsket om en hurtig gennemførelse af den franske lovgivning, der har været i forgrunden, som kravet om uafhængighed. Den nationalistiske bevægelse har fundet støtte hos ungdomsbevægelserne (man regner med, at halvdelen af befolkningen er under 20 år), hos kirken, såvel den protestantiske som den katolske, og i pressen.

Den franske administrations voksende forståelse for befolkningens ønske om at få større del i landets styre har ført til forsøg med genoptagelse af en ældgammel fællesskabsform. I deres moderniserede skikkelse kaldes disse fællesskaber, der endnu ikke har vundet indpas i byerne, af franskmændene »collectivités rurales modernisées«, mens den lokale befolkning har bevaret den traditionelle betegnelse »fokon'onola«. Disse kollektiver fastsætter selv deres vedtægter og afgrænser deres eget virksomhedsområde, f. eks. driften af en landsbys jorder, administration af et skovbrug, oprettelsen og driften af en skole, ja selv uddeling af spirituosa. Vedtægterne godkendes i reglen af den franske administration og herefter er fællesskabet selvstyrende på hele det område, det har valgt at administrere. Fællesskabet får tildelt en forholdsmæssig andel af de lokale skatter og råder endvidere over indtægterne af den egne virksomhed.

Landbruget drives næsten udelukkende af den indfødte befolkning. Hovedproduktet er ris, hvoraf der i 1958 blev frembragt 1.200.000 tons, en fordobling i løbet af 20 år. Heraf eksporteredes en 20–30.000 tons. Den største eksportvare er kaffe (59.000 tons udførtes i 1958). Men de stærkt svingende priser på verdensmarkedet og kaffens forholdsvis ringe kvalitet vil kræve en længere konsolideringsperiode, før kaffen kan blive den store eksportvare, man har håbet. Allerede nu er produktionen til-

strækkelig til – foruden det lokale forbrug – at dække 1/4 af Frankrigs behov.

Der findes på Madagascar ca. 5 millioner stykker hornkvæg, men udbyttet er ikke væsentligt større end i AOF og AEF.

Industrien er særligt beskæftiget med bearbejdelse af landbrugets produkter (sukker, ris, kød). Befolkningen på øen har ikke tilstrækkelig købekraft til, at der er grundlag for en storudvikling af industrien. I 1958 var gennemsnitslønnen for en arbejder på Madagascar ca. 50.000 CFA-francs[13]), og samme år var der kun beskæftiget godt 100.000 lønarbejdere i hele landet.

Fra undergrunden hentes ganske lidt guld, en del ædelstene, hovedsagelig til industrielle formål, endvidere grafit og kvarts. Der er fundet temmelig store kullejer og noget olie, men udvindingen heraf hæmmes af lejernes afsides beliggenhed. Også uranium har man fundet, men oplysninger om denne strategiske vare er ikke tilgængelige. På handelsbalancen har der været underskud i adskillige år. Budgettet præges af, at de voldsomme udgifter til administrationen opsluger 99 % af indtægterne.

I en tale den 6. oktober 1959 redegjorde regeringschefen på Madagascar, social-demokraten Philibert Tsiranana, for de problemer, landet må løse, for at det økonomisk kan opnå den samme uafhængighed, som det politisk vil få om kort tid. Han udtalte bl. a., at man burde koncentrere sig om at udvikle sådanne områder af landet, hvor det største udbytte kan forventes, oplære befolkningen, undgå ødelæggelser af jorden ved uhensigtsmæssige driftsformer, sætte ind på en differentiering af produktionen, fremme industrien (specielt cementindustrien og hermetikken) samt udbygge transportnettet.

*

Frankrig indgik den 2/4 1960 med Madagascar og den 4/4 1960 med Mali-føderationen aftaler, hvorefter disse lande nu er tilsikret uafhængighed. Overenskomsterne har stort set samme indhold for begge de tidligere koloniers vedkommende. Aftalerne er således affattede, at Frankrig først giver afkald på de beføjelser, der i henhold til forfatningen tilkommer Communauté, hvorefter Madagascar og Mali fraskriver sig visse af disse beføjelser til fordel for Communauté.

Frankrig lover at indbringe for FN de to staters ansøgninger om deres optagelse i organisationen. De to lande skal fremtidig have egen selvstændig diplomatisk repræsentation i de lande, hvor de ønsker det. Det bestemmes særligt, at Communauté skal bevare kontrollen med de vigtigste militære baser i de to nye republikker, således i Mali: flådebasen i Dakar

[13]) 1 CFA-franc = 2 franske francs (»gamle francs« fra tiden før 1/1 1960).

og luftbasen i Bamako, og på Madagascar: krigshavnen Diégo-Suarez og luftbasen Inato. Frankrig lover at støtte Mali og Madagascar økonomisk og teknisk, når de to lande ønsker at oprette selvstændige militærstyrker. Det fastslås udtrykkeligt i overenskomsten, at Frankrigs økonomiske støtte til de to nye stater skal fortsætte uforandret.

Særlig for Madagascar gælder det, at den højere undervisning ikke længere skal være et Communité-anliggende, men franske delegerede skal i et særligt råd under forsæde af Madagascars præsident deltage i drøftelser om undervisningens organisation. For Malis vedkommende træffes der særlige bestemmelser, hvorefter universitetet i Dakar skal være en offentlig »malisk« institution, der skal administreres af den franske republik. Således forbliver universitetet et vigtigt led i Frankrigs »kulturmission« i Afrika. Frankrig havde i 1950 i Dakar oprettet en »højere skole« med afdelinger (fakulteter) for medicin, retsvidenskab, farmaci og eksakte videnskaber. I februar 1957 omdannedes den højere skole til et universitet. Undervisningsstaben tæller 55 professorer og 33 undervisningsassistenter. I juni 1959 var der immatrikuleret 1316 studenter ved universitetet[14]).

Siden den 2. verdenskrig har Frankrigs bistand til de afrikanske områder, herunder Madagascar, været administreret af et organ ved navn FIDES (Fonds d'Investissement pour le Développement Economique et Social des Territoires d'Outre Mer). Fondet har et nært samarbejde med Centralbanken for det oversøiske Frankrig, der yder langfristede lån til lav rente (1 %) til offentlige formål. I fondet indgår midler fra moderlandet og fra kolonierne, og Frankrig har i tiden fra 1947 til 1957 bistået de afrikanske lande med mere end 5 hundrede milliarder franske francs. Pengene er anvendt til sociale formål, til udbygning af infra-strukturen og til investering i produktionen. Såvel i Frankrig som i de oversøiske lande betragter man ydelserne mere som gaver end som lån. Af sin bruttonationalindkomst anvender Fankrig 2 % til bistand til underudviklede lande, mens England bruger 1 1/2 %, USA, Belgien og Tyskland 1 %.

En særlig indsats er blevet gjort på undervisningens område. Foran er omtalt det nye universitet i Dakar. Ifølge FNs statistiske årbog for 1958 var elevtallet i 1955 i skolerne i det heromhandlede område:

	AOF	AEF	Madagascar
Sekundære skoler (gymnasier)..	10.897	3.207	13.530
Primære skoler.....	301.265	197.037	288.486

Dette er vel en stor fremgang i forhold til tilstanden før krigen, da ifølge officielle franske statistikker kun 3,2 % af den undervisningsmodne

[14]) L'université française de Dakar, Le Monde 14/1 1960.

befolkning gik i skole; det tilsvarende tal i 1957 var 13,4 %. Endnu er der, som det sidstanførte tal viser, lang vej tilbage, før man når op på »vesterlandsk standard«.

Veje er blevet bygget, jernbanenettet udvidet og forbedret, flyvepladser anlagt. Franskmændene nævner ofte med stolthed havnen i Abidjan. Man har her gennembrudt den landtange, der skilte havet fra lagunen indenfor. Den herved frembragte kanal er ca. 2 1/2 km lang og mellem 100 og 300 meter bred. Dybden varierer mellem 10 og 15 meter. I 1950 passerede der gennem havnen 600.000 tons gods, i 1957: 1.000.000 tons.

*

Raceadskillelse er vel ikke helt ukendt i fransk Afrika, hvor der i de større byer findes typisk »sorte« og »hvide« kvarterer. Skellet er dog snarere socialt end racebetonet. I mange år har sorte og hvide børn siddet side om side i de franske skoler i Afrika. Sorte politikere har fået deres skoling i det franske parlament og ministertaburetter i Frankrigs regeringer. Den afrikanske elite gør af og til indtryk af at være »plus français que les français«. Léopold Senghor, der foran er nævnt, udtalte engang, at »det tilkommer os at sørge for afløsningen af det republikanske venstre« i Frankrig. Det kan næppe bestrides, at der hos eliten i dag findes en oprigtig hengivenhed, snarere måske for den franske civilisation, der har præget den, end for Frankrig som kolonimagt.

Det er politikere, der hører til denne elite, der for tiden sidder inde med regeringsmagten i de afrikanske republikker. De synes at være særdeles besindige og at indse, at deres lande næppe kan klare sig helt uden den franske bistand endnu. Efter gennemførelsen af rammeloven i 1956 udtalte såvel Malis Senghor som Madagascars Tsiranana, at man nu var nået så vidt, at den nye ordning måtte bestå over en længere årrække. Alligevel har de fundet det nødvendigt at kræve uafhængighed. Meget tyder på, at de har fremsat dette krav for ikke at blive udmanøvreret af yngre kræfter, som i mangel af konkrete politiske programmer søger at rive den primitive, letbevægelige befolkning med sig ved at anvende amuletordet: uafhængighed. Hvor ringe forståelse den almindelige befolkning har af dette begrebs indhold, er for nylig blevet illustreret af Le Mondes korrespondent i en beretning fra Belgisk Kongo. Han fortæller om en af sine bekendte, der kort efter Bruxelles-konferencen, hvor Belgien lovede Kongo uafhængighed, fik besøg af nogle afrikanere. Disse forlangte at få forevist lokaliteterne, og inden de gik, pålagde de deres vært at passe omhyggeligt på alt, hvad de havde set – specielt på bilen – da disse ting jo snart ville blive deres ejendom. Med sådanne mennsker, der også findes andre steder i Afrika, har demagogerne let spil. Léopold Senghor har givet følgende beskrivelse af dem, der søger at skaffe sig personlig fremgang ved

at spille på befolkningens manglende politiske modenhed: »Det, der først og fremmest har slået mig, er at de både mangler alvor og pondus; de åbner kun munden for at fremsætte krav, de taler ikke om andet end elitens rettigheder.«

Mange drømmer i det franske moderland om et Frankrig, der strækker sig fra Rhinen til Congo, med Frankrig som kernen i en stærkt sammentømret føderal statsdannelse. Dette Stor-Frankrig står og falder med udfaldet af krigen i Algier. Lykkes det ikke Frankrig snart at få fred i det nordafrikanske område, kan det næppe undgå at få politiske konsekvenser i de afrikanske republikker. Disse har dog endnu forholdt sig nogenlunde afventende over for striden i Nordafrika. Så længe Frankrig vil – og formår at – opretholde sin økonomiske støtte til de afrikanske republikker vil disse nok se deres fordel i at bevare en vis tilknytning til den gamle kolonimagt. Man har fra fransk side en tid været ængstelig for, at Communautés republikker skulle blive opslugt af de rigere britiske stater, Ghana og Nigeria. Der er dog næppe grund til at tro, at de to lande i højere grad end Côte d'Ivoire og Gabon vil være villige til at dele deres relative velstand med andre.

BIBLIOGRAFI

Det »klassiske« opslagsværk vedrørende Afrika syd for Sahara er vel Lord Hailey's »An African Survey«, Oxford University Press, der foreligger i en revideret udgave fra 1957.

Blandt andre almindelige beskrivelser af det her omhandlede område kan nævnes:
P. J. Pedler: »West Africa«, Methuen & Co., London, 1951.
R. J. Harrison Church: »West Africa«, Longmans, Green and Co., London 1957.
V. M. Thompson og R. Adloff: »French West Africa«, Stanford University Press, 1958 og Richard-Molard: »Afrique Occidentale Française«, Berger-Levrault, Paris 1952.
Samtlige disse bøger indeholder bibliografiske oplysninger om betydeligere monografier og om ældre opslagsværker.

De unge fransk-afrikanske partiers historie skildres af André Blanchet i »L'itinéraire des partis africains depuis Bamako«, Plon 1958. Bogen indeholder bl.a. en »Blå Bog« med meget kortfattede beskrivelser af nulevende, betydelige afrikanske politikeres virksomhed. De politiske forhold i fransk Afrika omkring vedtagelsen af 1958-forfatningen behandles af Jean Erhard i »Communauté ou Sécession«, Calmann — Lévy 1959.

I »Le Panafricanisme« giver Philippe Decraene en fremstilling vedrørende de bevægelser og enkeltpersoner, der har en samling af Afrika på deres program, ligesom han redegør for faktorer, der virker imod en sådan samling, (Presses Universitaires de France 1960 – Collection: Que Sais-je?). I samme serie har prof. Jean Pouquet skrevet to bøger: »L'Afrique Occidentale Française« (2. udgave 1958) og »L'Afrique Equatoriale Française« (1954), der i koncentreret form indeholder oplysninger specielt om de klimatiske, geologiske, etnologiske og økonomiske forhold i de to områder.

Fremdeles i samme serie er i 1960 udkommet: Olivier Hatzfeld: »Madagascar«, der på en række punkter à jour-fører Hildebert Isnards bog med samme titel (Armand-Colin, Paris 1955).

I »Vérités sur l'Afrique Noire« skriver general Jean Marchand om den franske politiske og økonomiske indsats på det afrikanske kontinent siden 1945 (Peyronnet 1959). Mere speciel er Alain Gandolfi: »L'administration territoriale en Afrique noire de langue française« (La pensée universitaire, Aix-en-Provence), der gør rede for den lokale franske forvaltnings virksomhedsområde.

BRITISK ØSTAFRIKA
UGANDA — TANGANYIKA — KENYA

AF OLE KARUP PEDERSEN

Britisk Østafrika var oprindelig navnet på et engelsk protektorat af et omfang, der næsten svarer til vore dages Kenya. I dag bruges det som fællesbetegnelse for det store område fra Sudan i nord til Mozambik i syd, fra Det indiske ocean til Belgisk Congo.

Geografisk udgør det godt 1,7 millioner km² store område en særpæget del af Afrika. Den østafrikanske Rift-dal, der udspringer ved Det røde hav og fortsætter gennem Mozambik ud til Afrikas østkyst, løber gennem området fra nord til syd. Lidt nord for Nyasasøen støder den vestlige Rift-dal til, der begynder nord for Albert-søen. Karakteristisk for området er mod vest de mange store søer og på begge sider af Rift-dalen højlandet, hvor nogle af Afrikas højeste bjerge som Kilmanjaro og Kenyabjerget er beliggende. Ud mod Det indiske ocean falder bjergene, således at kyststrækningen både i Kenya og Tanganyika er tør og kun lidet frugtbar, i det hele uegnet til opdyrkning og europæisk bosættelse.

Umiddelbart efter 1. verdenskrig opstod den tanke at slå landene i dette område sammen under ikke blot samme betegnelse, men også fælles centralstyre. Der har i årenes løb været nedsat adskillige kommissioner for at overveje, hvordan denne tanke kunne gøres til virkelighed. I dag forekommer det mindre sandsynligt end nogensinde, at tanken skal få praktiske følger, men i officielt engelsk sprogbrug er betegnelsen Britisk Østafrika nu fastslået og så anvendt, at det forekommer naturligt trods alle forskelle at behandle de tre forskellige lande i området under ét.

UGANDA

Med sine 243.410 km² (søerne medregnet) er Uganda det mindste af de tre lande i Britisk Østafrika. Det kom i engelsk besiddelse, efter at Det Britiske Østafrikanske Kompagni i en årrække havde drevet handel i landet med særlig kongelig tilladelse i slutningen af forrige århundrede. 1902 blev det erklæret for et protektorat under England, og denne status har det formelt stadig.

I modsætning til de to andre lande i området har der i Uganda lige fra protektoratets oprettelse været hævdet et betydeligt afrikansk selvstyre. Det drejer sig om styret i den ene af Ugandas 4 provinser, Buganda, hvis *Kabaka* (konge) både har formået at fastholde sin autoritet over for de indfødte og få englænderne til at anerkende sine særlige rettigheder som regerende konge over provinsen. Sammen med sit råd af høvdinge, *Det store Lukiko,* har Kabakaen af Buganda formået at videreføre regeringsførelsen efter de samme linier, som hans forgængere gennem århundreder forud for englændernes ankomst til landet. Kabakaens styre i Buganda er et ret enestående eksempel på en indfødt afrikansk autoritet og et indfødt centralstyre, der har overlevet til vore dage, og englænderne har med glæde grebet denne mulighed for at kunne overlade en lang række administrative pligter til et effektivt afrikansk styre. På den anden side har dette overleverede styre fra Afrikas fortid skabt store problemer i den nyeste tid, idet det måtte komme til at stå som et bevarende og i flere tilfælde reaktionært element over for de nye bevægelser, der især efter 2. verdenskrig vandt tilslutning blandt afrikanerne.

Ugandas befolkning er kun i ringe grad præget af europæisk indvandring. Den samlede befolkning anslås i dag til ialt 5,7 millioner. Af disse udgør europæerne kun 9.000, mens der findes en asiatisk befolkningsgruppe på ialt 57.000 og en arabisk gruppe på kun 2.000. Befolkningssammensætningen har derfor ikke givet anledning til større racemæssige forviklinger.

Den ringe europæiske indvandring har også betydet, at så godt som ingen jordområder i Uganda er blevet erklæret for hørende under den engelske krone og dermed forbeholdt europæere. Ugandas befolkning ejer i udstrakt grad deres jord selv og dyrker den selv, men har i årenes løb modtaget værdifuld hjælp og vejledning fra engelske landbrugseksperter.

Nogle vanskeligheder har den asiatiske befolkningsgruppe givet anledning til. Asiaterne er for en stor del blevet indkaldt til landet af englænderne, der ønskede dem som en mere værdifuld og højere udviklet arbejdskraft f. eks. til anlæg af jernbaner. Allerede før englændernes ankomst fandtes der dog asiatere i landet, der var kommet dertil i kraft af tidligere århundreders betydelige handelsforbindelser over Det indiske ocean. I kraft af deres dygtighed og højere kulturstade har asiaterne haft muligheder for at gøre sig stærkt gældende inden for handel og håndværk. Efterhånden som afrikanerne på grund af deres bedre uddannelsesmuligheder har fået lyst og evne til at deltage i disse erhvervsgrene, har de i nogen grad følt sig udelukket af asiaterne. Særlig grelt følte det for afrikanerne, at det var asiater, der drev de mange bomuldsværker, der opstod med den øgede dyrkning af denne plante. På disse værker foregår egreneringen af bomulden, d. v. s. adskillelsen af frø og fibre, og når afrikanerne selv dyrkede bomulden, ønskede de også at forarbejde den til udførsel. Først efter

2. verdenskrig er det lykkedes afrikanerne at overtage en række af disse bomuldsværker, men flertallet ejes dog stadig af asiater. Overtagelsen skete med støtte fra Ugandas regering og ved oprettelsen af andelsselskaber blandt de bomuldsdyrkende afrikanere. På samme måde har regeringen på andre områder støttet afrikansk virksomhed og bevidst forsøgt at trænge den asiatiske gruppe tilbage. Modviljen mod asiaterne har i de sidste år givet sig mere håndgribelige udslag i form af overfald og ødelæggelse af værdier tilhørende asiater.

Landets økonomi er hovedsagelig præget af landbruget. Som i andre afrikanske lande har landbrugets rolle gennem lange tider først og fremmest været den at holde liv i landets indbyggere. At producere med salg for øje – især salg til andre lande – lå afrikanerne fjernt, da englænderne kom til landet. Men også her er det med tiden lykkedes at bringe de indfødte ind i verdensøkonomien og få dem til at fatte pengeøkonomiens betydning.

Bomuldsplanten har længe været dyrket i Uganda, men først da englænderne bragte bedre sorter til landet og samtidig lærte de indfødte at dyrke planten mere effektivt, kom der gang i bomuldsproduktionen med udførsel for øje. I 1906 udførte Uganda for første gang et parti bomuld på ialt 600 baller, i 1938 nåede eksporten op på 418.000 baller, og i 1952 oversteg Ugandas bomuldsudførsel Sudans, men nåede ikke helt op på højde med Ægyptens. I løbet af 50 år er Uganda blevet én af verdens betydende bomuldsproducenter. Dette i forbindelse med dyrkningen af andre planter til udførsel – især kaffe– har ikke kunnet undgå at påvirke landets befolkning i betydelig grad.

Påvirkningen har været så meget desto større som produktionen næsten udelukkende forestås af afrikanerne selv, efter at de er blevet hjulpet i gang af europæiske eksperter. Dette anses af mange Afrika-kendere som et af de mest opmuntrende træk i Britisk Østafrika – og det øvrige Sorte Afrika med – idet det viser, at den indfødte befolkning er i stand til at omstille sig til nye dyrkningsmåder og indgå i et almindeligt europæisk økonomisk mønster. Man kan altså få afrikanere til at dyrke mere, end de selv behøver til livets opretholdelse, når de blot vejledes og klart indser fordelen ved de nye dyrkningsmetoder.

Tallene viser klart udviklingen i Ugandas eksport, og den altovervejende rolle landbrugsvarerne hele tiden har spillet. Nedgangen i 1953 er et resultat af den almindelige økonomiske svage depression for råvarer på dette tidspunkt og er blevet efterfulgt af en senere opgang. Som i de andre østafrikanske lande har eksportfremgangen været særlig kraftig i løbet af og efter 2. verdenskrig, hvor efterspørgslen efter råvarerne fra disse områder er steget særlig stærkt. Naturligvis spillede bomulden tidligere den største rolle i den ikke-mineralske eksport, men dens andel har været dalende,

Tabel 1. Ugandas export (værdien i millioner engelske pund).

	Samlet export	Ikke mineralsk export	%	Mineralsk export	%
1907.....	0,1	0,1	100	0	0
1928.....	3.4	3.4	100	0	0
1931.....	2.0	2.0	100	0	0
1938.....	4.7	4.5	95	0.2	5
1946.....	9.6	9.5	99	0.1	1
1952.....	47.2	47.0	99	0.2	0.4
1953.....	33.4	33.2	99	0.2	0.5
1957.....	45.0	43.4	98	1.6	2

Tallene for årene 1907–1953 er taget fra East Africa Royal Commission 1953–1955 Report, London 1955, mens tallene fra 1957 er hentet fra United Nations Statistical Yearbook, 10, 1958.

efterhånden som kaffedyrkningen og -udførslen er steget. Mens bomulden i 1938 tegnede sig for 73 % af denne eksportgruppe, og i 1952 for 63 % er den i 1953 faldet til 50 % og i 1957 til 38 %. Modsat er kaffens andel af den ikke-mineralske eksport steget fra 7 % i 1938 til 26 % i 1952 og 35 % i 1953 for i 1957 at udgøre 45 %. Den ringe mineralske udførsel betyder ikke nødvendigvis, at der ikke findes mineraler af værdi i Uganda. Endnu er store dele af landets undergrund ikke undersøgt – og mineralrigdommene i det nærliggende Ruanda-Urundi har fremkaldt en del gisninger om mineralforekomster i Uganda. Disse muligheder er dog endnu ikke blevet undersøgt.

Den politiske situation i Uganda har siden 2. verdenskrig været præget af en voksende modsætning mellem Buganda-provinsens gammel-afrikanske synspunkter og den fremspirende demokratiske frihedsbevægelse i det øvrige land. Det har således ikke været forholdet hvid-sort og heller ikke forholdet mellem protektoratet og England, men – bortset fra modsætningen mellem afrikanere og asiater – udelukkende indre modsætninger mellem den indfødte befolknings forskellige grupper, der har skabt forviklinger og vanskeligheder.

Straks efter 2. verdenskrigs afslutning overvejede englænderne indførelsen af et mere konstitutionelt styre i Uganda. Disse planer, der blandt andet gik ud på at give hele den indfødte befolkning valgret til det lovgivende råd, stødte på kraftig modstand fra Kabakaens side. Han og hans tilhængere blandt høvdingene i Buganda ønskede ikke en demokratisk styreform indført, der før eller senere måtte svække deres egen autoritet. I Ugandas øvrige 3 provinser findes ingen organer svarende til Kabakaen og Det store Lukiko, og den politisk aktive del af den indfødte befolkning nærer ingen respekt for de nedarvede traditioner, men er under stærk påvirkning af den almindelige demokratiske udvikling i det øvrige Afrika.

I sin modstand mod englændernes planer gik Kabakaen så vidt, at han – støttet af sit Lukiko – begyndte at udtale sig om mulighederne af, at

Buganda udtrådte af Uganda og dannede en egen, helt selvstændig stat. Kunne man ikke få englænderne og de øvrige afrikanere til at indse, at landet skulle styres af dets »bedste mænd« – d. v. s. høvdingene – måtte man for sit eget vedkommende holde sig væk fra den stat, der var ved at blive dannet. Under henvisning til indgåede aftaler fra århundredskiftet bestred England Bugandas ret til at udtræde af protektoratet. I 1953 blev spændingen mellem Kabakaen og englænderne så stor, at Kabakaen blev forvist fra Buganda. Forvisningen varede indtil 1955 og i løbet af de to år viste det sig, i hvilket omfang Kabakaens autoritet stadig var en virkelighed for den indfødte befolkning i Buganda. På mange forskellige måder viste den sin sympati over for den forviste Kabaka, der ved sin hjemkomst havde styrket sin stilling i provinsen.

Medvirkende til Kabakaens modstand mod englændernes nye planer kan også have været de samtidige projekter om skabelsen af en virkelig Østafrikansk union. Bugandas Lukiko, der består af nogle af de mest politisk erfarne indfødte, har måske i højere grad end afrikanerne i de øvrige provinser indset muligheden for en udvikling i lighed med den, der er sket i Den centralafrikanske union eller Den sydafrikanske, hvor de hvide bosiddende er blevet politisk dominerende. I Uganda selv kunne de hvide aldrig blive noget problem – men i en Østafrikansk union, hvor Kenyas langt større hvide befolkningsgruppe ville komme med, kunne man befrygte større europæisk indflydelse også i unionens andre lande.

Forud for Kabakaens tilbagevenden i 1955 var gået langvarige forhandlinger mellem repræsentanter fra Bugandas Lukiko, afrikanerne fra de øvrige provinser og englænderne. Forhandlingerne afsluttedes med aftalerne ved konferencen i Namirombe. Disse aftaler har stadig gyldighed, og ifølge dem skal Ugandas lovgivende råd bestå af ialt 60 medlemmer. 30 vælges af regeringen – 30 ved direkte valg af befolkningen i hele landet. Der er sikret de forskellige racegrupper en forholdsvis repræsentation – 30 afrikanere sidder sammen med 21 europæere og 9 asiater. Gennem særlige bestemmelser er der sikret Buganda indflydelse på valget af en fjerdedel af de valgte afrikanske repræsentanter. De givne garantier hindrer dog ikke, at Ugandas øvrige tre provinser i det lange løb vil være i stand til at reducere Bugandas Kabaka-indflydelse i det politiske liv.

I 1956 gav England løfte om gennemførelse af almindelig valgret i 1961, men i 1959 vedtog Ugandas forfatningskommission – under protest fra Bugandas repræsentanter – at den almindelige og lige valgret skulle indføres allerede i 1960. Det første valg efter de nye regler blev fastsat til efteråret 1960. Samtidig indeholder kommissionens forslag bestemmelser, der skal sikre et udvidet lokalt selvstyre.

Om disse bestemmelser vil tilfredsstille Bugandas særlige ønsker, vil tiden vise. Det forekommer sandsynligt, at modsætningen mellem afrika-

nerne ikke vil blive mindre efter valgene. Det traditionsrige, effektive og meget konservative styre i Buganda vil næppe godvilligt bøje sig for de nye ideer blandt de afrikanske folkeledere, der møder med krav om lighed for alle afrikanere. Efter valgene vil disse ledere formentlig være i stand til at danne regering, og det er ikke uden bekymring, man imødeser den dag, hvor England fuldstændig trækker sig tilbage fra Uganda. London-regeringen har hidtil kunnet optræde som mægler og i kritiske situationer som beskytter af mindretallenes interesser. Gennemføres nu det rent afrikanske styre, som England har forpligtet sig til, kan de indre modsætninger i landet frygtes at ville slå ud i lys lue.

TANGANYIKA

Det største land i Britisk Østafrika – med 937.061 km² – er Tanganyika. Indtil 1. verdenskrig var det en tysk koloni, men blev erobret af englænderne og efter krigen overladt England som mandat under Folkeforbundet. I lighed med andre mandatområder blev det i 1946 langt ind under FNs formynderråd.

Først med besiddelsen af dette land kunne England siges at indehave hele Østafrika, og det var da også herefter, at planerne om skabelsen af en Britisk Østafrikansk enhed opstod. På den anden side har Tanganyikas særlige stilling som mandatområde for mange været en alvorlig hindring for gennemførelsen af disse planer.

Befolkningens sammensætning minder i mangt og meget om Ugandas. Af landets ialt 8,75 millioner indbyggere er kun 20.598 europæere, 76.536 asiater, mens hele resten er indfødte afrikanere. Racemodsætninger har ikke spillet nogen væsentlig rolle i Tanganyika. Udviklingen mod selvstændighed og afrikansk selvstyre, der er foregået støt siden 2. verdenskrig, har fundet sted under betydeligt roligere former end i det nordlige naboland, Kenya, og også uden de indre afrikanske modsætninger, der kendes

Tabel 2. Tanganyikas export (værdien i millioner engelske pund).

	Samlet export	Ikke mineralsk export	%	Mineralsk export	%
1907.....	0.6	0.6	100	0	0
1928.....	3.9	3.9	100	0	0
1931.....	1.6	1.6	100	0	0
1938.....	3.7	3.1	83	0.6	17
1946.....	8.8	7.4	83	1.4	17
1952.....	47.0	41.0	87	6.0	13
1953.....	34.5	30.9	90	3.6	10
1957.....	35.3	30.9	88	4.4	12

Tallene for årene 1907–1953 er taget fra East Africa Royal Commission 1953–1955 Report, London 1955, mens tallene for 1957 er hentet fra United Nations Statistical Yearbook, 10, 1958; kun tallene for den specificerede udførsel er medtaget, den samlede udførsel ligger ca. 4 millioner højere end anført.

fra Uganda, idet der ikke i Tanganyika findes noget effektivt afrikansk styre som i Buganda.

Økonomisk har udviklingen været som i det øvrige Afrika. Fra en udpræget hjemmeproduktion, der udelukkende tilsigtede at sikre eksistensen for landets egen befolkning, har landet i stigende omfang efter 2. verdenskrig påbegyndt en eksport af sine landbrugsprodukter.

Bortset fra slutningen af 30erne og umiddelbart efter 2. verdenskrig har den mineralske udførsel spillet en forholdsvis ubetydelig rolle. Den ikke-mineralske eksport domineres af hamp, kaffe og bomuld. Disse produkter dyrkes hovedsagelig på store bedrifter af europæere, mens de fleste indfødte endnu ikke synes at have indstillet sig på de nye dyrkningsformer, som disse planter kræver. Den mineralske udførsel består især af guld og diamanter, der forekommer flere steder i landet. I 1952–54 var den gennemsnitlige værdi af diamantudførslen på ca. 3 millioner engelske pund. Desuden findes en række blyminer. Landets undergrund er endnu kun sparsomt undersøgt, så der er muligheder for, at der kan dukke endnu betydeligere mineralforekomster op.

Landet har i en ejendommelig grad indbudt til forsøg med nye produkter. Mest kendt er den i sin tid meget omtalte jordnødde-plan. Selskabet British Overseas Food Corporation planlagde i 1946 en produktion på 56.000 tons jordnødder i 1948, der i 1951 skulle nå op på over 600.000 tons. Det var manglen på spiseolier under 2. verdenskrig, der havde inspireret selskabet til denne plan, der fik støtte fra den engelske regering. Produktionen nåede aldrig op over 10.000 tons om året, og da planen blev opgivet i 1952 var der tabt ca. 35 millioner engelske pund. Årsagerne til fiaskoen synes at have været en alt for optimistisk vurdering af, hvad man ved mekaniserede dyrkningsmetoder kunne udrette under de herskende vilkår. De forberedende jordbundsundersøgelser synes heller ikke at have været tilstrækkeligt grundige.

Landets stilling som mandat har medført, at England har følt visse forpligtelser til at foretage eksperimenter som det ovenfor anførte til ophjælpning af landets økonomi. Og ikke alle har haft samme sørgelige skæbne. Endvidere har det betydet, at kun meget lidt, knap 1 % af landets jord er blevet beslaglagt og reserveret europæisk bosættelse, ligesom der ikke er blevet direkte opfordret til europæisk indvandring i landet.

Langt den overvejende del af den indfødte befolkning ernærer sig ved landbrug, men ligesom andre steder i Afrika har der gennem de sidste år været en vandring fra land til by. De indfødte drages mod byernes småindustrier og forretninger med deres højere lønninger. I hovedstaden *Dar es Salaam,* der ialt har godt 128.000 indbyggere, er de 93.000 afrikanere, 5.000 europæere og resten asiater.

Som nævnt har den politiske udvikling i Tanganyika været roligere end

i de andre østafrikanske lande. Ved en forfatningsændring i 1945 blev der åbnet adgang for direkte afrikansk repræsentation i den valgte del af det lovgivende råd. Allerede i 1952 udtalte en kommission, der skulle undersøge landets forfatningsforhold, at valgene til rådet burde foregå på grundlag af en fælles valgliste, hvilket i virkeligheden ville give et rent afrikansk styre. Forfatningen af 1955 fulgte ikke helt denne henstilling, men antallet af afrikanske repræsentanter bragtes på højde med de andre racegruppers, idet der nu vælges 10 fra hver gruppe. Allerede siden 1948 har afrikanere deltaget i regeringsarbejdet.

Det er på denne baggrund, at den engelsk-uddannede indfødte leder *Julius Nyere* i 1955 skabte den afrikanske nationalistbevægelse i Tanganyika. Hans ledelse har været yderst moderat både i forholdet til de andre racegrupper og den engelske regering. Da en formynderskabsrådskommission under FN i 1954 fremkom med en temmelig skarp kritik af Englands styre i Tanganyika, var han med til at imødegå den fremsatte kritik. Han anses som det mest oplagte førsteministeremne efter valgene til september, der formentlig vil medføre en rent afrikansk regering, og han akcepteres tilsyneladende lige så vel af asiater og europæere som af afrikanerne.

Fra september i år ændres Tanganyikas forfatningsforhold atter, idet der fra da indføres valg efter en fælles valgliste og med almindelig valgret. Resultatet synes på forhånd givet .Og da afrikanerne selv – trods de mange forskellige stammer, landets befolkning er sammensat af – ikke synes plaget af indre splid, vil de nye forhold sikkert ikke give anledning til uro, således som man frygter andre steder i Afrika.

Tidspunktet for Tanganyikas selvstændighed er endnu ikke fastsat, men man har fra afrikansk side udtrykt ønske om, at det måtte kunne ske i løbet af 1960erne. Fortsætter den hidtidige rolige udvikling i landet, vil der formentlig ikke gå mange år, før England kan trække sig tilbage som formynder.

KENYA

I Kenya har udviklingen siden 2. verdenskrig været anderledes urolig. Det er dette land mere end noget af de andre, der gang på gang har henledt verdens opmærksomhed på Britisk Østafrika og har vakt interesse for de økonomiske, sociale og racemæssige brydninger, der finder sted i dette område.

Landets ialt 582.642 km² er for størstedelen beliggende i det østafrikanske højland, hvis klimatiske forhold egner sig godt for europæisk bosiddelse. Kun den smalle kyststribe ud mod Det indiske ocean regnes for helt uegnet for hvide beboere.

Ligesom i Uganda var det også i Kenya Det Britisk Østafrikanske Kompagni, der banede vejen for Englands herredømme. Allerede 1895 op-

rettedes Det østafrikanske protektorat i Kenya for i 1920 at blive omdannet til en kronkoloni. Formelt udgør kyststrækningen stadig et protektorat, men dette har ingen praktisk betydning.

Landet øvede tidligt en betydelig tiltrækning på engelske kolonister, der i tidens løb har bosat sig i Kenya i langt større omfang end i noget andet østafrikansk land. Allerede omkring århundredskiftet opfordrede den engelske regering til bosættelse i landet og anså sig for fuldt berettiget til at reservere særligt egnede landområder for europæisk besiddelse. På denne måde skabtes »Det hvide højland«, der ligger nordøst for Viktoriasøen, og som i årenes løb gennem en stadig øget europæisk indvandring virkelig er blevet »hvidt«. Ingen afrikaner eller araber kan erhverve jord i dette område, og ialt har man reserveret 7 % af landets jord for de hvide. Tallet lyder i sig selv ikke afskrækkende højt – til sammenligning kan anføres, at man i Den sydafrikanske union har forbeholdt 89 % af jorden for hvide og i Sydrhodesia 49 % – men da kun en trediedel af Kenyas samlede areal (søerne fraregnet) er opdyrket, udgør 7 % af dette dog en anseelig del af landets opdyrkede landområde. Og de reserverede områder er omhyggeligt udvalgt ud fra hensynet til, at europæerne skulle have god jord.

Gennem beslaglæggelsen af jorden i »Det hvide højland« bragte europæerne sig især i konflikt med den største og mest fremskredne af Kenyas mange indfødte stammer: Kikuyuerne. Disse havde gennem århundreder opholdt sig i området eller i dets umiddelbare nærhed og var vant til at betragte landet som deres. Fast bosiddelse brugte de, som så mange andre afrikanske stammer, ikke; ejendomsret var for dem et ukendt begreb. De flyttede fra sted til sted med deres husdyr og familier, efterhånden som jorden ikke kunne yde mere på det sted, hvor de sidst havde slået sig ned. Efterhånden som reservationen i højlandet blev effektiv gennem en øget hvid bosættelse, følte de deres bevægelsesfrihed begrænset og opdagede først lidt efter lidt, at landet slet ikke var deres mere. Konflikten voksede naturligvis med europæernes mere effektive udnyttelse af jorden, idet de ved ihærdigt arbejde og ved hjælp af moderne landbrugsmetoder stadig udvidede deres besiddelser. Kikuyuerne blev i stedse højere grad trængt ud af området – og da den nye indvandringsbølge af hvide (der har fordoblet antallet fra 1946 til 1960) satte ind efter 2. verdenskrig, blev »Det hvide højland« udnyttet så effektivt, at Kikuyuerne enten måtte søge til helt andre områder eller forsøge at blive i højlandet som landarbejdere hos de hvide.

Denne gruppe af indfødte landarbejdere har skabt sine særlige problemer. I den første bosættelsestid var europæerne kun interesserede i at beholde så megen billig sort arbejdskraft i området som muligt. For at sikre sig denne, tillod de de indfødte at blive boende i næsten jordløse

huse enten på deres egne besiddelser eller i områdets udkanter. Disse »sqwatters«, som de hvide døbte dem, var tvunget til at tage landarbejde for at opretholde livet og blev på denne måde afhængige af de hvide. Efterhånden, som de hvide tog jorden i brug, og efterhånden som mere mekaniserede landbrugsmetoder overflødiggjorde den sorte arbejdskraft, blev tilstedeværelsen af de mange »sqwatters« i Det hvide højland en kilde til irritation ikke mindst for de nyankomne hvide, der ikke kunne se noget formål med at have dem boende i det reserverede område. Her blev jorden med tiden en mangelvare, som man ikke så grund til at ødsle bort på sorte »sqwatters«, som man ikke mente at have brug for. De hvide fortrængte efterhånden en del af »sqwatters«, der i stort antal søgte ind til byerne, idet de dels ikke havde store muligheder for at skaffe sig brugbar jord i andre dele af landet, dels havde vænnet sig til i væsentlig grad at være afhængig af en indtægt for deres arbejde, hvorfor overgangen til bysamfundet ikke forekom dem særlig besværlig.

Man har fra afrikansk side rettet mange bebrejdelser mod englænderne for gennem reservationen at have »stjålet« landet fra de indfødte. Denne beskyldning er dog næppe helt retfærdig. Som nævnt kendte de indfødte ved englændernes ankomst til landet ikke til noget ejendomsretsbegreb – de flyttede simpelthen derhen, hvor der var brugbar jord at finde. Dengang var der jord nok i Kenya, og ved reservationerne tilstræbte man i nogen grad ikke at ramme områder, som man vidste, der var gammel afrikansk hævd på. Når man slog ned på »Det hvide højland« skyldes det foruden jordens brugbarhed og klimaets fortræffelighed ukendskab til, at Kikuyuerne betragtede området som deres. Først efterhånden som den hvide bosættelse i området bredte sig, blev man klar over dette forhold. Indtil europæerne ankom og begyndte at dyrke jorden, henlå området som et meget spredt opdyrket areal, der ikke på nogen særlig måde adskilte sig fra det øvrige Kenya. Kun de hvides opdyrkningsarbejde og deres rationelle udnyttelse af de plantevækster, der egner sig bedst for landet – hamp, te og kaffe – har gjort »Det hvide højland« til noget enestående i Kenya, som de indfødte ser på med misundelse. Det er i og for sig naturligt for afrikanerne at anse området – såvel som hele landet – for deres, men spørgsmålet om, hvem »Det hvide højland« tilhører, har flere sider end blot den, at det ligger i Kenya.

Samtidig med bosættelsen i Kenya fik de hvide – som andre hvide andre steder i Afrika – lyst til selv at ordne landets politiske forhold for at sikre de værdier, de havde skabt. Allerede i 1913 fremsattes ønsket om selvstyre for Kenya for første gang fra de hvides side. De kunne henvise til Den sydafrikanske union og Rhodesia, hvor de hvide kort forinden havde fået selvstyre. Men den engelske regering så anderledes på forholdene i Kenya – og i spørgsmålet om selvstyre for landet under europæisk leder-

skab har den altid været yderst tilbageholdende. I 1923 udsendtes som svar på højlydte hvide krav om selvstyre den såkaldte Devonshire-erklæring, der bl. a. siger: »Kenya er først og fremmest afrikansk område, og Hans Majestæts regering føler sig foranlediget til udtrykkeligt at erklære som sin velovervejede mening, at de afrikanske indfødtes interesser må gå forud for andres, og at – hvis og når disses interesser og de indvandrede racers interesser kommer i konflikt – de indfødtes interesser bør være afgørende. I administrationen af Kenya føler Hans Majestæts regering sig betroet på den afrikanske befolknings vegne, og den kan ikke overlade eller dele denne opgave med andre.«

Samme standpunkt har de skiftende engelske regeringer med større eller mindre kraft hævdet lige siden. Det siger sig selv, at dette standpunkt måtte vække særlig modvilje blandt Kenyas hvide indbyggere, der ofte har vendt sig meget bittert mod London-regeringen.

Allerede i 1920 fik den betydelige asiatiske befolkningsgruppe repræsentationsret i det lovgivende råd. De udgjorde dog – set fra de hvides synspunkt – et fremmedelement i landet ligesom europæerne selv og kunne i givet fald tænkes anvendt som en modvægt mod en alt for stor afrikansk indflydelse. Men da 2. verdenskrig led mod enden, fik også afrikanerne deres første repræsentant ind i rådet – og i 1958 opnåede afrikanerne med den nye forfatning samme talmæssige repræsentation som europæerne blandt de valgte medlemmer. Da følte mange europæere, at London-regeringen helt havde svigtet dem.

I mellemtiden havde voldsomme begivenheder skærpet modsætningerne mellem hvide og afrikanere. Efteråret 1952 begyndte de berygtede Mau-Mau-optøjer med mord på hvide, asiater og indfødte, der samarbejdede med de hvide, afbrænding af hvides ejendomme og plyndringer. Oprøret menes at være udgået fra Kikuyu-stammen, der normalt anses for Kenyas mest oplyste og rummer de fleste uddannede sorte. Årsagen kan således have været de uddannede afrikaneres manglende muligheder for at blive godtaget af de hvide, en forklaring man har tillagt nogen betydning i de første engelske kommissionsundersøgelser af oprøret. Senere har andre villet hævde, at netop den alt for store frihed, der var givet disse uddannede afrikanere, skulle have ført dem på afveje, så de bevidst udnyttede den mere ukyndige del af befolkningen til deres personlige formål. Givet er det under alle omstændigheder, at optøjerne tog et forfærdende omfang og på begge sider har avlet bitterhed og had ud over alle grænser. Oprørets centrum var hovedstaden Nairobi, hvor over 100.000 afrikanere efterhånden var bosat, og hvor Mau-Mau-bevægelsen havde gode muligheder for at arbejde. Bevægelsen bredte sig dog hurtigt til landområderne – ikke mindst blandt de omtalte »squatters« i Det hvide højland. I oktober 1952 erklæredes landet i undtagelsestilstand. Afrikanske politiske ledere

blev arresteret, blandt dem *Jomo Kenyetta,* der af mange anses for at have været hovedanstifteren af oprøret. De arresterede afrikanere – overvejende Kikuyuer – blev anbragt i særlige straffe- og arbejdslejre, hvor mange af dem befinder sig den dag i dag. Forholdene i disse lejre er afslørende for den bitterhed, der er opstået mellem de to racegrupper – dette kom tydeligst frem under affæren i en af fangelejrene, Hola, hvor 11 indfødte i marts 1959 blev dræbt ved slag og anden mishandling, fordi de ikke ville udføre det arbejde, der blev pålagt dem.

Først i januar 1960 blev undtagelsestilstanden ophævet – men f. eks. Jomo Kenyetta sidder stadig arresteret i landets nordlige udkant. Der har i de mellemliggende år været udfoldet store bestræbelser fra London-regeringens side for at finde frem til nye styreformer i Kenya, der kunne sikre en mere stabil og rolig udvikling.

Vanskelighederne har været store. Europæerne er med tiden blevet splittet i to grupper, hvoraf den ene, Det forenede parti under *Briggs,* er meget yderliggående og ikke mener, der findes nogen mulighed for et samarbejde mellem europæere og afrikanere. Partiet fastholder principielt ønsket om rent europæisk styre og selvstændighed i forhold til England, men da dette ikke kan gennemføres, har det udkastet planer om at oprette særlige hvide selvstændige stater i dele af Kenya. Den anden gruppe, Ny Kenya gruppen under *Blundell,* bøjer sig for så vidt for nødvendigheden af større afrikansk deltagelse i landets styre, ligesom man forudser den dag, hvor landet styres udelukkende af det afrikanske flertal, men ønsker først og fremmest tempoet i denne udvikling nedsat samt sikre garantier for de hvides rettigheder i et fremtidigt sort Kenya. Begge grupper ser deres eneste håb i den øjeblikkelige situation i en kraftig støtte fra Londons side – men dette håb er blevet knust gang på gang, sidst ved Lancaster-forhandlingerne i begyndelsen af 1960. Meget tyder på, at begge partier har spillet fallit, og at nye kræfter blandt de hvide trænger sig frem. Blandt disse er den tidligere landbrugsminister i Kenya, sir *Cavendish Bentinck,* der prøver at samle de hvide til en fælles indsats om bevarelsen af deres rettigheder.

Blandt afrikanerne er modsætningerne ikke mindre på trods af tilsyneladende enighed på overfladen. Kenyas afrikanske befolkning består af en lang række stammer, der ikke uden videre føler sig indbyrdes solidariske, fordi de er bragt sammen i kunstproduktet Kenya. Den mest indflydelsesrige af stammerne, Kikuyuerne, har hidtil leveret de fleste af afrikanernes førere – *Jomo Kenyetta* tilhører således denne stamme – men andre stammer er begyndt at gøre krav på medindflydelse. Mau-Mau-urolighederne skabte spænding mellem stammerne, idet terroren i mange tilfælde især blev rettet mod de stammer eller enkeltpersoner, der forholdt sig loyale over for regeringen. I dag anses den fængslede Kenyetta for

den eneste, der muligvis ville være i stand til at lede den afrikanske selvstændighedsbevægelse, og hans frigivelse kræves af så godt som alle afrikanske politikere. Men der er ingen tvivl om, at flere af dem samtidig frygter, hvilke følger hans tilbagevenden til politisk arbejde kunne få for dem. En anden afrikansk leder, der i de sidste år er kommet stærkt i forgrunden, er fagforeningslederen *Tom Mboya,* der imidlertid inden for den nye partidannelse, der skal omfatte alle afrikanere, må kæmpe med modstandere, der nødigt ser ham og hans stamme vinde for meget frem.

Den seneste afgørende begivenhed i den politiske udvikling i Kenya var Lancaster-konferencen i London, der fandt sted fra 19. januar til 21. februar 1960. Forhandlingerne blev ledet af den engelske koloniminister, *Jain Macleod,* der tydeligt tilkendegav, at den engelske regerings hensigt var den gradvise indførelse af almindelig og lige valgret i Kenya samt med tiden landets selvstændighed. Det vil i virkeligheden sige rent afrikansk styre af Kenya, idet afrikanerne udgør ca. 95 % af den samlede befolkning. På konferencen, hvor repræsentanter for alle grupper var til stede, gik samtlige deltagere med undtagelse af Briggs som repræsentant for Det forenede parti ind for Macleods forslag. De sikrer et bestemt forhold mellem de forskellige racegruppers repræsentation – også i regeringen, men udelukker ikke, at afrikanerne med tiden ganske kommer til at beherske det lovgivende råd. Valgretten er indtil videre begrænset efter en vis census – og spørgsmålet om Kenyas selvstændighed blev ikke endeligt afgjort. De afrikanske ledere har længe krævet Kenya selvstændigt i 1960 – men dette krav blev ikke imødekommet fra engelsk side.

Mens konferencen kunne nå til enighed om de politiske spørgsmål, viste det sig helt umuligt at tale sig til rette om jordfordelingsspørgsmålet. Afrikanerne lægger ikke skjul på, at med en overvejende afrikansk regering vil alle europæiske særrettigheder, f. eks. i »Det hvide højland« forsvinde. Man ønsker brugenes størrelse begrænset og vil ikke holde sig tilbage fra tvangsudstykninger eller – salg. Set fra et europæisk synspunkt udgør dette den største trusel mod de hvide i Kenya, idet de med den nye forfatning føler sig overladt til afrikanernes nåde og barmhjertighed. England har ikke gode muligheder for at sikre deres rettigheder; det kan dårligt kræve garantier af et styre, som det selv har ønsket skabt, og dermed fra starten stække dets selvstændighed. Afrikanerne har hidtil ikke vist nogen villighed til at give garantier af nogen art. Spørgsmålet blev henvist til videre forhandling mellem parterne i Kenyas hovedstad Nairobi, men endnu har man ikke hørt om resultater af disse forhandlinger. Der skal også ske en ganske betydelig udvikling hos alle parter, før man kan håbe på noget positivt resultat af disse droftelser.

Afrikanerne føler, at de har tiden med sig – europæerne indser mere og mere, at de har den mod sig. De står i dag – ialt 64.700 – over for en

samlet afrikansk befolkning på 6.080.000. Dertil kommer det meget betydelige antal asiater, 165.000, og endelig 35.500 arabere. De to sidstnævnte grupper kan europæerne næppe vente støtte fra på grund af tidligere og dybe modsætninger, selv om forholdet mellem afrikanere og asiater ofte har været spændt af samme grunde som i Uganda. Endnu synes europæerne dog ikke at have indset, at det efter al sandsynlighed er for sent at hente noget i London – de er af England henvist til direkte forhandling med de afrikanske ledere, hvad de stadig ikke ønsker. Selv om de i regeringen og det lovgivende råd må samarbejde med indfødte afrikanere, forekommer det dem åbenbart meget vanskeligt at forhandle så vigtigt et spørgsmål som sikringen af deres jordbesiddelser og andre rettigheder med de foragtede sorte.

Raceadskillelsen i Kenya udgør et stort problem, idet de hvide hidtil konsekvent har nægtet ethvert samkvem med afrikanerne. Dette har skabt megen bitterhed – ikke mindst blandt de afrikanere, der har modtaget en uddannelse svarende til europæernes og i alle henseender føler sig som deres ligemænd, men overalt ser vejen spærret både for deres karriere og optagelse i de kulturelle lag, som de føler sig hjemme i. Meget af den fanatisme, der i dag præger de afrikanske ledere i forholdet til de hvide, skyldes utvivlsomt krænket stolthed og en trang til én gang for alle at gøre op med de hvide »herrefolk«.

På den anden side erkendes det også fra afrikansk side, at Kenyas økonomi er meget afhængig både af de hvides forbliven i landet og øget udenlandsk støtte til en videreudvikling. Hvis de hvide forsvinder, vil de medtage størstedelen af landets kapital – og afrikanerne er næppe i stand til uden videre at overtage dyrkningen af de hvides besiddelser, der leverer størstedelen af landets eksport.

Også i Kenya udgøres således hovedparten af udførslen af landbrugsprodukter og især sådanne, der dyrkes af de bosiddende europæere i »Det hvide højland«. Kaffen tegnede sig i 1957 alene for knap 11 millioner

Tabel 3. Kenyas export (værdien i millioner engelske pund).

	Samlet export	Ikke mineralsk export	%	Mineralsk export	%
1907.....	0.2	0.2	100	0	0
1928.....	3.3	3.0	90	0.3	10
1931.....	2.3	2.1	91	0.2	9
1938.....	3.8	3.2	83	0.6	17
1946.....	7.1	6.4	90	0.7	10
1952.....	25.8	24.4	95	1.4	5
1953.....	19.5	18.6	95	0.9	5
1957.....	21.7	19.9	91	1.8	9

Tallene for årene 1907–53 er taget fra East Africa Royal Commission 1953–1955 Report, London, 1955. Tallene for 1957 er hentet fra United Nations Statistical Yearbook, 10, 1958, idet der dog kun er medtaget tal for den specificerede udførsel i 1957; den samlede export ligger knap 5 millioner engelske pund højere end angivet.

engelske pund – af te udførtes for knap 3 millioner pund og af hamp for godt 2 millioner pund. Det er disse tre produkter, der bærer landets økonomi – og det vil sige, at landet i høj grad er afhængig af de hvides produktion. Den mineralske udførsel består hovedsagelig af sodaaske og guld, men formår ikke i væsentlig grad at præge den samlede export. Det skal ikke glemmes, at Kenyas mineralforekomster – lige så lidt som Ugandas og Tanganyikas – ikke er tilstrækkeligt undersøgt – i Kenya er endnu kun 1/5 af landet geologisk kortlagt.

FÆLLESTRÆK I BRITISK ØSTAFRIKA

Trods de væsentlige forskelle mellem de tre lande, som er fremgået af den foregående gennemgang af hvert enkelt land, er der dog træk, som er fælles for hele området og har dannet et naturligt grundlag for tankerne om en sammenslutning af de tre lande.

Selv om landbrugsprodukterne i hovedsagen har båret den kraftige ekspansion i hele området under og efter 2. verdenskrig, har der samtidig dannet sig stadig voksende bysamfund, hvor småindustrier til forarbejdning af hjemlige råstoffer og med salg inden for området for øje er opstået. En vandring fra land til by kan spores i alle tre lande – mest udtalt i Kenya – og dette har medført en i mange tilfælde vanskelig omstillingsproces for de indfødte. Rent bortset fra de meget indlysende sociale følger, som en sådan løsrivelse fra familie og stamme må have for den enkelte, har det rent økonomisk betydet en omvæltning, idet de indfødte pludselig er blevet stillet over for en mere kompliceret økonomis krav om fast indtægt og faste forpligtelser. Trods dette har byerne igennem mange år virket dragende på den indfødte befolkning, der har fået appetit på en tilværelse som de hvide og i mange tilfælde mener lettest at kunne opnå en sådan i byerne. Den økonomiske udvikling i landdistrikterne har endvidere medført, at et stort antal indfødte har følt sig tvunget bort fra landbruget, idet mere moderne landbrugsmetoder har formindsket behovet for arbejdskraft. Der er på denne måde opstået et arbejdsløst og i mange tilfælde omvandrende proletariat, der ofte rejser over lange afstande for at skaffe sig arbejde og indtægt. Denne meget bevægelige arbejdskraft kan i visse tilfælde være en fordel for lande under udvikling, men opløser samtidig de hidtil gældende sociale normer og mønstre og virker ikke stabiliserende i den politiske og sociale udvikling. I alle tre lande mener man at kunne fastslå, at de store frihedsbevægelser blandt afrikanerne har deres rod i denne rodløse arbejderskare, hvad enten de er bosat i byerne eller vandrer fra arbejdssted til arbejdssted. Det er i disse mere oplyste masser, der har haft nær kontakt med europæisk levestandard, at afrikanernes ledere, der i almindelighed kommer fra socialt højerestående lag, kan vinde deres tilhængere. Således er den afrikanske nationalisme og fri-

hedsbevægelse en naturlig og uundgåelig følge af den økonomiske udvikling, som har fundet sted i alle tre lande. At de finder forskelligt udtryk fra land til land er kun naturligt – men udviklingen fører i alle landene frem mod samme mål: selvstyre med rent afrikansk regering og voksende demokratisering også blandt afrikanerne selv.

Skoleuddannelsen af den indfødte befolkning har taget et kraftigt opsving i alle tre lande efter 2. verdenskrig. I enkelte af de store byer som Nairobi og Mombasa har man forsøgt at gennemføre tvungen skolegang. For uddannelsen af indfødte til at indtræde i landenes administration har oprettelsen af det østafrikanske universitet i Markerere i Uganda haft stor betydning. Ved universitetet uddannes også læger og ingeniører. Siden grundlæggelsen i 1937 har det udviklet sig til et egentligt universitet med fuld uddannelsesret. Man har lagt megen vægt på, at det skulle optage studenter af alle racer for derved at modvirke de meget store modsætninger mellem racerne. Flertallet af studenterne er i dag afrikanere.

Dette universitet er fælles for alle tre lande, og det er af afgørende betydning, at der således er skabt muligheder for en højere uddannelse for afrikanerne i området. Kun ved hjælp af denne vil afrikanerne med tiden være i stand til at overtage administrationen af landene, der endnu i væsentlig grad varetages af englændere.

Fra engelsk side har man fremhjulpet den økonomiske udvikling ved betydelige anlægsarbejder inden for transportvæsenet. Jernbaner forbinder i dag de fjerneste områder med kystbyerne, lige som vejnettet er blevet udbygget med henblik på at lette varetransporten. Skibsfarten på søerne er samordnet, således at alle tre lande har deres andel i den til fælles nytte.

Det er derfor meget naturligt, at netop transportvæsenet er blevet det mest frodige arbejdsfelt for det østafrikanske fællesstyre, der opstod efter 2. verdenskrig. Under krigen voksede områdets betydning for England som råstofleverandør, mens det var afskåret fra andre områder. I 1948 tog England derfor initiativet til oprettelsen af et Østafrikansk højkommissariat med hovedsæde i Nairobi. Her mødes dels de tre guvernører og medlemmer fra de tre regeringer til fælles drøftelser, men desuden er der gjort forsøg på at oprette et centralt lovgivende råd med deltagelse af medlemmer fra de enkelte råd. I praksis har højkommissariatet endnu ikke udstrakt sin virksomhed ud over transportvæsenet og toldvæsenet – og med den nuværende tilstand i de tre lande er der meget ringe sandsynlighed for en virkelig politisk enhed af landene.

Den hvide befolkning er næppe i dag interesseret i en sammenslutning, der efter al sandsynlighed vil ske på afrikanernes betingelser, og hvor de hvide kun vil udgøre en forholdsvis mindre del af den samlede befolkning. Afrikanerne har trods alle panafrikanske bestræbelser endnu ikke vist nogen interesse for denne sammenslutning. I betragtning af de store modsætnin-

ger, der i mange tilfælde har afsløret sig inden for de enkelte landes mange stammer, forekommer det ikke meget sandsynligt, at der kan skabes enighed om en endnu mere omfattende sammenslutning. Modsætningerne mellem de tre lande er åbenbart trods alle fællestræk for store. En moderat afrikaner som Nyere i Tanganyika vinder næppe gehør blandt Kenyettas tilhængere i Kenya, ligesom Kabakaen af Buganda næppe føler sig som ligemand med nogen af de to.

Alle tre lande er i større eller mindre grad kunstprodukter skabt af England på et tidspunkt, hvor man havde meget ringe kendskab til den afrikanske befolknings naturlige tilhørsforhold. Grænserne blev draget på kort ved konferencer i Europa, og endnu er der ikke gået så lang tid, at disse grænser er blevet naturlige for afrikanerne. Når man derfor taler om nationalisme i Kenya, Tanganyika og Uganda, må man gøre sig klart, at dette ikke dækker over samme begreb, som vi kender det i Europa. I Afrika er der snarere tale om en fælles trang hos de indfødte til at opnå samme levestandard som europæerne og ligeberettigelse med dem. I kampen for at opnå disse ting har afrikanerne tilsyneladende godtaget de af englænderne fastsatte landegrænser, idet man dog stadig sporer modsætningerne mellem stammerne og de forskellige opfattelser blandt dem. Udviklingen efter områdernes eventuelle frigørelse fra engelsk styre kan efter alt at dømme lige så godt føre til landenes opsplittelse i mindre stater.

Den enhed, som England fortsat opretholder i Britisk Østafrika må derfor betragtes som en illusion, der muligvis vil forsvinde i samme øjeblik, landene opnår selvstændighed. Om den senere udvikling kan virkeliggøre de aldrig helt gennemførte planer, er det endnu for tidligt at spå om.

LITTERATUR

Litteraturen om Britisk Østafrika er meget righoldig – især for Kenyas vedkommende, der er blevet behandlet i flere bøger i tiden efter Mau-Mau-urolighederne. I *Hailey's An African Survey*, London 1957 findes det meste af denne litteratur anført. En ganske særlig form for litteratur udgør de meget grundige og efterhånden talrige officielle engelske regeringsrapporter og parlamentsbetænkninger om østafrikanske forhold. Til belysning af områdets økonomiske udvikling og status indeholder *East Africa Royal Commission 1953–1955 Report*, London 1955 (Cmd. 9475) et materiale af stor værdi. I januar 1954 afgav den parlamentariske delegation, der havde besøgt Kenya, rapport om baggrunden for Mau-Mau-urolighederne og landets daværende tilstand (Cmd. 9081). I anledning af Hola-affæren i foråret 1959 er der udgivet to rapporter (Cmnd. 778 og 795). Om den i januar 1960 afholdte Lancaster-konference vedrørende Kenyas forfatning findes ligeledes en rapport (Cmnd. 960).

Statistiske oplysninger findes i *United Nations Statistical Yearbook*, for befolkningsudviklingen specielt i *United Nations Demographic Yearbook*. I London udgiver regeringen årlige rapporter om de koloniale territorier (for 1958–59, Cmnd. 780). I samtlige førende engelske politiske tidsskrifter – f.ex. *Economist* og *New Statesman* – vil man regelmæssigt finde efterretninger om udviklingen i området.

INSTITUTET FOR HISTORIE OG SAMFUNDS-ØKONOMI

BERETNING OM VIRKSOMHEDEN I 1959

INSTITUTETS LEDELSE

Institutets styrelse består i henhold til grundbestemmelserne af lærerne i historie og samfundsøkonomi ved Københavns Universitet samt chefen for Det statistiske Departement tillige med et mindre antal valgte medlemmer.

I 1959 mistede styrelsen et af sine højest værdsatte medlemmer, idet professor emeritus, dr. polit. & oecon., fil. dr. *F. Zeuthen* den 24. februar afgik ved døden. Professor *Zeuthen* havde været medlem af styrelsen siden 1930 og fra 1948 til 1956 Institutets formand.

I 1959 besattes et lektorat i historie og et lektorat i nationaløkonomi ved Københavns Universitet med henholdsvis cand. mag. *Niels Skyum-Nielsen* og cand. polit. *Thorkild Hjortkjær,* som hermed indtrådte i Institutets styrelse. Ved årets udgang bestod styrelsen af følgende:

Rigsarkivar, dr. phil. Svend Aakjær.
Professor, dr. phil. Povl Bagge.
Fhv. nationalbankdirektør C. V. Bramsnæs.
Professor, dr. phil. Aksel E. Christensen.
Økonomiminister Bertel Dahlgaard.
Professor, dr. phil. Astrid Friis.
Professor, dr. phil. A. Hald.
Professor, dr. phil. Sven Henningsen, næstformand og kasserer.
Lektor Thorkild Hjortkjær.
Professor, dr. polit. Erik Hoffmeyer.
Rektor, professor, dr. polit. Carl Iversen.
Lektor, dr. phil. Arne Jensen.
Fhv. minister Aksel Larsen, M. F.
Fhv. rigsarkivar, dr. phil. Axel Linvald.
Lektor P. E. Milhøj.
Departementschef C. Ulrich Mortensen.
Lektor Erling Olsen.

Professor H. Winding Pedersen.
Handelsminister, professor, dr. oecon. Kjeld Philip, formand.
Professor, dr. polit. Poul Nørregaard Rasmussen.
Professor, dr. jur. & phil. Alf Ross.
Professor K. Skovgaard.
Lektor, dr. phil. Fridlev Skrubbeltrang.
Lektor Niels Skyum-Nielsen.
Professor, dr. phil. Kaare Svalastoga.
Kontorchef, lektor P. P. Sveistrup.
Generalsekretær i Nordisk Råd, cand. mag. F. W. Wendt.
Rektor, professor, dr. polit. Poul Winding.
Lektor Anders Ølgaard.

Forretningsudvalget bestod i 1959 af handelsminister *Kjeld Philip* (formand), professor *Sven Henningsen* (næstformand og kasserer), rektor *Carl Iversen,* fhv. rigsarkivar *Axel Linvald* og professor *Povl Bagge*. Tilsynet med det daglige arbejde er i 1959 ført af Institutets sekretær, lektor *Erling Olsen*.

»ØKONOMI OG POLITIK«

Institutets kvartalsskrift »Økonomi og Politik« blev i perioden januar-november 1959 redigeret af cand. polit. *Jørgen L. Halck* (ansvarshavende) med bistand af et redaktionsudvalg bestående af handelsminister *Kjeld Philip,* professor *Sven Henningsen,* rektor *Poul Winding* og generalsekretær *F. W. Wendt*. Pr. 1. december 1959 fratrådte cand. polit. *Jørgen L. Halck* på grund af andet arbejde redaktørposten, som herpå besattes med sekretær, cand. polit. *Hans F. Boserup*. Tidsskriftets oplag har i 1959 været 2500 eksemplarer og abonnementsprisen 15 kr. (studerende 10 kr.). »Økonomi og Politik« er i årets løb blevet udvekslet med udenlandske tidsskrifter, ligesom det efter anmodning er tilsendt en række danske institutioner.

»*Economic Conditions in Denmark*«, et engelsk resumé af »Økonomi og Politik«s danske konjunkturoversigt, er blevet udsendt til danske repræsentationer i udlandet samt til 80 udenlandske, historiske og økonomiske institutioner, biblioteker m. v.

DET HISTORISKE ARBEJDE

Mag. art. *Svend Erik Stybe* har i 1959 udsendt sin bog om Frederik Dreier med særligt henblik på hans forfatterskab. For dette arbejde erhvervede forfatteren den filosofiske doktorgrad.

Undersøgelsen over dansk øksneopdræt og øksneeksport i det 16. og 17. århundrede er blevet fortsat i 1959. Undersøgelsen ledes af professor, dr. phil. *Astrid Friis* og udføres af mag. art. *Svend Ellehøj*.

DET ØKONOMISKE ARBEJDE

Bibliotekar ved Det kongelige Bibliotek, cand. polit. *Knud Erik Svendsen* har i 1959 fortsat sin undersøgelse over de økonomiske idéers udvikling i Danmark i det 19. århundrede. Forfatteren har i 1959 udarbejdet udkast til en række af kapitlerne vedrørende perioden indtil 1820 samt studeret de økonomiske opfattelser i årtierne efter 1820.

ARBEJDET MED INTERNATIONALE FORHOLD

Til serien »Internationale studier« har redaktør, mag. art. *Erling Bjøl* i 1959 afleveret manuskript til en bog: »Sol og sult – Mezzogiornoproblemet«. Bogen deles i tre afsnit: ondet, kuren og resultaterne. I første del søger forfatteren at forklare, hvorfor Syditalien er forblevet underudviklet på trods af den kraftige industrialisering og urbanisering, som siden slutningen af forrige århundrede har præget Norditalien. I anden del beskrives de bevidste forsøg, der gennem tiderne er gjort på at fremme erhvervsudviklingen i Syditalien. Hovedvægten lægges på landboreformerne i henhold til den særlige Mezzogiorno-lovgivning efter den 2. verdenskrig samt på forsøgene på at overføre arbejdskraft fra landbrug til industri. Endelig analyseres virkningerne af reformforsøgene i tredie del. Der redegøres for såvel det opnåede som det forsømte, og de internationale aspekter drages ind i fremstillingen.

Institutet har i det forløbne år haft forbindelse med følgende udenlandske institutioner, med hvilke der er udvekslet publikationer og tidsskrifter: Belgien: Institut des Relations Internationales i Bruxelles; Canada: Queens University; England: The Royal Institute of International Affairs i London, London School of Economics and Political Science, Department of Applied Economics ved Universitetet i Cambridge, The Institute of Statistics ved Universitetet i Oxford; Finland: Finlands Banks Institut för Ekonomisk Forskning i Helsingfors, Utrikespolitiska Samfundet i Helsingfors; Frankrig: Centre d'Etudes de Politique Etrangère i Paris; Holland: Institut voor internationale Zaaken i Haag; Japan: Economic Council, Government of Japan i Tokyo; Norge: Chr. Michelsens Institut for Vitenskap og Åndsfrihet i Bergen, Universitetets økonomiske Institut i Oslo; Sovjetunionen: Institut d'Economie et de Politique i Moskva; Sverige: Företagsekonomiska Forskningsinstitutet ved Handelshögskolan i Stockholm, Konjunkturinstitutet i Stockholm, Nationalekonomiska Institutionen i Lund, Nationalekonomiska Institutionen i Uppsala, Utrikespolitiska Institutet i Stockholm; Tyskland: Institut für Weltwirtschaft an der Universität Kiel; USA: Foundation for Foreign Affairs i Washington, Council on Foreign Relations i New York, Yale University Library i New Haven, University of International Relations i Los Angeles.

BIBLIOTEKS- OG REGISTRERINGSARBEJDET

Institutets bilbliotek er i årets løb blevet forøget med ca. 200 bind. Avisregistraturen, som Institutet fortsat har afleveret til Det kongelige Bibliotek, Statsbiblioteket i Århus, Landsarkivet i Odense og Universitetsbibliotekets I. afdeling (Fiolstræde), er blevet videreført således at »Berlingske Tidende« pr. 31. december 1959 var registreret indtil januar 1918 og »Politiken« indtil oktober 1923.

INSTITUTETS FREMTID

Oprettelsen af Københavns Universitets Historiske Institut og Københavns Universitets Økonomiske Institut samt planerne om et institut for samtidshistorie og statskundskab ved Københavns Universitet har som nævnt i de seneste årsberetninger givet anledning til en række drøftelser vedrørende Institutet for Historie og Samfundsøkonomis fremtidige virke. Ved udgangen af 1959 var der i styrelsen enighed om at omdanne institutet til en selvejende institution, Selskabet for Historie og Samfundsøkonomi, såfremt det på finanslovforslaget 1960–61 opførte institut for samtidshistorie og statskundskab ved Københavns Universitet oprettes. Selskabet for Historie og Samfundsøkonomi tænkes overdraget udgivelsen af »Økonomi og Politik« samt det mod en bredere offentlighed rettede oplysningsarbejde. Det videnskabelige arbejde, som Institutet for Historie og Samfundsøkonomi hidtil har udført, overgår til henholdsvis Københavns Universitets Historiske Institut, Københavns Universitets Økonomiske Institut og det nye universitetsinstitut for samtidshistorie og statskundskab.

INSTITUTETS FINANSIELLE FORHOLD

Institutet har i årets løb modtaget tilskud fra staten, Tipstjenesten, Statens almindelige Videnskabsfond, Danmarks Nationalbank, Landmandsbanken, Kjøbenhavns Handelsbank og Privatbanken i Kjøbenhavn, Overretssagfører L. Zeuthens Mindelegat, samt dagbladene »Politiken« og »Berlingske Tidende«.

For disse tilskud bringer Institutet sin oprigtige tak.

DEN INTERNATIONALE ØKONOMISKE SITUATION

I de senere måneder har USA været præget af en ret stillestående konjunktur; stålstrejkens ophør i november havde givet anledning til et par måneders produktionsopgang, indtil strejkeperiodens lagernedgang var indhentet, men siden har den amerikanske økonomi vist modstridende tendenser: opgang på nogle felter, f. eks. for de fleste tjenesteydende erhverv, og nedgang på andre områder, specielt i stålværkerne og boligbyggeriet, samtidig med stagnation i produktionen af varige forbrugsgoder.

Blandt de vigtigste europæiske lande har konjunkturerne stået i stampe i *Frankrig* i de første måneder af dette år ovenpå den ret kraftige opgang i industriproduktionen, som var indtruffet i 2. halvår 1959. I denne henseende indtager Frankrig en særstilling blandt de vesteuropæiske lande, som i øvrigt uden undtagelse har haft kraftigt opadgående konjunkturer i den forløbne del af 1960.

I det følgende skal udviklingen i de to mest betydende europæiske lande, England og Vesttyskland, beskrives nærmere.

ENGLAND OG VESTTYSKLAND

I en del henseender frembyder disse to lande fællestræk.

Begge er præget af *fuld beskæftigelse*. I Vesttyskland nåede arbejdsløsheden i maj måned ned på 153.000. Af det samlede antal lønmodtagere på 20 millioner var følgelig mindre end 1 pct. ledige. Samtidig forelå fra arbejdsgiverne op imod 1/2 million stillingstilbud, som ikke var besat. Af de tyske enkeltstater var Slesvig-Holsten det eneste, hvor antallet af ledige oversteg stillingstilbudene. For at bøde på manglen på arbejdskraft søger myndighederne at få en betydelig indvandring af italienske, græske og spanske arbejdere i stand.

I England optaltes i maj 333.000 ledige af en samlet arbejdsstyrke, incl. selvstændige næringsdrivende, på 24 mill. personer, d. v. s. at ledighedsprocenten er under 1 1/2. Samtidig var der et lignende antal stillingstilbud, og presset på arbejdsmarkedet illustreres af, at op mod 2 mill. af de ialt 9 mill. industriarbejdere var på overarbejde – formentlig en større del end i noget andet land. En undersøgelse, som Federation of British

Industries – det engelske industriråd – har foretaget blandt godt 700 større industriselskaber i begyndelsen af juni måned, har vist, at 42 pct. af firmaerne er hæmmet af mangel på arbejdskraft; ved et tidligere rundspørge i februar gjaldt dette 33 pct. af virksomhederne.

Både i England og Vesttyskland er højkonjunkturen ledsaget af *stærke forskydninger i arbejdskraftens fordeling på erhverv,* som det fremgår af tabel 1.

Tabel 1. Beskæftigelsesudviklingen i England og Vesttyskland.

	England (lønmodt. + selvstændige) Forskydning maj 1959–april 1960		Vesttyskland (lønmodtagere) Forskydning marts 1959–marts 1960	
	i 1000	i pct.	i 1000	i pct.
Beskæftigede				
Landbrug m.v.	÷ 51	÷ 5 pct.	÷115	÷15 pct.
Minedrift	÷ 55	÷ 7 –	÷ 25	÷ 2 –
Jern- og metalværker, jern- og metalforarbejdende industri	+220	+ 5 –	+286	+ 7 –
Øvrig industri	+130	+ 3 –	+129	+ 3 –
Bygge- og anlægsvirksomhed	÷ 11	÷ 1 –	+ 79	+ 4 –
Forsvar	÷ 47	÷ 8 –	+242	+ 3 –
Øvrige tjenesteydende erhverv	+ 77	+ 1 –		
Ialt beskæftigede	+263	+ 1 pct.	+596	+ 3 pct.
Arbejdsløse	÷ 60	÷14 –	÷334	÷57 –
Arbejdsstyrke	+203	+ 1 pct.	+262	+ 1 pct.

Anm. Arbejdsstyrke ved udgangen af perioden: England 24,3 mill., Vesttyskland 20,3 mill.
Kilder: Ministry of Labour Gazette marts og juni 1960, Die wirtschaftliche Lage april 1960.

Den samlede arbejdsstyrke (for Vesttyskland har man dog kun statistik for lønmodtagerne) er ikke øget med mere end 1 pct. i løbet af det sidste år, fordi væksten i befolkningen i de aktive aldersklasser i begge lande er meget beskeden. Derimod har det vist sig muligt at nedbringe de ledige arbejdskraftreserver stærkt, især i Vesttyskland, hvor ledigheden er mere end halveret. Den samlede beskæftigelse er derved øget med 3 pct. i Vesttyskland, men kun med godt 1 pct. i England.

Arbejdskraftens bevægelighed har øjensynligt været en del større i Vesttyskland end i England, idet det i det førstnævnte land er lykkedes at overføre flere lønmodtagere fra landbruget til de kraftigt ekspanderende byerhverv, end det har været tilfældet i England. I begge lande har der været stor tilgang af arbejdskraft til jern- og metalindustrierne, i Vesttyskland desuden til bygge- og anlægsvirksomheden, som har været presset til den yderste grænse af en voldsomt stigende efterspørgsel efter boliger og erhvervsbygninger.

Gennem omflytningen af arbejdskraft er de områder af erhvervslivet, hvor der har været strukturel tilbagegang – landbruget, kulminer m. m. – blevet aflastet, således at der er blevet en bedre balance mellem udbud og efterspørgsel på disse områder. De samlede kullagre i England er nedbragt fra et maksimum på 52 mill. tons i efteråret 1959 til 45 mill. t., de vesttyske kul- og kokslagre hos producenterne fra 18 til 16 mill. t.

Produktionen og indkomstdannelsen er vokset stærkt. Den vesttyske industri leverede i de første fire måneder i år varer for 16 pct. mere end i samme periode af 1959, en fremgang der i lige grad falder på eksport og hjemmemarked, og den udbetalte 15 pct. mere i lønninger.

Det engelske produktionsindeks for industrien har i januar-april 1960 været 12 pct. højere end sidste år på samme tid. Man skal helt tilbage til slutningen af 1940erne for at finde en tilsvarende stigning. Under den kraftigste højkonjunktur, England har oplevet i 1950erne – fra 1953 til 1955 – steg industriproduktionsindekset således kun med 7–8 pct. om året.

Mens den betydelige byggeaktivitet i Vesttyskland medførte en stærk produktionsstigning for stål og andre byggematerialer allerede i 1959, er den engelske produktion af disse varer først for alvor steget i år. Da der i 1. kvartal blev indgået nye bygge- og anlægskontrakter til en værdi, der lå knap 20 pct. over 1. kvartal 1959, og da lagrene af byggematerialer er sunket til et minimum, vil produktionen fortsætte med at stige. Skibsværfterne er i begge lande ramt af nedadgående aktivitet, hvorimod maskinindustriens og bilfabrikkernes produktion er øget kraftigt, såvel for varer til investering som for varige forbrugsartikler. Selv tekstil- og beklædnings-

Tabel 2. Regnskabs- og beskæftigelsestal for vesttysk industri og minedrift.

	Januar–april		
	1959	1960	Stigning
	mld. DM	mld. DM	pct.
Leverancer (omsætning).....	68,2	79,0	16
heraf til udlandet.....	10,3	12,1	18
heraf til hjemmemarked....	57,9	66,9	15
Udbetalt lønsum.....	12,7	14,6	15
Beskæftigelse	mill.	mill.	
Antal arbejdere og funktionærer	7,3	7,6	4
Antal arbejdstimer (arbejdere)	4070	4230	4
	indeks, 1954 = 100		
Ordretilgang[1]).....	147	190	29
heraf fra udland.....	193	244	26
heraf fra hjemmemarked....	139	180	30

Kilder: Die wirtschaftliche Lage, april 1960. Statistischer Wochendienst, 10. juni 1960.
[1]) Januar–marts; omsætning i 1954 er sat lig 100. Omfatter ikke minedrift, nærings- og nydelsesmiddelindustri.

Tabel 3. Produktionsudviklingen i England og Vesttyskland.

	Forøgelse i forhold til samme periode året før					
	England			Vesttyskland		
	1958	1959	jan.–april 1960	1958	1959	jan.–april 1960
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
Indeks for samlet industriproduktion..	÷ 1	7	12	3	8	14
Stålproduktion.....	÷12	5	32	÷ 7	12	28
Kemisk industri.....	0	11	8[2])	7	14	18
Byggematerialer af sten og ler.....	÷ 3	6	15[1])	2	11	7
Skibsværfter.....	1	÷ 7	÷10[1])	1	÷10	÷8
Maskinfabrikker	0	6	15[1])	1	3	12
Elektroteknisk industri.....				11	11	13
Personbilproduktion.....	20	15	43	23	15	29
Tekstil- og beklædningsindustri.....	÷ 8	7	11[1])	÷4	6	14
Drikkevare- og tobaksindustri.....	1	6	10[1])	4	2	0
Næringsmiddelindustri.....	4	1	2[1])			

Kilder: Board of Trade Journal 3. juni 1960. Wirtschaft und Statistik maj 1960.
[1]) Januar–marts. [2]) Januar–februar.

industrien, der i en årrække har stagneret, deltager nu i den almindelige konjunkturopgang.

Der er al udsigt til, at opgangskonjunkturen vil fortsætte i kraftigt tempo. Herpå tyder bl. a. den vesttyske ordrestatistik (jfr. tabel 2), som i 1. kvartal viste en opgang på ca. 30 pct. i forhold til 1. kvartal 1959, hvilket væsentligt overstiger industriens løbende leverancer.

De disponible indkomster er i de sidste par år steget jævnt med 6 pct. årligt (for lønninger, pensioner og sociale understøttelser tilsammen). I 1. kvartal 1960 beregnes lønningerne at være steget med 9 pct. i sammenligning med januar kvartal 1959, og ved longlidning og afslutning af nye overenskomster er timelønnen nu i ret stærk drift opad, stimuleret af det stramme arbejdsmarked. Derimod er overførselsindkomsterne ikke forøget i sammenligning med sidste år, men i løbet af 2. kvartal træder en række forhøjelser af pensioner og alderdomsunderstøttelser i kraft, som vil trække i retning af en stærkere stigningstakt for de disponible indtægter. Også i England er indkomsterne ret stærkt stigende, og en række fag har ved nye overenskomster opnået en nedsættelse af den ugentlige arbejdstid med lønkompensation foruden kontante lønforhøjelser.

Konsumenternes udgifter er som følge deraf steget – i England vokser detailomsætningen med 4–5 pct. årligt, i Vesttyskland med 4–6 pct. årligt indtil februar 1960; for marts-april lå den vesttyske detailomsætning dog 8 pct. over niveauet et år før.

Højkonjunkturen er øjensynligt hidtil forløbet, *uden at prisstigninger i nævneværdigt omfang har fundet sted.* Frem til maj måned (sidst offentliggjorte tal) har det vesttyske engrosprisindeks for industriens salgs-

produkter holdt sig næsten konstant, og det tilsvarende engelske indeks er steget med knap 1 pct. siden december. På Federation of British Industries' forespørgsel i juni måned svarede 22 pct. af firmaerne, at de i løbet af de sidste måneder havde forhøjet deres salgspriser, mens kun 11 pct. havde foretaget nedsættelser, hvilket tyder på, at det officielle prisindeks fortsat vil vise opgang.

Myndighederne er i begge lande bange for, at prisstabiliteten skal blive brudt. Da man imidlertid af politiske grunde ikke er skredet til en stramning af finanspolitikken, er man gået andre veje for at bremse efterspørgselsstigningen. I England er der påny indført restriktioner på afbetalingshandelen gennem fastsættelse af maksimal afbetalingsperiode og krav om en vis kontant udbetaling, efter at der i det sidste 1½ år ikke har været restriktioner. Desuden er indført en ordning, hvorefter de private banker skal have visse kassereserver stående på bunden konto i Bank of England. Disse indgreb har dog en ret moderat udformning og synes ikke at have haft større virkning.

Den vesttyske forbundsbank har gentagne gange forhøjet kravene til de private bankers kassereserver og nedskåret de beløb, hvormed de kan lade veksler rediskontere i forbundsbanken. I begyndelsen af juni forhøjedes diskontoen fra 4 til 5 pct. Et betydeligt kasseunderskud i forbundsfinanserne og en stærk valutaindstrømning har modvirket Bundesbanks bestræbelser for at begrænse likviditeten, og det er næppe lykkedes at begrænse efterspørgslen nævneværdigt.

På eet område viser der sig en afgjort forskel på situationen i England og Vesttyskland: *Betalingsbalancen.*

Som tabel 4 viser, har den voldsomme ekspansion i Vesttyskland ikke medført nogen nedgang i overskuddet på den løbende betalingsbalance, som endog har været større i de første fire måneder af 1960 end i tilsvarende periode sidste år. Vesttysklands import er ganske vist øget med 25 pct., men eksporten er trods det indre efterspørgselspres gået lige så stærkt i vejret.

Da den tyske stat ikke har foretaget ekstraordinære kapitalbetalinger til udlandet (gældsafdrag, udlån m. v.) sådan som i 1959, er de tyske valutareserver atter steget i 1960, mens de i 1959 faldt for første gang i en lang årrække. Der er al anledning til at tro, at denne udvikling vil fortsætte, såfremt der ikke gribes ind, og derved vil valutasituationen gøres vanskeligere for andre europæiske lande, ikke mindst England. Meget tyder på, at en opskrivning af DM vil finde sted i nær fremtid, måske af størrelsesordenen 5–10 pct., idet en sådan foranstaltning også vil understøtte myndighedernes bestræbelser for at dæmpe efterspørgslen efter vesttyske varer og forhindre prisstigninger.

Englands løbende betalingsbalance har utvivlsomt vist underskud i 1.

Tabel 4. Vesttysklands betalingsbalance.

	1958	1959	Januar–april 1959	Januar–april 1960
	mld. DM	mld. DM	mill. DM	mill. DM
Eksport, fob	37,0	41,2	12,2	15,2
÷Import, cif	32,1	35,8	10,7	13,4
+Nettoindt. af tjenesteydelser	3,0	1,9	0,7	1,1
=Vare- og tjenestebalance	7,9	7,3	2,2	2,9
÷Erstatningsbetalinger	1,6	2,6	0,8	1,0
=Løbende betalingsbalance	6,3	4,6	1,4	1,9
+Fejl og udeladelser	÷0,7	÷ 0,6	÷0,2	0,5
÷Privat kapitaleksport[1])	0,5	1,3	0,9	0,6
÷Offentlig kapitaleksport	1,1	3,5	2,3	1,1
=Forøgelse af bankernes guld- og valutareserver	3,9	÷0,8	÷2,0	0,6
heraf Deutsche Bundesbank	3,2	÷2,1	÷3,7	1,4
» private banker	0,7	1,3	1,7	÷0,7

Kilder: Monatsberichte der deutschen Bundesbank, maj 1960, og Der Aussenhandel der Bundesrepublik Deutschland, Teil 1, april 1960.
[1]) Excl. ændringer i bankernes udenlandske mellemværender, som er opført nederst i tabellen.
Anm. De enkelte tal er afrundet uafhængigt, således at en lodret sammentælling kan give små uoverensstemmelser.

kvartal 1960. Der har siden begyndelsen af 1959 været en stadig tendens til, at importen stiger stærkere end eksporten. Den forøgelse af valutatilgodehavenderne, som indtraf i 1958, afløstes i 1959 af en nedgang, som dog var mindre end svarende til den specielle dollarindbetaling til Den internationale valutafond i forbindelse med udvidelsen af fonden. Når den reelle valutareserve ikke gik tilbage, skyldes det kun, at de oversøiske sterlinglande, hvis betalingsbalance bedredes stærkt i 1959, forøgede deres valutatilgodehavende i England med ca. 150 mill. £. Da denne forøgelse af den engelske sterlinggæld næppe vil fortsætte, må en nedgang i valutareserverne forventes, såfremt eksporten ikke stiger stærkere end importen. Handelsbalancen vil muligvis blive forbedret, da der sandsynligvis i de senere måneder er indtruffet en forøgelse af lagrene af importerede råstoffer, som skulle bevirke, at importen fremover vokser i et roligere tempo end hidtil. Men det kan ikke skjules, at Englands valutamæssige situation er meget svag – i virkeligheden svagere end under valutakriserne omkring Suezkonflikten i slutningen af 1956 og i sommeren 1957, fordi den løbende betalingsbalance ikke som dengang viser noget overskud. Et betydeligt handelsbalanceunderskud i maj førte midt i juni til forhøjelse af diskontoen fra 5 til 6 pct.

26. 6. 1960.
T. H.

DEN DANSKE ØKONOMISKE SITUATION[1])

De nu foreliggende oplysninger om *udenrigshandelen* i de første 4 måneder af 1960 giver et noget andet og formentlig rigtigere billede af udviklingstendensen end import- og eksporttallene for januar og februar. Medens merindførslen i de to første måneder af året viste en stigning i sammenligning med den tilsvarende periode i fjor fra godt 200 til næsten 600 mill. kr., er stigningen for de første 4 måneder tilsammen betydelig mere moderat, nemlig fra ca. 525 mill. kr. til ca. 900 mill. kr. Merindførslen i marts-april var således af samme størrelse i 1960 som i 1959. Det er rimeligt at antage, som nævnt i den foregående oversigt, at de stærke svingninger står i forbindelse med omlægningen af told- og importreguleringspolitikken pr. 1. marts. Også tilfældigheder som tidspunktet for store leverancer kan påvirke udenrigshandelstallene for de enkelte måneder stærkt. Som eksempel herpå kan nævnes, at nedgangen i den samlede import i april i sammenligning med april 1959 modsvares af en tilsvarende nedgang i importen af skibe.

Importen i de første 4 måneder af 1960 er forøget med henved 700 mill. kr. og eksporten med ca. 300 mill. kr., der fordeler sig med rundt regnet 100 mill. kr. på landbrugseksporten og 200 mill. kr. på industrieksporten. Incl. kød- og mælkekonserves har eksporten af industriprodukter ligget ca. 15 pct. højere end i januar-april 1959. Til sammenligning kan nævnes, at eksporten af industriprodukter for hele året 1959 viser en stigning fra det foregående år på 8 pct.

Hvad den indenlandske efterspørgsel angår, syntes den stærke stigning i *forbruget* i 1959 i de første måneder af 1960 at være afløst af en tendens til stagnation, i hvert fald for beklædning og »andre forbrugsvarer«, medens stigningstakten for nærings- og nydelsesmidler var nogenlunde uændret, idet værdiindekset for detailomsætningen i de første to grupper lå knap 3, henholdsvis godt 3 pct. højere end i den samme periode i fjor. I den følgende 2 måneders periode, marts–april, er detailomsætningen imidlertid steget endnu stærkere end i 1959, nemlig med 10–11 pct., for beklædning alene med 12 pct. og for »andre forbrugsvarer« alene med 14 pct. »Andre forbrugsvarer« omfatter bl. a. en række varige forbrugsgoder, køle-

[1]) Se også tabelbilaget bag i hæftet.

skabe, radio, fjernsynsapparater o. s. v. I januar kvartal var antallet af nytilmeldte fjernsynsapparater næsten uændret i forhold til januar kvartal i fjor, men april måned viser på ny en betydelig stigning. Detailhandelsindekset omfatter ikke motorkøretøjer. Også på dette område er stigningen fortsat, idet der i 1. kvartal blev indregistreret 15.600 nye personautomobiler mod 11.800 og 8.400 i de samme måneder i 1959 og 1958.

Både forbruget og eksporten har således ligget højere end i fjor, og alt tyder også på en yderligere forstærket *investeringsvirksomhed*. I de første 4 måneder af 1960 har produktionen inden for produktionsmiddelindustrien ligget gnstl. ca. 10 pct. højere end på samme tid i fjor, medens fremgangen i konsumvareindustrien kun udgør ca. 5 pct., og importen af maskiner er samtidig steget fra ca. 350 til ca. 525 mill. kr. eller med omkring 50 pct.

Byggevirksomheden uden for de egentlige landdistrikter.

	Beboelsesejendomme		Erhvervs-ejendomme	Ikke-erhvervs-ejendomme	Tilsammen
	1000 m²	Antal lejligheder	1000 m²	1000 m²	1000 m²
Under opførelse 1/4 1959.....	1785	20780	906	539	3230
Påbegyndt 1/4 1959–1/4 1960.....	2362	27947	1284	353	3999
Fuldført 1/4 1959–1/4 1960.....	1993	22511	1055	252	3300
Under opførelse 1/4 1960.....	2154	26216	1135	640	3929
Under opførelse 1/1 1960.....	2242	27041	1074	630	3946

Det samlede igangværende *nybyggeri* uden for de egentlige landdistrikter, målt i m² etageareal, viser en ubetydelig nedgang fra ult. 1959 til ult. marts 1960, men i forhold til ult. marts 1959 en stigning på godt 20 pct. For antallet af lejligheder under opførelse var den tilsvarende stigningsprocent 26, men i modsætning til, hvad der var tilfældet i alle kvartaler i 1959, blev der i januar kvartal 1960 fuldført flere lejligheder, end der blev påbegyndt, og antallet af lejligheder under opførelse reduceredes i dette tidsrum med ca. 800 til 26.200. Denne udvikling må formentlig sættes i forbindelse med det i sidste hæfte af Økonomi og Politik nærmere omtalte igangsættelsesstop for boligbyggeri i hovedstadsområdet og andre større byområder. Antallet af påbegyndte lejligheder var i januar kvartal ca. 4.500 mod ca. 6.600 i oktober kvartal 1959 og ca. 4.400 i januar kvartal 1959, medens antallet af fuldførte lejligheder i de samme perioder var henholdsvis 5.350, 6.200 og 4.400.

Den ovenfor nævnte afsvækkelse af stigningstakten for konsumvareproduktionen skyldes i første række udviklingen i tekstil- og beklædningsindustrien, hvor produktionen trods en forøgelse af eksporten med 35 pct. er gået tilbage i sammenligning med den tilsvarende periode i 1959. Den aftagende vækst i næringsmiddelproduktionen synes derimod i hvert fald delvis at kunne henføres til forringede afsætningsmuligheder i udlandet,

Industriproduktionen.
(Procentvis forandring fra tilsvarende periode det foregående år)

	1. kvt. 1959	2. kvt. 1959	3. kvt. 1959	4. kvt. 1959	1. kvt. 1960	April 1960
Næringsmiddelindustri	6	8	12	6	5	3
Tekstilindustri	8	20	22	19	÷1	÷6
Fodtøjs- og beklædningsindustri	10	21	12	5	÷3	÷12
Træindustri	÷1	0	1	7	12	14
Papir- og grafisk industri	1	1	3	2	6	8
Kemisk industri	4	12	11	9	7	6
Sten-, ler- og glasindustri	30	22	5	13	14	12
Jern- og metalindustri	8	13	12	15	14	12
Transportmiddelindustri	÷9	÷4	÷3	2	3	1
Industrien i alt	4	10	10	8	8	6
Heraf:						
Konsumvareindustri	5	9	13	8	6	3
Produktionsmiddelindustri	5	10	7	9	10	8

idet eksporten af kød- og mælkekonserves er gået noget tilbage. I de fleste af de øvrige industrigrupper har væksten i produktionen været betydelig som følge af stigende efterspørgsel til investering og eksport. Maskineksporten er steget med 50 mill. kr. eller 13 pct., hvilken stigning dog delvis opvejes af, at eksporten af jern- og metalvarer er formindsket med 25 mill. kr. eller 26 pct. Eksporten af kemikalier har ligget 24 pct. højere end i fjor, og eksporten af nye skibe er næsten tredoblet. Som allerede antydet gælder det i særlig grad for skibe, at der ikke af import- eller eksporttallene for en kortere periode kan drages videregående slutninger.

Produktionen af *animalske landbrugsprodukter* viser fortsat stærk fremgang. De lave priser har dog medført en betydelig formindskelse af ægproduktionen, og på grund af prisforskydninger mellem smør og ost har

Den animalske landbrugsproduktion.
(Mill. kg)

	Januar–april		Stigning i pct.
	1959	1960	
Mælk	1691	1778	5
Smør	51.8	56.2	9
Ost	35.8	35.6	÷1
Æg	61.2	53.2	÷13
Okse- og kalvekød	91.3	101.7	11
Svinekød og flæsk	188.8	220.4	17
Mængdeindeks for den samlede animalske landbrugsproduktion (1955=100)	110	119	8
Værdi, mill. kr.	2130	2249	6

osteproduktionen været stagnerende. Den overordentlig stærke vækst i svineslagtningerne må ses på baggrund af den reduktion af svinebesætningerne, der har fundet sted i løbet af de sidste 7–8 måneder. Ved tællingen i maj i år er den samlede svinebestand opgjort til godt 5,9 mill. stk. mod næsten 6,5 mill. stk. i oktober i fjor. Det bør dog tilføjes, at antallet af første gang drægtige søer siden begyndelsen af 1960 er steget fra 100.000 til 157.000 og den samlede sobestand fra 624.000 til 665.00.

Udvidelsen af husdyrproduktionen er sket ved hjælp af en betydelig forøgelse af importen af korn- og foderstoffer. Importen af korn- og kornvarer samt foderstoffer har i de første 4 måneder af 1960 ligget ca. 100 mill. kr. højere end i de samme måneder i 1959, og samtidig er korneksporten formindsket med over 50 mill. kr. Heroverfor står en stigning i eksporten af animalske landbrugsprodukter i samme tidsrum på 135 mill. kr. eller godt 10 pct. Stigningen i eksportværdien er rundt regnet udtryk for en tilsvarende forøgelse af de eksporterede varemængder, jfr. også, at mængdeindekset har ligget ca. 8 pct. og værdien af den samlede animalske landbrugsproduktion ca. 6 pct. højere end i de første 4 måneder af 1959. I øvrigt har eksportpriserne (undtagen for kvæg) været faldende gennem hele januar kvartal. Det særlige eksportprisindeks for landbrugsvarer, der for december 1959 er beregnet til 103 (1955 = 100), var i marts faldet til 88 (marts 1959: 95).

Arbejdsløshedsprocenten var ved udgangen af maj faldet til 1,4 pct. mod 2,3 pct. på samme tidspunkt i fjor, og arbejdsløsheden ligger dermed på et her i landet hidtil ukendt lavt niveau. Ifølge den officielle *lønstatistik* er den gennemsnitlige timefortjeneste i håndværk og industri m. m., excl. overtidstillæg, mellem 4. kvartal 1958 og 4. kvartal 1959 steget med 47 øre eller 9 pct. For faglærte har stigningen andraget 59 øre, for ufaglærte 47 øre og for kvinder 33 øre, men i procent er stigningen omtrent ens for de tre kategorier og for hovedstad og provins. Omtrent halvdelen af stigningen (for de ufaglærte mandlige og de kvindelige arbejdere lidt mere) skyldes pristalsreguleringen af lønningerne samt lønkompensationen for arbejdstidsnedsættelsen i foråret 1959. Den anden halvdel af stigningen er udtryk for »lønglidning«, der dog ikke er af inflationistisk karakter, for så vidt stigningen modsvares af større arbejdspræstationer, hvad der formentlig delvis er tilfældet. Hidtil har lønstigningen ud over kompensationsbetaling og dyrtidstillæg været stærkest inden for byggefagene, men i de sidste måneder har den ulighed i lønudviklingen mellem byggefag og andre fag, der således er opstået, fremkaldt et forstærket lønpres i industrien og på andre områder. En række ulovlige strejker er det mest iøjnefaldende vidnesbyrd herom.

Nationalbankens og de private bankers samlede *valutabeholdning* reduceredes i de første 5 måneder af 1960 med 345 mill. kr. til 1195 mill. kr.,

Mill. kr.	Dec. 1959	Jan. 1960	Febr. 1960	Marts 1960	April 1960	Maj 1960
Nationalbanken						
Udl. tilgodehavender, netto	1243	1127	1062	1119	1054	890
Nettotilgodeh. hos staten	1681	1679	1795	1596	1695	1795
Obligationer og aktier	482	471	428	426	442	448
Seddelomløb	2892	2729	2681	2734	2737	2717
Indlån på folio	301	280	257	270	221	244
Forretningsbankernes udl. tilgodehavender, netto	297	314	387	201	151	305
Indlånsbeviser (ikke genbelånte)	265	303	322	293	322	303
»Pengeforsyning« i øvrigt	863	897	966	764	694	852
»Pengeforsyning« i alt	3755	3626	3647	3498	3431	3569
Forretningsbankerne						
Kassebeholdning	1080	868	823	836	875	870
Udl. tilgodehavender, netto	297	314	387	201	151	305
Obligationer og aktier[1]	2385	2355	2348	2342	2298	2255
Udlån i alt	8922	8878	8946	9234	9395	9404
Indlån i alt	10413	10356	10428	10351	10600	10742
De større sparekasser						
Obligationer, aktier og andelsbeviser	1483	1475	1479	1492	1490	1490
Udlån i alt	5211	5255	5304	5377	5427	5521
Indlån i alt	6506	6582	6676	6751	6864	6972

[1]) Incl. Nationalbankens indlånsbeviser.

men i maj var der – efter nedgangen i indførselsoverskuddet i marts og april -- praktisk taget ligevægt mellem ind- og udbetalinger af udenlandsk valuta. Virkningen af nedgangen i de udenlandske tilgodehavender på *likviditeten* er belyst i ovenstående tabel, i hvis første afsnit er opført de tre størrelser, der i hovedsagen bestemmer pengeforsyningen. Det fremgår heraf, at nedgangen i nationalbankens udenlandske tilgodehavender for de 5 måneder under ét kun i ringe grad er opvejet af bevægelsen i den anden hovedpost, bankens nettotilgodehavende hos finansministeriet. I april og maj har statens udbetalinger imidlertid oversteget indbetalingerne med et forholdsvis betydeligt beløb, og samtidig har nationalbanken, omend kun i mindre omfang, været nettokøber af obligationer. Trods fortsat nedgang i valutabeholdningen har pengeforsyningen derfor i det sidste par måneder været uforandret. Pengeinstitutternes likvide beholdninger: indlån på nationalbankens foliokonto, udenlandske nettotilgodehavender og ikke-belånte indlånsbeviser (se tabellens andet afsnit) viser en lignende udvikling.

Medens pengeinstitutterne siden 1948 – bortset fra nationalbankens

indlånsbeviser og de nye tredieprioritetsinstitutters obligationer – ikke har kunnet belåne deres beholdninger af værdipapirer i nationalbanken, har de, som nævnt i forrige hefte af Økonomi og Politik, nu fået adgang hertil. For aktier er belåningsgrænsen 50 pct. af kursværdien og for obligationer 70 pct., og nationalbanken beregner sig en rente, der ligger 1 pct. over diskontoen, for tiden altså 6½ pct. For indlånsbeviser er belåningsgrænsen fortsat 100 pct. og for tredieprioritetsinstitutternes obligationer 85 pct. af kursværdien.

25. 6. 1960.
C. L.

POLITISK KRONIK

UDLANDET

Januar 1960

1. – Det hidtidige franske formynderskabsområde Kamerun bliver selvstændig stat.

Den »tunge« franc bliver lovligt betalingsmiddel i Frankrig (se 29/12 1958).

2. – Kong Baudouin ankommer til Bruxelles efter sin rejse i Belgisk Kongo og Ruanda-Urundi (se 10/12 1959). – 17. Provinsen Kasai i Belgisk Kongo erklæres i undtagelsestilstand for at give de belgiske myndigheder mulighed for at gøre ende på heftige kampe mellem Lulua- og Balubastammerne. – 20. Rundbordskonferencen om Belgisk Kongos fremtidige status (se 10/12 1959) åbnes i Bruxelles. I konferencen deltager repræsentanter for den belgiske regering, 10 parlamentsmedlemmer og 44 afrikanere. Efter at Patrice Lumumba 21/1 er idømt 6 måneders fængsel for opfordring til vold (se 15/10 1959), forlader repræsentanterne for Lumumbafløjen af Kongos nationale bevægelse (MNC) konferencen, men vender tilbage efter at have fået løfte om, at Lumumba vil få lejlighed til at deltage; han ankommer til Bruxelles 26/1. Lederen af ABAKO (Association du Bas-Congo) Joseph Kasavubu forlader 25/1 konferencen som protest mod, at Kongominister de Schrijver afviser hans krav om, at konferencen skal fungere som konstituerende forsamling.

4. – Samtlige 7 medlemsstater har underskrevet konventionen om oprettelse af Den europæiske Frihandelssammenslutning (EFTA). – 14. Repræsentanter for USA, Canada og de 18 OEEC-lande beslutter på en konference i Paris at lade undersøge spørgsmålet om en reorganisation af OEEC, forholdet mellem de seks og de syv og en forøgelse af hjælpen til de underudviklede lande.

Der opnås enighed om en ny overenskomst i den amerikanske stålindustri (se 7/11 1959), efter at vicepræsident Nixon og arbejdsminister Mitchell har grebet ind i konflikten.

5. – Den laotiske hærs overkommando, der har overtaget regeringsmagten (se 13/12 1959), meddeler, at den har afgivet magten til kongen og anmodet ham om at udnævne et ministerium. – 7. Den nye regering består af repræsentanter for udvalget til forsvar for nationale interesser (C.D.I.N.) og fhv. ministerpræsident Sananikones folkeparti under ledelse af Kou Abhay og med Khampan Panys som udenrigsminister. Den nye regering erklærer, at den vil udskrive valg hurtigst muligt.

6. – Premierminister Macmillan ankommer til Accra i Ghana som første etape på sin rundrejse til britiske Commonwealthlande og besiddelser i Afrika. Han besøger derefter Nigeria (ankomst 11/1), Sydrhodesia (18/1), Nordrhodesia (21/1), Nyasaland (25/1) og Den sydafrikanske Union (27/1).

I Ceylon afskediger premierminister Dahanayake 5 ministre tilhørende friheds-partiet Sri Lanka; 4 af de nye ministre er medlemmer af Dahanayakes eget nydannede parti, Ceylons demokratiske parti.

7. – Premierminister Kwame Nkrumah erklærer, at Ghana er rede til at give afkald på suveræniteten, hvis det derved kan sikre dannelsen af en union af afrikanske stater. Han frygter, at det hurtigt voksende antal af uafhængige stater skal føre til Afrikas splittelse, men håber, at den planlagte union mellem Ghana og Guinea vil modvirke denne tendens. – 13. Federationen Nigerias premierminister Balewa udtaler, at Nigeria ikke vil give afkald på suveræniteten, og at det er for tidligt at tale om »Vestafrikas forenede Stater«.

11. – Mellem Indien og Pakistan sluttes overenskomst om grænsereguleringer på 4 af 5 omstridte punkter af grænsen mellem Punjab og Vest Pakistan (se også 23/10 1959 om overenskomst vedr. grænsen mellem Indien og Øst Pakistan).

12. – Konferencen i Geneve om forbud mod forsøg med kernevåben (se 19/12 1959) genoptages. – 27. En talsmand for det amerikanske udenrigsministerium udtaler, at USA eventuelt vil forsøge at få en begrænset aftale om forbud mod forsøg med kernevåben i stand.

Undtagelsestilstanden i Kenya (indført 20/10 1952) ophæves. – 18. I London åbnes en konference om Kenyas fremtidige status. De 14 afrikanske delegerede med Ronald Ngala og Tom Mboya i spidsen boykotter åbningsmødet, fordi koloniminister Macleod har nægtet at lade M. P. Koinange (som efter den britiske regerings opfattelse sammen med Jomo Kenyatta bærer hovedskylden for Mau-Mau urolighederne) at fungere som delegationens rådgiver. – 22. Ved et kompromis får Koinange adgang til delegationens forhandlinger, men ikke til konferencens plenar- og udvalgsmøder.

Samtlige partier i Indonesien stilles under præsident Sukarnos kontrol, og med ham selv som leder dannes en ny politisk masseorganisation, der skal arbejde for at fuldbyrde revolutionen og skabe et retfærdigt og blomstrende samfund og for indlemmelsen af hollandsk Ny Guinea i Indonesien.

13. – I den franske regering afløser direktøren for Banque de France, Wilfrid Baumgartner, Antoine Pinay som finans- og økonomiminister. Pinay oplyser, at han har afslået et tilbud fra præsident de Gaulle om at blive minister u. p., fordi han ikke har fået tilfredsstillende forsikringer om, at hans økonomiske politik vil blive fortsat. (Af tidligere udtalelser af Pinay fremgår, at kræfter inden for regeringen arbejder for en tilbagevenden til statsindgreb og statsdirigering; senere udtaler generalsekretæren i Pinays parti, de uafhængige, at en afgørende grund til Pinays tilbagetræden er hans uenighed med de Gaulle i udenrigspolitiske spørgsmål). – 15. Chefen for premierministerens kancelli, Louis Joxe (uden for partierne) udnævnes til undervisningsminister (se 23/12 1959).

14. – I sin tale ved åbningen af den øverste Sovjet meddeler ministerpræsident Krushchev, at Sovjetunionens væbnede styrker i løbet af to år vil blive formindskede med 1.2 mill. mand til 2.423.000 mand. Et forslag herom vedtages 15/1. Han fremhæver, at denne reduktion opvejes af fortsatte fremskridt m. h. t. kerne- og raketvåben, og nævner i denne forbindelse, at der arbejdes med udviklingen af et nyt »fantastisk« våben, endnu mere formidabelt end de eksisterende.

16. – I London åbnes en konference om størrelsen af de britiske baser på Cypern. – 18. beslutter konferencen at udskyde proklameringen af Cyperns selvstændighed fra 19/2 til 19/3, idet man ikke har kunnet færdigbehandle alle de spørgsmål, der må løses forinden. – 28. Forhandlingerne afsluttes, uden at der er opnået enighed.

19. – Faldskærmsgeneralen Jacques Massu, der i Algier er chef for et armékorps og overpræfekt for byen Algier, beordres til Paris for at stå til ansvar for stærkt kritiske udtalelser om de Gaulles Algierpolitik i et interview i »Süddeutsche Zeitung«. – 21. Der udstedes landingsforbud i Algier mod fhv. konseilspræsi-

dent Bidault, der er en af lederne for den parlamentariske opposition mod de Gaulles Algierpolitik. – 22. General Jean Crépin udnævnes til Massus efterfølger. I Algier demonstreres for Massu og et fransk Algier. – 24. Demonstranterne, for en stor del bevæbnede militssoldater under ledelse af Joseph Ortiz, den franske nationale front, og den deputerede Pierre Lagaillarde, sætter sig i besiddelse af visse områder i Algiers centrum og barrikaderer sig. Efter blodige sammenstød mellem demonstranter og sikkerhedsstyrker proklamerer den øverstbefalende i Algier, general Challe, belejringstilstand, men politiet og soldaterne gør ikke forsøg på at forhindre arbejdet med forstærkningen af barrikaderne. – 25. Præsident de Gaulle retter i radioen en appel til oprørerne om at »slutte sig til nationen«. – 28. I Paris og andre steder i Frankrig foretages husundersøgelser af højreradikale organisationers lokaler og forhør af lederne. Den generaldelegerede i Algier, Delouvrier, og general Challe forlader efter ordre fra regeringen byen Algier »for at blive i stand til at handle uden pres«. – 29. Præsident de Gaulle giver i en radio- og fjernsynstale hæren i Algier ordre til at genoprette roen. – 30. General Crépin beordrer militsen i aktiv tjeneste, hvilket medfører, at den stilles under krigslovene. – 31. Der ankommer troppeforstærkninger til byen Algier, og general Crépin træffer de sidste forberedelser til at slå revolten ned.

Den algierske oprørsregering (dannet i Cairo sept. 1958) omdannes, og der oprettes et krigsråd inden for kabinettet.

I Washington underskrives en samarbejds- og sikkerhedstraktat mellem Japan og USA til afløsning af sikkerhedstraktaten af 1951. Traktaten giver USA adgang til at holde væbnede styrker i Japan. I et tillæg til traktaten forpligter USA sig til at rådføre sig med Japan i tilfælde af væbnet angreb mod de japanske øer (Ryukyuøerne inkl. Okinawa, Bonimøerne, Vulkanøen, Markusøen og flere mindre øgrupper), som i henhold til fredstraktaten forvaltes af USA. – 27. Sovjetunionen protesterer mod traktaten og erklærer, at den er en hindring for at overdrage øerne Habomai og Shikotan til Japan som forudset i fælleserklæringen af 19/10 1956.

21. – Fra Moskva meldes om et vellykket forsøg med en ballistisk raket, hvis sidste trin med en afvigelse af mindre end 2 km har ramt det beregnede mål i Stillehavet, 12.500 km fra affyringsstedet på russisk territorium.

31. – En grænseaftale samt en venskabs- og ikke-angrebspagt mellem Burma og Kina offentliggøres. Grænseaftalen indeholder bestemmelser om forskellige mindre reguleringer. Bortset herfra anerkender Kina den »traditionelle« linie (McMahon-linien) som grænse mellem Burma og Kina.

Februar 1960

1. – Revolten i Algier (se 19/1) bryder sammen. Pierre Lagaillarde arresteres og føres til Paris; den anden af hovedmændene, Joseph Ortiz, er flygtet. – 3. Nationalforsamlingen giver med 441 stemmer mod 75 (moderate højremænd, algierske deputerede, kommunister m. fl.) regeringen fuldmagt til i henhold til forfatningens art. 38 at regere ved dekreter i tiden indtil 1/4 1961. Forslaget vedtages ligeledes af senatet. – 5. Den franske regering rekonstrueres. Jacques Soustelle (Unionen for den nye Republik), der som tilforordnet premierministerens kancelli har været minister for Sahara og spørgsmål vedr. atombomben, fratræder, og hans hverv overtages af folkerepublikaneren Pierre Lecourt. Forsvarsminister Pierre Guillaumat (uden for partierne) og informationsminister Roger Frey (UNR) bliver tilforordnet premierministerens kancelli, og forsvarsministeriet og informationsministe-

riet overtages af henholdsvis Pierre Messmer (uden for partierne) og Louis Terrenoire (UNR). – 10. Regeringen giver meddelelse om en omfattende reorganisation af den civile og militære forvaltning i Algier. Tre generaler i Algier er frataget kommandoen, og territorialmilitsen (hjemmeværnet) vil blive opløst. – 14. Der er dannet et ministerudvalg for Algier under præsident de Gaulles ledelse.

Tass giver meddelelse om et nyt vellykket russisk raketforsøg mod et mål i Stillehavet (se 21/1).

Udenrigsminister Selwyn Lloyd oplyser i underhuset, at det sidste britiske forslag går ud på, at baserne på Cypern skal omfatte 300 kv.km, medens ærkebiskop Makarios kun tilbyder 90 kv.km. – 8. Forhandlinger i Nicosia mellem statssekretæren i koloniministeriet Julian Amery på den ene, ærkebiskop Makarios og dr. Kutchuk på den anden side om de britiske baser på Cypern bryder sammen, og det meddeles, at proklameringen af Cyperns selvstændighed må udskydes til efter 19/3 (se 16/1). – 11. meldes, at guvernør Sir Hugh Foot forhandler med Makarios og Kutchuk, og 24/2 genoptages forhandlingerne med Amery.

I Israel meddeles officielt, at israelitiske tropper natten mellem 31/1 og 1/2 er gået til aktion mod syriske stillinger i den demilitariserede zone ved Tiberiassøen. – 2. FNs våbenstilstandskontrolorganisation opfordrer Syrien og Israel til at trække deres styrker tilbage fra zonen. – 3. Den forenede arabiske Republik og Israel beskylder i breve til sikkerhedsrådet hinanden for aggression.

Ved valget i den indiske stat Kerala (se 31/7 1959) besætter de 3 samarbejdende partier, kongrespartiet, Prajasocialisterne og den muhammedanske liga, 94 (1957: 60) af den lovgivende forsamlings 126 pladser, kommunisterne og deres forbundsfæller 29 (65). Kommunisterne opnår over 3,5 mill. stemmer (43 %) mod 2,3 mill. stemmer (39 %) i 1957, de 3 partier 4,3 mill. stemmer (53 %) mod godt 3 mill. (51 %). – 22. Kongrespartiet og Prajasocialisterne danner koalitionsregering med tilsagn om støtte fra den muhammedanske liga, og præsidentstyret ophører.

3. – Sovjetunionen har i noter til Danmark, Norge, Schweiz, Storbritannien, Sverige og Østrig henledt opmærksomheden på, at der findes mestbegunstigelsesklausuler i dens handelsaftaler med disse lande, og at frihandelssammenslutningen derfor er uforenelig med medlemsstaternes forpligtelser over for Sovjetunionen. – 13. Europamarkedets ministerråd vedtager på et møde i Bruxelles den fælles toldtarif, der efterhånden skal afløse medlemsstaternes tariffer og dermed virkeliggøre den planlagte toldunion. – 18. Det meddeles, at Den europæiske Frihandelssammenslutnings sekretariat vil blive henlagt til Genève.

I en tale i det sydafrikanske parlament (se 6/1) tager premierminister Macmillan klart afstand fra raceadskillelsespolitikken og erklærer, at den afrikanske nationalbevidsthed må akcepteres som et politisk faktum. – 14. Det amerikanske fag- og industriforbund (AFL-CIO) opfordrer sine medlemmer til at boykotte sydafrikanske varer som protest mod raceadskillelsespolitikken. – 29. Det engelske arbejderpartis og fagforeningskongressens boykot af sydafrikanske varer skal begynde 1/3 og vare marts måned ud.

4. – Warszawapagtens rådgivende politiske komité holder møde i Moskva, ved hvilket også observatører fra Kina, Nordkorea og Den mongolske Folkerepublik er til stede. I et kommunique fra mødet hedder det bl. a., at hvis det ikke lykkes at få sluttet fredstraktat med de to tyske stater, har østmagterne intet andet valg end at slutte fredstraktat med Østtyskland og løse Berlinspørgsmålet på grundlag heraf.

Den danske damper »Inge Toft« har af sit rederi – af hensyn til besætningen – fået ordre til at losse sin last af potaske og cement fra Israel i Port Said, hvor den har været tilbageholdt af de ægyptiske myndigheder siden 21/5 1959 på grund af

det ægyptiske forbud mod, at skibe fra Israel eller med laster fra eller til Israel passerer Suezkanalen. – 15. forlader »Inge Toft« Port Said og sejler ud i Middelhavet.

Den australske premierminister Robert G. Menzies overtager udenrigsministeriet, efter at Richard G. Casey, udenrigsminister siden 1951, er blevet udnævnt til peer for livstid. – 9. Lederen af det australske arbejderparti siden 1951, dr. H. V. Evatt, udnævnes til højesteretspræsident i New South Wales. Han efterfølges som leder af arbejderpartiet og den parlamentariske opposition af A. A. Calwell.

6. – Den italienske præsident Gronchi ankommer til Moskva på officielt besøg i Sovjetunionen.

Guatemala, Honduras og Salvador slutter overenskomst om fællesmarked for arbejdskraft, varer og kapital. De tre lande skal i løbet af 5 år sammensluttes i en toldunion. – 18. Repræsentanter for Argentina, Brasilien, Chile, Mexico, Paraguay, Peru og Uruguay underskriver i Montevideo en traktat om oprettelse af et frihandelsområde. I løbet af 12 år skal mindst 75 pct. af handelen inden for området frigøres for restriktioner.

Ved valget i Burma får den »rene« fløj af det antifascistiske frihedsforbund (AFPFL) under den tidligere premierminister U Nu over 2/3 af stemmerne og besætter 4/5 af deputeretkammerets 250 pladser. Den »stabile« fløj af AFPFL under U Ba Swe og U Kyaw Nyein får 30 mandater.

9. – I Irak får 3 partier tilladelse til at udøve politisk virksomhed: Det nationaldemokratiske parti under finansminister Muhammed Hadid, Kurdistans demokratiske parti under Mulla Mustafa Barzani og et kommunistisk parti under Daud al Sayegh.

11. – På konferencen i Genève (se 12/1) foreslår USA, at et forbud mod forsøg med kernevåben ikke skal omfatte underjordiske forsøg med seismiske udslag under 4,75, indtil der er udarbejdet pålidelige metoder til at opdage sådanne mindre eksplosioner under jorden. Samtidig foreslås et fælles forsknings- og forsøgsprogram for at finde frem til sådanne metoder.

I Amiens i Nordfrankrig kommer det til voldsomme sammenstød mellem bønder, der demonstrerer mod regeringens landbrugspolitik, og politiet. – 24. Regeringen beslutter at imødekomme bøndernes krav om prisgarantier, men vil ikke genindføre det for 14 måneder siden afskaffede system, hvorefter landbrugsprodukternes priser reguleres efter levomkostningsindekset.

I Paris indledes forhandlinger mellem premierminister Debré og præsident Tsiranana om selvstændighed for Madagascar inden for det franske fællesskabs ramme. – 23. Regeringscheferne i Tsad, Den centralafrikanske Republik, Republikken Kongo og Gabon har besluttet at oprette et fællesudvalg, som skal forhandle med den franske regering om en »køreplan« for overførelse af visse statsanliggender fra det franske fællesskab til de 4 republikker og om en samarbejdsoverenskomst med Frankrig. Formålet er at opnå selvstændighed for en føderation af de 4 republikker (der i jan. 1959 dannede toldunion) inden for det franske fællesskab.

Ministerpræsident Krushchev ankommer på officielt besøg i Indien til Delhi, hvor han og premierminister Nehru 12/2 underskriver en aftale (af sept. 1959) om en russisk kredit på 1,5 milliarder rubler og en kulturaftale. Han fortsætter 16/2 til Burma og 18/2 til Indonesien. Han og præsident Sukarno underskriver en aftale om hjælp til Indonesiens industrialisering og i forbindelse hermed en russisk kredit på 250 mill. rubler.

13. – Den første franske atomkerneeksplosion finder sted ved Reggane i Sahara. Præsident de Gaulle udtaler, at Frankrig herefter bedre kan gøre sin indflydelse gældende ved afslutningen af overenskomster mellem »atom«magterne om afskaffelse af kernevåben. Forskellige asiatiske

og afrikanske regeringer fordømmer forsøget; Ghana indefryser franske tilgodehavender, og Marokko hjemkalder sin ambassadør i Paris. Ministerpræsident Krushchev beklager forsøget, men venter ikke ugunstige virkninger for konferencen i Genève om forbud mod forsøg med kernevåben, idet han regner med det franske folks og de Gaulles ønske om international afspænding.

Under et besøg af første viceministerpræsident A. Mikojan i Kuba er der truffet aftale om, at Sovjetunionen skal aftage 450.000 t sukker af høsten 1960 og 1 mill. t i hvert af de følgende 4 år. Sovjetunionen yder desuden Kuba en kredit på 100 mill. $ til indkøb af maskiner m. m.

14. – 95,6 pct. af de 80.000 medlemmer af de nyvalgte »elementærdemokratiske« råd i Pakistan giver præsident Ayub Khan et tillidsvotum, og han er dermed valgt til præsident for den første valgperiode i henhold til den kommende forfatning. – 17. nedsætter Ayub Khan en forfatningskommission.

15. – I Delhi offentliggøres et brev, dateret 5/2, hvori premierminister Nehru indbyder ministerpræsident Chou En-lai til et besøg i Delhi i anden halvdel af marts. I brevet afvises påstanden (i note af 26/12 1959) om, at hele den indiskkinesiske grænse aldrig er blevet fastlagt, og Nehru understreger, at der ikke kan forhandles på grundlag af de kinesiske forslag. – 26. Chou En-lai modtager indbydelsen, idet han erklærer, at han kan komme i april.

17. – Den vesttyske regering offentliggør en hvidbog om den antisemitiske »epidemi«, der begyndte i Köln juleaften (se 24/12 1959) og i den flg. tid også bredte sig til andre lande i Vesteuropa. Ifl. hvidbogen er der ikke tale om organiseret antisemitisme.

19. – De tre vestmagters øverstbefalende i Vesttyskland protesterer over for den russiske øverstbefalende i Østtyskland imod, at der til medlemmerne af vestmagternes militærmissioner i Østtyskland er udfærdiget nye pas, der ikke som de gamle gælder »den russiske okkupationszone«, men »Den tyske demokratiske Republik«. – 25. meddeles, at de franske militære myndigheder i Baden-Baden som repressalie har begrænset den derværende russiske militærdelegations bevægelsesfrihed. – 29. Fra Washington meddeles, at de tre vestmagter er enedes om at genoptage flyvninger i »luftkorridoren« mellem Vesttyskland og Vestberlin i større højder end 3.000 m, hvilket Sovjetunionen tidligere har protesteret imod.

20. – Rundbordskonferencen i Bruxelles om Belgisk Kongos status (se 2/1) slutter. Der er truffet beslutning om, at den nye selvstændige Kongostat skal proklameres 30/6, men allerede 10/6 skal en ny Kongoregering afløse de belgiske myndigheder. Valg til centralparlamentets andetkammer og til de lovgivende forsamlinger i de 6 provinser skal finde sted 16/5, provinsparlamenterne skal derefter 15/6 vælge centralparlamentets senat og centralparlamentet før 30/6 i et fællesmøde af de to kamre udse en statschef.

21. – Rundbordskonferencen i London om Kenyas fremtidige status (se 12/1) afsluttes. Koloniminister Macleods forslag vedr. forfatningen har med visse forbehold fået tilslutning fra og hans forslag om forfatningsmæssige garantier er taget til efterretning af samtlige grupper med undtagelse af (det europæiske) United Party. Der skal oprettes et lovgivende råd på 65 valgte medlemmer, hvoraf de 53 vælges ved direkte valg, og de 12 såkaldte nationale medlemmer vælges af de 53. Af de 53 pladser sikres europæerne 10, asiaterne 8 og araberne 2, og af de 12 »nationale« medlemmer skal 4 være afrikanere, 4 europæere, 2 ikke-muhammedanske asiater, 1 muhammedansk asiat og 1 araber. Guvernøren skal have ret til at udpege medlemmer for at sikre et regeringsdygtigt flertal i rådet. Ministerrådet, der udnævnes

af guvernøren, skal bestå af 4 officielle og 8 uofficielle medlemmer (4 afrikanere, 3 europæere og 1 asiat). Guvernøren i Kenya har meddelt, at han vil udnævne flere afrikanske ministre uden at afvente den nye forfatning.

I Kamerun afholdes folkeafstemning om den nye forfatning, der godkendes med knap 800.000 mod godt 530.000 stemmer. Forfatningen har store ligheder med den nuværende franske. – 25. Ministerpræsident Ahmadou Ahidjo erklærer, at dekretet af 1955 om opløsning af den kamerunske folkeunion (UPC) vil blive ophævet. Folkeunionen, hvis leder er den landflygtige Félix Rolande Moumie, boykottede folkeafstemningen og stod bag blodige uroligheder lige før denne.

22. – Den islandske krone devalueres. Den nye paritet er fastsat til 38 kr. = 1 dollar mod hidtil godt 16 kr. = 1 dollar. (I virkeligheden har der hidtil eksisteret ikke mindre end 13 forskellige valutakurser for forskellige transaktioner). Samtidig forhøjes diskontoen fra 7 til 11 pct. Disse foranstaltninger er led i regeringens saneringsplan, som bl. a. omfatter liberalisering af 60 pct. af importen og afskaffelse af automatisk pristalsregulering af lønninger. Til gennemførelse af saneringen har OEEC bevilget Island en kredit på 12 mill. dollars fra EMF, og Den internationale Valutafond har stillet 8,4 mill. dollars til rådighed.

Det britiske trawlerforbund meddeler, at ingen britiske trawlere vil drive fiskeri inden for den islandske fiskerigrænse under den internationale søretskonference, der begynder 17/3 i Genève.

23. – Præsident Eisenhower ankommer til den nye hovedstad Brasilia på officielt besøg i Brasilien. Han fortsætter derefter til Argentina (ankomst til Buenos Aires 26/2) og Chile (ank. til Santiago 29/2).

24. – Den italienske regering Segni indgiver sin afskedsbegæring efter at det liberale partis nationalråd 21/2 med overvældende flertal har besluttet at unddrage regeringen partiets støtte.

27. – I anledning af, at Vesttyskland har søgt kontakt med Spanien om militære depoter og øvelsesområder på spansk territorium, udtaler forbundskansler Adenauer, at Vesttyskland i spørgsmål af militærpolitisk karakter kun vil handle i nøje forståelse med NATO. – 29. Udenrigsminister Selwyn Lloyd udtaler i underhuset sin tilfredshed med Adenauers erklæring og oplyser, at han fra den vesttyske og den spanske regering har fået kategoriske forsikringer om, at der ikke er ført forhandlinger om anlæg af vesttyske raketbaser i Bilbao, ligesom den vesttyske regering har erklæret, at den ikke har til hensigt at fremstille kernevåben på vesttysk område eller andetsteds.

29. – I det amerikanske senat søger senatorer fra Sydstaterne ved endeløse taler (»filibustering«) at hindre vedtagelsen af et forslag, hvorefter forbundsregeringen kan gribe ind i enkeltstaternes anliggender for at sikre negrene stemmeret.

Marts 1960

1. – Præsident Eisenhower afslutter sit besøg i Chile (se 23/2) og aflægger de flg. to dage besøg i Uruguay.

Præsident Sékou Touré meddeler, at Guinea vil udtræde af francområdet. Kolonifranc'en vil blive afløst af en Guineafranc, og der vil blive oprettet en nationalbank.

2.–5. – Ministerpræsident Krushchev afslutter sin rejse i Asien (se 11/2) med et besøg i Afghanistan. Af et kommunique ved afslutningen af besøget fremgår, at K. med førsteminister Muhammed Daud har drøftet Afghanistans krav om oprettelsen af en selvstændig pathanstat »Pushtunistan« (det pushtutalende pathanfolk er

bosat dels i Afghanistan, dels i Pakistan). 3. – Formanden for det europæiske fællesmarkeds kommission, Walter Hallstein, meddeler, at kommissionen vil foreslå en hurtigere gennemførelse af Romtraktaten end oprindelig forudsat. De endnu bestående kontingenter for industriprodukter mellem de 6 lande foreslås afviklet inden 31/12 1961, de indbyrdes toldsatser skal til samme tidspunkt være sænket med 50 pct. i st. f. 30 pct., og indførelsen af den fælles toldtarif over for andre lande skal begynde allerede 1/7 1960 i st. f. 31/12 1961. Planen tiltrædes i princippet af fællesmarkedets ministerråd på et møde i Bruxelles 10/3 og af fællesmarkedets parlamentariske forsamling på et møde i Strasbourg 31/3. – 11.–12. afholdes i Wien en konference af ministre fra de 7 EFTA-lande. De 7 regeringer er rede til, under forudsætning af gensidighed, at udstrække toldsænkningerne, der begynder 1/7 med en nedsættelse på 20 %, til de seks og andre lande i overensstemmelse med principperne i GATT. – 29.–30. afholdes i Paris en konference af repræsentanter for de 18 OEEC-stater, USA og Canada samt det europæiske fællesmarked om forholdet mellem fællesmarkedet og frihandelssammenslutningen (EFTA). Der aftales et nyt møde 24/5, til hvilket der skal indsamles oplysninger om de toldsatser, der efter 1/7 kommer til at gælde inden for fællesmarkedet og EFTA.

Udenrigsminister Selwyn Lloyd erklærer, at Storbritannien ikke for øjeblikket har til hensigt at lade britiske flyvemaskiner flyve til og fra Vestberlin i større højder end 3000 m (se 19/2). – 9. Udenrigsminister Herter udtaler, at de 3 vestmagter altid har hævdet, at deres flyvemaskiner har ret til at flyve i en hvilken som helst højde i luftkorridorerne til Vestberlin, men det er ikke for tiden teknisk nødvendigt at flyve højere end 3000 m. – 11. Den amerikanske og den britiske overkommando i Vesttyskland begrænser de russiske militærmissioners bevægelsesfrihed (se 19/2). – 14. Stabschefen for de russiske tropper i Østtyskland meddeler, at passene til vestmagternes militærmissioner indtil videre vil blive udstedt i den gamle form. Dagen efter ophæves rejserestriktionerne for de russiske militærmissioner i Vesttyskland.

4. – Et fransk skib med belgisk ammunition til den cubanske hær eksploderer i Havannas havn, og et stort antal mennesker dræbes og såres. Fidel Castro angriber dagen efter ved massebegravelsen USA for at søge at forhindre Cuba i at få ammunition udefra og antyder, at eksplosionen skyldes amerikansk sabotage. – 7. Udenrigsminister Herter tilbageviser over for Cubas chargé d'affaires beskyldningen og erklærer, at man på baggrund af Fidel Castros ansvarsløse udtalelser må betvivle hans oprigtighed, når han siger, at han ønsker en forbedring af forholdet mellem USA og Cuba. – 8. Cubas udenrigsminister Raul Roa protesterer mod Herters udtalelser, der betegnes som en fornærmelse mod den revolutionære regering.

5. – Præsident Sukarno udsteder et dekret, der suspenderer det indonesiske parlament og bestemmer, at det skal reorganiseres på grundlag af 1945-forfatningen. – 27. Sukarno har udnævnt et nyt parlament bestående af 130 medlemmer af de politiske partier og 131 repræsentanter for »korporative grupper«. Af de politiske partier har det nationalistiske parti (P.N.L.) 44 repræsentanter i det nye parlament, det muhammedanske Nahdlatul Ulama-parti 36 og det kommunistiske parti 30. Et af de største partier, det muhammedanske Masjumi-parti, bliver ikke repræsenteret. Præsident Sukarno meddeler, at der vil blive afholdt valg til parlamentets partisektor inden udgangen af 1962.

6. – Den danske fagforeningsbevægelse vil opfordre til boykot af sydafrikanske varer i april og maj som protest mod raceadskillelsespolitikken (se også 3/2). Tilsvarende meddelelser foreligger 7/3 fra Sverige, 11/3 fra Vesttyskland og 15/3 fra Norge. – 9. Premierminister Hendrik Verwoerd angriber i det sydafrikanske

parlament vestmagternes Afrikapolitik (se 3/2). – 21. Den panafrikanske kongres' kampagne mod pastvangen fører til blodsudgydelse. I Sharpeville, 60 km fra Johannesburg, og i Langa i Kapprovinsen åbner politiet ild mod demonstranter, der samler sig uden for politistationerne og forlanger at blive arresteret, fordi de ikke har deres pas (identitetskort) på sig. Mange dræbes og såres. – 24. Politiet foretager razziaer i den afrikanske nationalkongres' og den panafrikanske kongres' m. fl. organisationers lokaler, og der udstedes mødeforbud i 3 måneder i alle større byer. Lederen af nationalkongressen, Albert Luthuli, opfordrer til at gøre 28/3 til en sørgedag i anledning af blodsudgydelsen. – 25. De 28 stater i den afro-asiatiske gruppe i FN kræver sikkerhedsrådet indkaldt for at drøfte situationen i Sydafrika. – 26. Regeringen ophæver midlertidigt pastvangen. Mødeforbudet udstrækkes til flere distrikter. Luthuli opfordrer til at brænde passene og foregår selv med et godt eksempel. – 28. Opfordringen til at gøre dagen til en sørgedag følges i stor udstrækning af negrene, der udebliver fra arbejdspladserne; det kommer til svære uroligheder i Kapstaden, Johannesburg og andre steder. – 29. Den panafrikanske kongres truer med generalstrejke fra og med 30/3, hvis regeringen ikke helt ophæver pastvangen. De fleste negre udebliver stadig fra arbejdspladserne. – 30. Regeringen proklamerer belejringstilstand i 300 distrikter, og politiet arresterer over 200 personer, deriblandt lederen af nationalkongressen, Albert Luthuli, og kongressens generalsekretær, Duma Nokwe. Militæret får ordre til at være klar til aktion, og en del af hjemmeværnet mobiliseres. Den panafrikanske kongres angriber nationalkongressen og opfordrer den til at »holde fingrene væk fra vor kampagne« (mod pastvangen). Sikkerhedsrådet mødes og beslutter uden indvendinger fra noget af medlemmerne at sætte racespørgsmålet i Sydafrika på dagsordenen.

I Ghana offentliggøres udkast til en ny republikansk forfatning, hvorefter parlamentet kan overlade suveræniteten til en union af afrikanske stater. – 15. Nationalforsamlingen godkender regeringens forslag om, at Ghana skal være republik. Forslaget går til folkeafstemning.

Det østtyske blad »Neues Deutschland« meddeler, at der er oprettet diplomatiske forbindelser mellem Østtyskland og Guinea og at Guineas nyudnævnte ambassadør den foregående dag har overrakt præsident Wilhelm Pieck sine akkreditiver. – 11. Det vesttyske udenrigsministerium erklærer i en note, at Vesttyskland vil afbryde de diplomatiske forbindelser med Guinea, hvis Guinea ikke officielt og utvetydigt erklærer, at det ikke har diplomatiske forbindelser med Østtyskland. – 16. Guineas ambassadør i Bonn afgiver en erklæring om, at der ikke er oprettet diplomatiske forbindelser med Østtyskland, men udenrigsminister von Brentano betegner erklæringen som utilfredsstillende. – 30. afrejser en embedsmand fra det vesttyske udenrigsministerium til Conakry for at skaffe klarhed over, om Guinea har anerkendt den tyske demokratiske republik eller ikke.

7. – Efter at præsident de Gaulle 3/3–5/3 har foretaget en militær inspektionsrejse i Algier, offentliggør den franske regering en erklæring, hvori det fastslås, at de Gaulles tilbud om at forhandle med oprørerne om betingelserne for våbenstilstand står ved magt, men da tilbudet ikke er blevet modtaget, må hæren genoprette ordenen. Når dette er sket, vil algiererne få valget mellem 1) fortsættelse af det nuværende forhold til Frankrig, 2) fuldstændig adskillelse fra Frankrig, 3) et med Frankrig associeret Algier, den sandsynligste løsning. Fuldstændig adskillelse fra Frankrig, der vil nødvendiggøre store omgrupperinger af befolkningen, vil føre til kaos, og de Gaulle anser det for udelukket, at der vil kunne blive flertal for denne løsning. – 14. Oprørsregeringen erklærer, at de Gaulle har lukket døren for fredsforhandlinger, og at oprørerne vil kæmpe, indtil de har opnået selvstændighed for Algier.

10. – Det belgiske deputeretkammer godkender med alle stemmer mod én regeringens Kongopolitik (se 20/2).

11. – Fra Cape Canaveral i Florida opsendes en kunstig planet, som går ind i en bane mellem Jorden og Venus. Dens omløbstid om solen er 311 dage. Den er forsynet med radioudstyr, der skal sætte den i stand til at transmittere signaler over interplanetariske afstande.

15. – 10 magts nedrustningskonferencen (se 7/9 1959) åbnes i Genève med taler af lederne af de amerikanske og russiske delegationer, Frederick M. Eaton og Valerian Sorin. – 16. Lederen af den britiske delegation Ormsby-Gore forelægger et af de 5 deltagende vestmagtlande udarbejdet forslag om almindelig og kontrolleret nedrustning i 3 etaper (tilstillet de 5 østmagters forhandlere og offentliggjort 14/3) og Sorin fremsætter en udtalelse om det russiske nedrustningsforslag (se 18/9 1959).

Den 85-årige Syngman Rhee (det liberale parti) genvælges som Sydkoreas præsident for en ny 4 års periode. Det opgives officielt, at han har fået 92 % af de afgivne stemmer. Hans modkandidat, dr. Chough Pyung Ok (det demokratiske parti) er nogle uger forinden afgået ved døden. Til vicepræsident vælges Lee Ki Poong, det lib. parti, der besejrer den hidtidige vicepræsident, dr. John Myun Chang, det dem. parti. Oppositionen beskylder regeringen for valgtryk og forfalskning af resultatet. På valgdagen opstår uroligheder forskellige steder. I havnebyen Masan skyder politiet på demonstranterne og dræber et antal personer.

17. – I Genève åbnes en ny international søretskonference om territorialfarvandets bredde og fiskeriterritoriets udstrækning. Den russiske delegation foreslår (22/3), at enhver stat skal have ret til at fastsætte territorialfarvandets bredde til højst 12 sømil; hvis bredden fastsættes til mindre end 12 sømil, skal der i tilslutning til territorialfarvandet kunne oprettes en fiskerizone, således at den samlede bredde af territorialfarvand og fiskerizone ikke overstiger 12 sømil. Canada foreslår (25/3) et 6 sømil bredt territorialfarvand og uden for dette en 6 sømil bred zone, hvor kyststaten alene skal have ret til fiskeri. Et amerikansk forslag (24/3) regner ligesom det canadiske med et territorialfarvand på 6 sømil og yderligere en 6 sømil bred fiskerizone, men andre lande skal have ret til at fange samme slags fisk og i lige så store mængder som i gennemsnit i perioden 1953–58. Det canadiske forslag støttes af Island og Norge, det amerikanske af Storbritannien.

18. – Præsident de Gaulle nægter at indkalde parlamentet til en ekstraordinær samling for at behandle landbrugspolitikken (se 11/2), til trods for, at over halvdelen af nationalforsamlingens medlemmer har fremsat begæring herom.

19. – På konferencen i Genève om forbud mod forsøg med kernevåben akcepterer Sovjetunionen det amerikanske forslag af 11/2, med det forbehold, at de tre lande også skal undlade at foretage underjordiske forsøg med mindre kernevåben i de 5 år, som de fælles undersøgelser antages at ville vare. – 29. Efter forhandlinger i Washington erklærer præsident Eisenhower og premierminister Macmillan sig rede til, når en overenskomst om forbud mod kontrollerbare forsøg med kernevåben er underskrevet, frivilligt for en vis periode at give afkald på forsøg under jorden med små kerneeksplosioner.

Ved valget i Ceylon får premierminister Dahanayakes nye parti, Ceylons demokratiske parti, kun 4,2 % af de afgivne stemmer og 4 mandater, og D. selv opnår ikke valg. Det forenede nationale parti (konservativt) får 50 mandater (29,4 % af stemmerne), frihedspartiet Sri Lanka 46 (22,1 %), det (tamulske) federale parti 15 (6,5 %), det socialistiske parti 10 (10,6 %), Folkets forenede Front (en alliance af venstreorienterede og en buddhistisk organisation) 10 (10,4 %), kommunisterne 3 (4,3 %) og uafhængige og andre partier 13 (12,5 %). Foruden de valgte 151 (hidtil 95) medlemmer består underhuset af 6 repræsentanter for for-

skellige minoriteter udpeget af generalguvernøren. – 23. Lederen af Det forenede nationale parti, Dudley Senanayake (søn af Ceylons første premierminister og selv premierminister 1952–53) danner regering.

21. – Regeringschefen i Mauretanien, Moktar Ould Daddah, meddeler, at Mauretanien i 1961 vil blive en selvstændig stat inden for det franske fællesskab. – 26. Mellem premierminister Debré og præsident Philibert Tsiranana er der truffet aftale om, at Madagaskar skal være en selvstændig stat inden for det franske fællesskab. – 31. udsendes officiel meddelelse om en tilsvarende aftale for Federationen Mali (de selvstyrende republikker Sudan og Senegal).

Chiang Kai-Shek vælges af nationalforsamlingen på Formosa til præsident for en ny 6 års periode, efter at bestemmelsen om, at præsidenten kun kan genvælges én gang, er blevet ophævet.

Under et besøg i Peking træffer regeringschefen i Nepal, B. P. Koirala, aftale med ministerpræsident Chou En-lai om nedsættelse af et udvalg, som skal fastsætte grænsen mellem Kina og Nepal på grundlag af den eksisterende, traditionelle grænselinie, om en økonomisk hjælp til Nepal på 100 mill. rupier (21 mill. $) og om oprettelse af direkte diplomatiske forbindelser mellem Kina og Nepal. Ved et genbesøg af Chou En-lai i Nepal skal der forhandles om en freds- og venskabspagt mellem de to lande.

23. – Ministerpræsident Krushchev med familie og følge, deriblandt udenrigsminister Gromyko, ankommer til Paris på et officielt 11 dages besøg i Frankrig. Besøget skulle efter den oprindelige plan have fundet sted 15/3 og varet 14 dage, men er blevet udsat og afkortet p. gr. af Krushchevs sygdom. – 24. har K. den første af flere samtaler med præsident de Gaulle og modtages på rådhuset. I sin tale dèr såvel som i sine øvrige udtalelser under besøget minder K. om det fransk-russiske våbenbroderskab under to verdenskrige og advarer mod den tyske militarisme. – 26. forlader K. med følge Paris og foretager i de flg. dage en rejse i provinsen. – 31. er K. tilbage i Paris og tilbringer de to sidste dage af besøget som de Gaulles gæst i Rambouillet.

24. – Repræsentanternes hus i Washington vedtager et lovforslag om negrenes borgerlige rettigheder. Forslaget går bl. a. ud på, at forbundsdomstolene får ret til at udnævne personer til at opføre negre på valglisterne i områder, hvor de lokale tjenestemænd systematisk hindrer negrene i at stemme, og at det skal betragtes som en forbundsforbrydelse at forhindre påbud om samundervisning ved vold eller trussel om vold. Herefter beslutter senatet at henlægge de dér behandlede forslag (se 29/2) og tage det af repræsentanternes hus vedtagne op til debat.

25. – I Italien danner Fernando Tambroni ny kristelig-demokratisk regering. Af de 22 kabinetsministre er der kun 4, der ikke var medlemmer af ministeriet Segni. Segni selv bliver udenrigsminister i stedet for Pella.

27. – Ved valget i Argentina får det radikale folkeparti 24,7 % af de afgivne stemmer, regeringspartiet, de intransigente radikale, 21,4 % og de konservative 9 %. Péronisterne og kommunisterne, der ikke må opstille, har opfordret deres tilhængere til at stemme blank, og der afgives over 2 millioner (25 %) blanke stemmesedler. Regeringspartiet har også efter valget, der kun gælder en del (102) af mandaterne, flertal i deputeretkammeret, idet partistillingen er: intransigente radikale 108 (÷25), det radikale folkeparti 78 (+26), konservative 6 (+4). Under valgkampen er der (fra 13/3) indført undtagelsestilstand for at tilintetgøre planer om at hindre valgets gennemførelse.

I Kenya dannes et nyt afrikansk politisk parti, Kenya African National Union (KANU), som skal arbejde for øjeblikkelig politisk uafhængighed. Der nedsættes et programudvalg med James Gichuru som formand. Blandt udvalgets øvrige medlemmer er Ronald Ngala og Tom Mboya.

POLITISK KRONIK

DANMARK

Januar 1960

2. – Økonomiminister Bertel Dahlgaard udtaler, at det radikale venstre sikkert vil være rede til at deltage i et regeringsansvar også efter valget, såfremt en udvikling efter de hidtidige linier i afgørende grad muliggøres. Arbejdet med forenklingen af skattelovgivningen må fortsættes, så at opkrævning af skatten af årets indtægt muliggøres uden en væsentlig forøgelse af administrationen.

3. – Udenrigsminister Krag underskriver på Danmarks vegne konventionen om oprettelse af Den europæiske Frihandelssammenslutning.

4. – Finansminister Kampmann konstitueres som statsminister under H. C. Hansens sygdom.

De første raketter til Danmark af Honest John-typen losses i Århus havn, hvorfra de skal transporteres til Holbæk.

8. – Den dansk-svenske landbrugsaftale (se 12/7 1959) underskrives. Den træder i kraft 1/7 samtidig med konventionen om oprettelsen af den europæiske frihandelssammenslutning.

Læseplansudvalget for gymnasiet har vedtaget en ny fag- og timeplan. På den sproglige linie kan ved optagelsen i 1. g. vælges russisk eller spansk i st. f. henholdsvis fransk og tysk. Ved oprykningen i 2. g. sker der en deling i en nysproglig, en klassisk-sproglig og en samfundssproglig gren. På den matematiske linie kan der ved optagelsen i 1. g. vælges russisk i st. f. fransk, og ved oprykningen i 2. g. foretages en deling i en matematisk-fysisk, en samfundsmatematisk og en naturfaglig gren.

11. – Venstres formand, fhv. statsminister Erik Eriksen, tager på Ribe amts venstres årsmøde i Esbjerg stilling til et åbent brev fra 15 højskolemænd til venstres folketingsgruppe. Brevet kritiserer, at venstres og de konservatives fællesudtalelse af 4/10 1959 er blevet til uden virkelig drøftelse med de menige medlemmer og opfordrer til fornyet overvejelse af det forsvarlige i den foreslåede skattenedsættelse; ved en ændring af forslaget må der kunne skabes muligheder for at bevare Thorkil Kristensen for venstre og det politiske liv. Erik Eriksens svar er en skarp afvisning af beskyldningen for lederdiktatur som uden grund i virkeligheden og fornærmende for folketingsgruppens medlemmer.

13. – I Bagdad underskrives en handels- (mestbegunstigelses) aftale mellem Danmark og Irak.

Økonomiminister Bertel Dahlgaard fremsætter som fungerende udenrigsminister forslag til folketingsbeslutning om ratifikation af konventionen om oprettelse af Den europæiske Frihandelssammenslutning og af overenskomsten med Forbundsrepublikken Tyskland om ydelse af 16 mill. DM (26,3 mill. kr.) til danske statsborgere, som har været ramt af nationalsocialistiske forfølgelsesforanstaltninger.

Finansminister Kampmann fremsætter forslag om ændringer i toldloven og i lov om omsætningsafgift af chokolade- og suk-

kervarer m.m. Ved det første forslag søges bl. a. tilvejebragt den lovmæssige ramme for toldafviklingen over for de øvrige lande i frihandelssammenslutningen, og det sidste, ifl. hvilket der bl. a. sker en mindre nedsættelse af chokoladeafgiften, har til formål at lette den chokoladeforbrugende industri tilpasningen til de friere importforhold.

Boligminister Bundvad og regeringspartierne afviser venstres og de konservatives forslag til beslutning ang. ændring af lov om boligbyggeri (se 27/11 1959). Ministeren oplyser, at der ikke hidtil er givet tilsagn om statslån til nyt boligbyggeri efter kapitel VI, og at overgangsbestemmelsernes muligheder for statslån ikke er udnyttet fuldt ud.

14. – Finansminister Kampmann fremsætter forslag om nedlæggelse af Stats-Brandforsikringsfonden, indenrigsminister Søren Olesen forslag til lov om statens husholdningsråd, hvorefter den daglige ledelse henlægges til en af ministeriet udnævnt forstander, og landbrugsminister Skytte forslag til lov om indkøbsforeninger for mindre jordbrugere.

Folketinget foretager 1. behandling af venstres og de konservatives forslag til beslutning om nedlæggelse af urentable statsbanestrækninger m. v. (se 16/12 1959).

15. – De 5 udvalgsberettigede partier – s., r. v., rf., v. og k. f. – tiltræder et forslag om en ny forsvarsordning, hvorom der er opnået enighed i det nedsatte folketingsudvalg. Den årlige udgift bliver herefter 1053 mill. kr. mod 985 mill. kr. efter regeringens oprindelige forslag, og styrkemålene skal fastholdes gennem automatisk regulering af budgettet efter pris- og lønbevægelser. Tjenestetiden skal for hærens vedkommende nedsættes fra 16 til 12 måneder efterhånden som der skabes beredskabsmæssig dækning ved ansættelse af frivillige på langtidskontrakter. Regeringspartiernes standpunkt mod bevæbning med kernevåben er fastholdt, men oppositionspartierne forbeholder sig ret til at rejse spørgsmålet på ny. Derimod er der enighed om oprettelse af NATO-depoter i Jylland.

I forhold til regeringsforslaget forøges den stående hær med 1/3 brigadegruppe til 2 1/3 brigadegrupper, der alle organiseres som panserinfanteri-brigadegrupper. Reserven skal bestå af 1 2/3 brigadegruppe med ca. 5 pct.'s bemanding i fredstid, 2 rene mobiliseringsbrigadegrupper, 15 lokalforsvarsbataillioner og 15 lokalforsvarsbatterier, i alt 65.000 mand mod 55.000 efter det oprindelige forslag. Hæren får 2 batterier Honest John-raketter.

Søværnet får 1 u-båd og 6 motortorpedobåde mere end efter regeringsforslaget og kommer til at bestå af 8 patruljejagere, 18 m-torpedobåde, 6 u-både, 20 minefartøjer, 9 bevogtningsfartøjer og 2 depotskibe og bevarer 3 forter (Stevns, Langeland og Middelgrunden) i stedet for 2.

Flyvevåbnet skal bestå af 112 kampmaskiner i 7 eskadriller i stedet for 86 maskiner i 5 eskadriller efter regeringsforslaget og får 4 flyvepladser i stedet for 3 samt 1 batteri Nike-raketter.

Undervisningsminister Jørgen Jørgensen fremsætter forslag til lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker samt forslag til lov om retten til fotografiske billeder. Ved forslaget om ophavsretten indføres en vis beskyttelse for udøvende kunstneres præstationer. Lignende love vil blive søgt gennemført i de andre nordiske lande, således at der bliver i det væsentlige ensartede regler på ophavsrettens område i hele Norden.

16. – De 15 højskolemænds åbne brev til venstres folketingsgruppe (se 11/1) får tilslutning fra en række præster og skolefolk og flere formænd for lokale venstreorganisationer. Biskop H. Dons Christensen, Ribe, er initiativtager til den nye adresse, der også er underskrevet af biskop Gudmund Schiøler, Roskilde.

20. – Efter et møde i venstres folketingsgruppe offentliggøres en erklæring, der afviser, at fællesudtalelsen af 4/10 1959 skulle være vedtaget ved en overrumpling,

og at gruppen skulle have tvunget Thorkil Kristensen til at forlade det politiske liv.

21. – Folketinget vedtager forslaget om statstilskud til landbrugskursus m. m. (se 7/10 1959) mod venstres og de konservatives stemmer og forslaget om udlevering af lovovertrædere til Finland, Island, Norge og Sverige (se 7/10 1959) enstemmigt.

22. – Axel Kristensen (v) fremsætter for v. og k. f. forslag om ændring i ligningsloven, hvorefter lejeværdien af bolig i egen ejendom for skatteåret 1960–61 skal beregnes til 3 1/2 % af ejendomsskyldsværdien og ikke som af ligningsrådet bestemt 4 %.

Folketinget vedtager forslag til lov om hemmelige patenter (se 20/10 1959) mod kommunisternes stemmer.

25. – Nationalbanken meddeler, at diskontoen fra og med 26/1 er forhøjet fra 5 til 5 1/2 %. Kgl. bankkommissær, handelsminister Philip udtaler, at forhøjelsen er foranlediget af den engelske diskontoforhøjelse for nogle dage siden, men også må ses på baggrund af den meget store økonomiske aktivitet og tages som et varsel om, at tiden nu mindre end før er inde til at fravige den seneste tids stramme finanspolitik.

27. – Socialminister Bomholt fremsætter forslag om en særlig ydelse (2 × 100 kr.) til enlige mødre i 1960–61.

Folketinget foretager den afsluttende behandling af forslaget om rigsretstiltale mod fhv. minister Johs. Kjærbøl (se 9/12 1959). Efter en længere debat vedtages en dagsorden, der 1) afviser forslaget om rigsretstiltale, 2) understreger det beklagelige i, at Kjærbøl ikke i sit svar til Augo Lynge gav oplysning om sit kendskab til de vanskeligheder, der havde været forbundet med at fremskaffe kaptajnserklæringen af 11/3 1957, og derved lod erklæringen indgå i besvarelsen med større vægt, end dens tilblivelseshistorie berettigede til, 3) opfordrer regeringen til at søge kommissionsarbejdet vedrørende en minister-ansvarlighedslov fremmet mest muligt. Dagsordenens første afsnit vedtages med 85 stemmer (s., r.v. og rf.) mod 73 (v., k.f., k. og s.f.), medens 9 undlader at stemme. Det sidste afsnit (punkterne 2 og 3) vedtages med 90 stemmer (s., r.v. og rf.) mod 5 (k.), medens 71 undlader at stemme.

Trustkommissionen udsender en betænkning vedrørende cementbranchens konkurrenceforhold og F.L. Smith-koncernen.

28. – Finansminister Kampmann fremsætter forslag om ændringer i lov om forskellige forbrugsafgifter, herunder bl.a. nedsættelse af papirafgiften under hensyn til den påtænkte forhøjelse af papirtolden.

29. – Med Jugoslavien er for 1960 aftalt en eksport af dansk avlskvæg på 4–5000 stk. til en værdi af ca. 10 mill. kr.

Finansminister Kampmann fremsætter forslag om nedsættelse af afgiften på spiritus, vin og øl med det formål at modvirke prisforhøjelser som følge af de påtænkte ændringer i spiritustolden.

Landbrugsminister Skytte fremsætter forslag om vaccination mod ondartede smitsomme pelsdyrsygdomme.

Venstres kreds- og amtsformænd vedtager med alle stemmer mod 1 en udtalelse, hvori de giver udtryk for uforbeholden tillid til venstres formand, fhv. statsminister Erik Eriksen, og til folketingsgruppen og tilsiger fuld støtte til den politik, der er skitseret i fælleserklæringen af 4/10 1959.

Det lønregulerende pristal er steget fra 442 for juli 1959 til 452 for januar 1960. Stigningen bevirker, at arbejdere og tjenestemænd får en portion dyrtidstillæg fra henholdsvis 1/3 og 1/4.

Banker og sparekasser forhøjer de fleste ind- og udlånssatser med 1/2 % (se 25/1).

Februar 1960

2. – Under folketingets 1. behandling af forslag til beslutning om ratifikation af konventionen om frihandelssammenslutningen (EFTA) ønsker venstres ordfører, Per Federspiel, at regeringen skal undersøge muligheden for en associationsaftale med de seks samtidig med, at Danmark indtræder i de syv, og tilsiger sit partis medvirken til en sådan løsning. Poul Møller gør det konservative folkepartis tilslutning afhængig af resultatet af toldlovsforhandlingerne.

3. – Den øverstkommanderende for NATO-styrkerne i Europa, general Norstads kommentarer til forsvarsforliget offentliggøres. Hovedindholdet er, at der med den foreslåede udgift kun kan blive tale om minimale forbedringer, og at NATO's mindstekrav ville medføre en yderligere udgiftsforøgelse på 3–400 mill. kr. årlig.

Landbrugsminister Skytte fremsætter forslag om statsgaranti for lån til tørkeramte landmænd, hvis høstudbytte af korn og rodfrugter i 1959 ligger under 60 % af de to foregående års udbytte, samt forslag om en udvidelse af statens pligt til at betale udgifterne ved vaccination mod mund- og klovsyge.

Alfred Jensen fremsætter på den kommunistiske gruppes vegne forslag om ydelse af ekstraordinær hjælp til langvarigt arbejdsløse.

4. – Justitsminister Hans Hækkerup fremsætter forslag om forskellige ændringer i retsplejelov og straffelov (bl. a. om forhøjelse af vederlag til domsmænd og nævninge).

5. – Handelsminister Philip fremsætter forslag til lov om lån og garantier til visse erhvervsvirksomheder til afløsning af de tilsvarende bestemmelser i lov om foranstaltninger til fremme af danske erhvervsinteresser, der udløber 31/3.

Alfred Jensen fremsætter på den kommunistiske gruppes vegne forslag til folketingsbeslutning om frigivelse af 10.000 lejligheder af de almennyttige boligselskabers planlagte byggeri.

9. – Poul Møller (k.f.) fremsætter på venstres og de konservatives vegne forslag til folketingsbeslutning om indkomst-, formue- og ejendomsskat til staten, hvis gennemførelse vil betyde en nedgang i statens indtægter i 1960–61 på 661,5 mill. kr., fordelt med 515 mill. kr. på indkomst- og formueskatten, 96,5 mill. kr. på ejendomsskatterne og 50 mill. kr. på selskabsskatten. Af egentlige skattereformer foreslås udvidelse af proportionalbeskatningen og adgang til at fradrage betalt, ikke forfalden skat, forhøjelse af børnefradragene og deling af forsørgeres indkomst i to lige store dele inden skatteberegningen, forøget mulighed for skattefri opsparing og adgang for personer, der på grund af alder fratræder stilling eller erhverv, til at blive sat i skat af deres fremtidige indkomst.

10. – Lorentzen (v.) fremsætter på venstres og de konservatives vegne forslag til folketingsbeslutning om forhøjelse af terminsydelserne for lån ydet i henhold til byggestøttelovene af 1938, 1941 og 1946. Besparelserne for statskassen er beregnet til 30 mill. kr. årligt.

11. – Det danske kongepar ankommer til Oslo på et officielt 3 dages besøg.

12. – Trustkommissionens betænkning om bryggeribranchen offentliggøres.

13. – Folketingsmand A. C. Normann (r.v.) udtaler, at det radikale venstre måske burde tilbyde Thorkil Kristensen et valgteknisk samarbejde, således at han stadig kan gøre sig gældende i folketinget som løsgænger. Thorkil Kristensen erklærer, at han ikke vil være i stand til at modtage et sådant tilbud.

16. – Folketinget færdigbehandler forslaget om vaccination mod smitsomme pelsdyrsygdomme (se 29/1), der vedtages enstemmigt, og forslaget om ændring i lov om skibes bemanding (se 2/12 1959), der vedtages mod kommunisternes stemmer.

17. – Folketinget vedtager enstemmigt forslagene om ændringer i omsætningsafgiften af chokolade- og sukkervarer, forskellige forbrugsafgifter og afgiften af spiritus, vin og øl, der alle har relation til toldlovsrevisionen. Venstre undlader at stemme.

Regeringen har besluttet at nedsætte et udvalg til at undersøge, om der er grund til at søge det grønlandske samfunds udvikling, politisk, økonomisk og administrativt, tilrettelagt efter andre synspunkter end de hidtil gældende og eventuelt fremkomme med forslag herom. Folketingsmand Victor Gram (s.) er udset til formand for udvalget.

Forslaget om indkøbsforeninger for mindre jordbrugere vedtages ved 3. behandling. V. og k.f. undlader at stemme, efter at de ved 2. behandling har fået forkastet ændringsforslag om at begrænse lovens løbetid til 2 (i st. f. 10) år og rådighedsbeløbet til 5 (i st. f. 25) mill. kr. plus de resterende 4,1 mill. kr. efter den gældende lov.

18. – Fhv. finansminister Thorkil Kristensen udtræder af venstres folketingsgruppe og nedlægger sine hverv som medlem af finansudvalg, udenrigspolitisk nævn og Nordisk Råd. I en erklæring udtaler han, at det ikke er hans hensigt at forberede en ny partidannelse, og at han stadig er tilhænger af de grundsynspunkter, der er udtrykt i venstres program og i partiets oplæg til valget i 1957, hvorfor han ikke vil nedlægge sit folketingsmandat, men fortsætte sit arbejde i tinget valgperioden ud som uafhængig venstremand.

Trafikminister Lindberg fremsætter forslag om færdigbygning af Hanstholm havn som kombineret trafik- og fiskerihavn med en besejlingsdybde på 8,5 m til en udgift af 104 mill. kr. og om bygning af en fiskerihavn på Romo til 6 mill. kr.

Kirkeminister Bodil Koch fremsætter forslag om deling af Københavns stift og oprettelse af et nyt bispeembede (Kronborg-Bispebjerg stift).

Folketinget vedtager enstemmigt forslaget om tillæg til lov om indenlandsk skillemønt (se 24/11 1959); v. undlader at stemme. I udvalget er der opnået enighed med finansministeren om, at 2-kronestykkerne i hvert fald ikke skal inddrages i de første 5 år og kun efter forhandling med finansudvalget.

Folketinget foretager 1. behandling af v. og k.f.s forslag til beslutning om indkomst-, formue- og ejendomsskat til staten. Det afvises af såvel finansministeren som ordførerne for regeringspartierne og Thorkil Kristensen, der udtaler håbet om, at regeringen kan modstå fristelsen til at konkurrere med oppositionen om skattelettelse.

19. – Statsminister H. C. Hansen afgår ved døden, 53 år gammel.

Udenrigsminister Krag giver folketinget en redegørelse for de konsekvenser m. h.t. det personelle sikkerhedssystem m. v., som udenrigsministeriet har draget af Blechingbergsagen (se 15/12 1959).

20. – Der sluttes vareudvekslingsaftale med Polen for 1960. De gensidige betalinger ventes at ville balancere med ca. 100 mill. kr. Kontingenterne for indførsel fra Polen omfatter bl. a. 1,5 mill. t kul.

21. – Kongen udnævner den konstituerede statsminister, finansminister Viggo Kampmann, til statsminister og bestemmer, at han indtil videre tillige skal beklæde stillingen som finansminister. De øvrige ministre fortsætter i deres hidtidige stillinger.

Efter indstilling fra socialdemokratiets forretningsudvalg vedtager hovedbestyrelsen enstemmigt at konstituere statsminister Kampmann som formand for partiet indtil den næste kongres, der vil finde sted i 1961.

24. – Statsminister Kampmann fremsætter i folketinget en erklæring gående ud på,

at statsministerskiftet ikke medfører nogen ændring i samarbejdet mellem de 3 regeringspartier eller i regeringens politik.

Finansminister Kampmann fremsætter forslag til udskrivningslov for 1960–61. Ved forhøjelse af det skattefri beløb, indførelse af proportionalskat for den del af skalaindkomsten, der ligger mellem 12.000 og 18.000 kr. m. v., lempes beskatningen med ca. 250 mill. kr. Med samme skatteudskrivningsregler som for 1959–60 regnes der for 1960–61 med en forøgelse af den samlede udskrivning af statsskat på 350–400 mill .kr., og efter de nye udskrivningsregler skulle overskuddet på det samlede statsbudget blive af samme størrelsesorden som for 1959–60, et par hundrede mill. kr.

Finansministeren fremsætter endvidere forslag om lempelse af forlystelsesafgiften for filmforevisninger.

Undervisningsminister Jørgen Jørgensen fremsætter forslag om forhøjelse af »Statens almindelige Videnskabsfonds« årlige rådighedsbeløb fra 2,5 til 3,5 mill. kr. og om ændring i lov om ungdommens uddannelsesfonds forvaltning og virksomhed. Ved det sidste forslag forhøjes den årlige bevilling fra 13 til 19 mill. kr., 9 mill. kr. til studielån, 9 mill. kr. til stipendier samt 1 mill. kr. til tilskud til gymnasieelever.

Aksel Larsen (s.f.) fremsætter forslag om ændring i lov om boligbyggeri, hvorved boligministeren får bemyndigelse til at regulere al bygge-, anlægs- og nedrivningsvirksomhed.

Folketinget nægter med 99 stemmer mod 6 (k. og s.f.) et kommunistisk forslag til beslutning om statens overtagelse af De danske Sukkerfabrikker overgang til 2. behandling.

Landbrugsministeren har nedsat en kommission, der skal undersøge, hvorledes den produktionstekniske og økonomiske udvikling påvirker landbrugsøkonomien, og fremkomme med forslag til hensigtsmæssige foranstaltninger. Landbrugsminister Skytte overtager selv formandsposten.

25. – Socialminister Bomholt fremsætter forslag om ændringer i lov om folkeforsikring og i lov om pension og hjælp til enker m. fl. Forslagene medfører en merudgift for det offentlige på 21 mill. kr. til forskellige forbedringer af folke- og enkepensionen.

Trafikminister Lindberg fremsætter forslag om hjemmel til at give Det Store Nordiske Telegrafselskab koncession for 25 år på anlæg og drift af et nyt transatlantisk kabelanlæg.

Folketinget vedtager mod venstres og de konservatives stemmer forslaget om ændring af lov vedr. personlig skat til kommunen (se 26/11 1959). De bestemmelser, der står i forbindelse med den foreslåede reform af selskabsbeskatningen, er taget ud og vil blive genfremsat som særligt lovforslag. I forslaget i øvrigt er der sket en ændring, hvorefter købstæder med indtil 4000 indbyggere får adgang til for et år ad gangen at bestemme, hvor vidt det skattefri personfradrag skal være 4000 eller 3000 kr. for forsørgere og 2500 eller 2000 kr. for ikke-forsørgere. Et ændringsforslag fra v. og k.f., der ville gøre fradragets størrelse afhængig af gennemsnitsindtægten pr. skatteyder, er blevet forkastet ved 2. behandling.

Et ekstraordinært repræsentantskabsmøde i De danske Mejeriers Fællesorganisation vedtager enstemmigt et forslag, hvorefter der ad organisationsmæssig vej skal søges gennemført en ordning, der gør det muligt at føre en af de skiftende eksportforhold uafhængig prispolitik på hjemmemarkedet for mælk og mejeriprodukter.

22. – Regeringen indfører fra 27/2 og indtil videre forbud mod påbegyndelse af boligbyggeri, herunder også sommerhusbyggeri, i hovedstadsområdet og det meste af Nordsjælland samt Ålborg, Århus, Esbjerg, Odense og Randers med forstadskommuner (se også Ø. og P. 1959, p. 315).

Arbejdsminister Bundvad fremsætter forslag til beslutning vedr. konvention om lige løn til mandlige og kvindelige arbejdere for arbejde af samme værdi og vedr. konvention om forskelsbehandling m. h. t. beskæftigelse og erhverv.

Fiskeriminister Oluf Pedersen fremsæt-

ter forslag til beslutning om ratifikation af konventionen af 24/1 1959 ang. fiskeriet i det nordøstlige Atlanterhav og forslag om ændringer i lov om saltvandsfiskeri. Lovforslaget åbner som led i en gensidig ordning adgang for finske, islandske, norske og svenske statsborgere til lystfiskeri på dansk søterritorium.

Landbrugsminister Skytte fremsætter forslag til klitlov (bekæmpelse af sandflugten).

Forslaget om ændringer i toldloven (se 10/11 1959) vedtages enstemmigt med 110 stemmer (s., r.v., rf., k.f. og Hans Schmidt, det tyske mindretal); 37 (v., k., 3 k.f. (Weikop, H. C. Toft og Clausen (Olufskjær)) undlader at stemme. Forslaget om ændringer i og forlængelse af lov om valutaforhold vedtages ligeledes enstemmigt, nemlig med 115 stemmer (s., r.v., rf., k.f. og Schmidt), medens 36 (v., k. og s.f.) undlader at stemme. De gennemførte ændringsforslag til det oprindelige toldlovsforslag går næsten alle i retning af forøget beskyttelse for dansk industri, enten ved toldnedsættelser for råvarer og hjælpestoffer eller ved toldforhøjelser for færdigvarer, men der regnes ikke med nogen væsentlig ændring af provenuet. 13 pct. af den danske industriproduktion vil herefter være beskyttet ved importrestriktioner mod 8 pct. efter det oprindelige forslag.

29. – Sukkertilsynet, der først har tilbudt roedyrkerne en pris af 6,90 kr. pr. dobbeltcentner, forhøjer tilbuddet til 7,25 kr., men sukkerroedyrkerforeningen kræver 8,25 kr.

Marts 1960

1. – Udvalget vedr. lønregulering efter pristal (se 22/5 1958) afgiver betænkning. Underudvalget bestående af repræsentanter for arbejdsgiverforening, fagforbund og tjenestemænd foreslår, at de personlige skatter, men ikke de indirekte skatter og afgifter udgår af pristallet og får tilslutning af den socialdemokratiske repræsentant, medens repræsentanterne for v., k.f. og r.v. samt landbruget og Det statistiske Departement ønsker et pristal renset for såvel direkte som indirekte skatter. Retsforbundets repræsentant, der principielt er enig heri, foretrækker den nuværende ordning for en halv løsning. Underudvalget foreslår endvidere, at udvalget vedr. lonregulering efter pristal afløser pristalsnævnet som rådgivende instans for Det statistiske Departement vedr. beregningen af det lønregulerende pristal, og Det statistiske Departement ønsker sig fritaget for beregningen af lonregulerende pristal og foreslår, at et kollegialt organ bliver ansvarligt for beregningen.

Folketinget vedtager forslaget om ratifikation af konventionen om oprettelse af Den europæiske Frihandelssammenslutning med 98 stemmer (s., r.v., rf., k.f., Thorkil Kristensen, Aksel Larsen (s.f.)) mod 6 (k. og Hans Schmidt, slesvigsk parti); 32 (v. og den konservative H. C. Toft samt de to grønlandske folketingsmænd) undlader at stemme.

Gertie Wandel (k.f.) fremsætter på venstres og de konservatives vegne forslag om en årlig lånerafgift på 5 kr. for hjemlån fra folkebibliotekerne; besparelsen for staten anslås til ca. 3 mill. kr. årlig.

2. – Socialminister Bomholt fremsætter forslag om ændring af understøttelsessatser m. v. i lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring, og arbejdsminister Bundvad fremsætter forslag om ophævelse af reglen om attestation fra de kommunale beskæftigelsesudvalg som betingelse for at udbetale understøttelse til ikke-forsørgere under 30 år.

Finansminister Kampmann fremsætter forslag om nedsættelse af tændstikafgiften fra 5 til 2 øre pr. æske og om afskaffelse af afgiften på cigar- og cigarettændere.

Ved 2. behandling af forslag til lov om forsvarets organisation forkastes et kom-

munistisk dagsordensforslag om at udskyde videre behandling af forslaget til efter topmødet i Paris i maj. De stillede ændringsforslag (se 15/1) vedtages derefter med forligspartiernes stemmer, idet dog fiskeriminister Oluf Pedersen stemmer imod og Carsten Raft (k.f.) og Else Zeuthen (r.v.) undlader at stemme.

Landbrugsminister Skytte forhandler med erhvervenes hovedorganisationer om et lovforslag om bemyndigelse til centralisering af landbrugseksporten. Baggrunden er en kontrakt, som Samarbejdsudvalget om Avlsdyreksporten har afsluttet med det jugoslaviske centralindkøbsorgan. Grosserer-Societetets Komité og Provinshandelskammeret har protesteret over for landbrugsministeriet mod bemyndigelsen til samarbejdsudvalget til at slutte aftale med Jugoslavien.

4. – Justitsminister Hans Hækkerup fremsætter forslag om ændringer i biografteaterloven (lempelse af bevillingsafgiften).

Lorentzen (v.) fremsætter på venstres og de konservatives vegne forslag til folketingsbeslutning ang. ophævelse af lov om egnsudvikling.

Fuglsang (k.) fremsætter forslag til folketingsbeslutning om skolelovenes praktiske gennemførelse. For at overvinde lærermangelen foreslås bl.a. oprettelse af nye seminarier og fritagelse af lærere for militærtjeneste.

7. – Trustkommissionen udsender sin sidste betænkning, der handler om konkurrencebegrænsninger i dansk erhvervsliv.

8. – Landbrugsminister Skytte fremsætter forslag om ændring i lov af 16/6 1958 om afsætning af danske landbrugsvarer. Herefter får ministeren bemyndigelse til at fastsætte, at eksporten til lande med centralindkøb skal foregå gennem et centralt eksportorgan (se 2/3).

Weikop (k.f.) fremsætter på venstres og de konservatives vegne forslag om ændring i lov om tilsyn med monopoler og konkurrencebegrænsninger (ophævelse af § 24 om forudgående godkendelse af prisforhøjelser på visse varer) og om ophævelse af lov om indseende med priser.

Fra 1/4 afløses Hans Pinstrup i De samvirkende danske Landboforeningers formandsskab af formanden for Foreningen af jydske Landboforeninger, folketingsmand Anders Andersen (v.).

11. – Folketinget færdigbehandler forslaget om statsgaranti for lån til tørkeramte landmænd, der vedtages enstemmigt, samt forslagene om ændringer i statshusmandsloven og i lov om udlån til statshusmandsbrug. Disse forslag vedtages også enstemmigt, men k.f. undlader at stemme.

Ninn-Hansen (k.f.) fremsætter på venstres og de konservatives vegne forslag til folketingsbeslutning om besparelser i udenrigsministeriets administrationsomkostninger på 5 mill. kr. årlig, bl. a. ved nedlæggelse af ambassadørstillingerne i Island, Norge og Sverige og ved sammenlægning af ambassadørstillingerne i Frankrig og Beneluxlandene.

Fuglsang (k.) fremsætter forslag til folketingsbeslutning ang. ændringer i medhjælperloven; det foreslås bl. a. at loven kun skal omfatte unge under 18 år, og at fæstemål ikke må indgås for længere tid end 1 måned.

13. – Statsminister Kampmann udtaler om tidspunktet for valget, at der fortsat er store opgaver, der skal løses, og som der er politisk mulighed for at løse. Folketinget bør derfor mest muligt have arbejdsro.

15. – Axel Kristensen (v.) fremsætter på venstres og de konservatives vegne forslag om forbud mod strejker og lockouter, der berører livsvigtige samfundsområder, og om oprettelse af en arbejdsretlig voldgiftsdomstol.

På Industrirådets generalforsamling udtaler formanden, fhv. handelsminister Rytter, at toldreformen er en skuffelse for industrien, og at Industrirådet ikke kan påtage sig noget medansvar for det utilfredsstillende resultat.

16. – Nationalbankdirektør Svend Nielsen udtaler på bankens repræsentantskabs-

møde, at intet endnu tyder på, at pengeforholdene er blevet for stramme; men skulle der vise sig tegn på, at likviditeten er ved at blive utilstrækkelig, vil nationalbanken gennem sin kreditgivning til pengeinstitutterne og sin regulerende indgriben på obligationsmarkedet afbøde dette.

Finansminister Kampmann fremsætter forslag om ændring i lov om et stabiliseringslån, hvorefter ministeren bemyndiges til at bestemme, hvornår de foreløbige kvitteringer kan ombyttes med statsobligationer. Ombytningen skal dog senest finde sted fra 1/4 1962, og ministeren oplyser, at det er hensigten straks at udlevere statsobligationer til 65-årige og hen på sommeren at begynde udleveringen til de øvrige lånepligtige.

Landbrugsminister Skytte fremsætter forslag om forlængelse af lov om udlån til forbedring af landbrugets avlsbygninger og socialminister Bomholt forslag om ændring i lov om offentlig forsorg (vedr. alkoholistforsorg og ændringer som følge af lovgivning om revalidering, folkeforsikring og off. sygeforsikring).

Økonomiminister Bertel Dahlgaard besvarer på den sygemeldte boligminister Bundvads vegne en forespørgsel fra v. og k.f. om begrundelsen for »byggestoppet« af 27/2, herunder hvilken indflydelse administrationen af byggestøtteloven har haft på den opståede situation. Endvidere ønsker forespørgerne oplyst, efter hvilke principper de kommende bestemmelser vil blive udformet. Debatten slutter med, at tinget med 84 stemmer mod 64 (v. og k.f.) tager ministerens redegørelse til efterretning.

I et svar til Poul Møller (k.f.) bekræfter finansministeren, at postgirofonden har købt obligationer for et betydeligt beløb på et tidspunkt, hvor nationalbanken var i markedet som sælger. Finansministeren oplyser, at købene blev standset efter henvendelse fra nationalbanken, og at det nu er aftalt med banken, at postgirofondens køb skal foregå mere jævnt i fremtiden.

17. – Indenrigsminister Søren Olesen fremsætter forslag om ændring i lov vedr. personlig skat til kommunen (se 25/2) og Poul Claussen (k.f.) på venstres og de konservatives vegne forslag om ophævelse af den del af lov om et levnedsmiddelinstitut, der angår oprettelsen af selvstændige institutioner for levnedsmiddeltoksikologiske undersøgelser.

Folketinget vedtager forslaget om nedsættelse af tændstikafgiften (se 2/3); tændere skal fortsat være belagt med en afgift, nemlig 2 kr. pr. stk. V. undlader at stemme. Endvidere færdigbehandles forslaget om ændringer i menighedsrådsloven (se 25/11 1959) og de i forbindelse med forslaget til luftfartslov fremsatte lovforslag (se 4/12 1959), der alle vedtages enstemmigt.

18. – Forslaget vedr. koncession til Store Nordiske (se 25/2) vedtages mod kommunisternes stemmer, og forslaget om ratifikation af konventionen ang. fiskeriet i det nordøstlige Atlanterhav vedtages enstemmigt.

19. – Igangsættelsesstoppet for boligbyggeri (se 26/2) ophæves for Esbjerg- og Randersområderne.

21. – Den fungerende handelsminister, økonomiminister Bertel Dahlgaard, fastsætter sukkerroeprisen for 1960–61 til 7,80 kr. pr. dobbeltcentner plus 1 øre for hver dobbeltcentner udbyttet ligger under 330 dobbeltcentner pr. ha, dog højst 8,25 kr. De samvirkende sukkerroedyrkerforeninger opfordrer landmændene til ikke at tegne roer til sukkerfabrikkerne, før overbestyrelserne har godkendt prisen (se 29/2).

22. – Den danske regering har givet tilladelse til, at amerikanerne installerer en transportabel atomreaktor som kraftværk i nærheden af Thule-basen i Grønland.

23. – Gennem brevveksling mellem forsvarsminister Poul Hansen og den øverstbefalende over NATO-styrkerne i Europa, general Norstad, er der indgået overenskomst om oprettelse af militære NATO-depoter i Danmark.

Den økonomiske årsoversigt offentliggøres, og økonomiminister Bertel Dahlgaard fremsætter i tilknytning hertil en redegørelse i folketinget.

Folketinget vedtager enstemmigt forslag til lov om Københavns frihavn (se 7/10 1959) og forslag om ændringer i biografteaterloven (to aldersgrænser, 12 og 16 år, i stedet for som hidtil én, 16 år).

Folketinget behandler en forespørgsel fra v. og k.f. om lærermangelen inden for folkeskole og gymnasieskole. Undervisningsminister Jørgen Jørgensen oplyser, der pr. 1/1 1960 var ca. 2850 ubesatte lærerembeder. Debatten slutter med, at tinget enstemmigt tager ministerens redegørelse til efterretning, idet det udtaler forventning om, at ministeren fortsat tager lærermangelens problemer på kortere og længere sigt op til behandling; 5 (k.) undlader at stemme.

Alfred Jensen (k.) spørger forsvarsminister Poul Hansen, om han vil foranledige hæschefen, generalløjtnant Viggo Hjalf, afskediget i anledning af, at han under besættelsen ved våbenfordelingen favoriserede officerernes ventegrupper på et tidspunkt, hvor de kæmpende modstandsgrupper led hårdt under mangel på våben. Forsvarsministeren tager afstand fra spørgsmålets tendentiøse form og erklærer, at der ikke for ham har foreligget noget grundlag for at foranledige general Hjalf afskediget som chef for hæren.

24. – Den vesttyske regering går med til at forlænge den tysk-skandinaviske luftfartsaftale for 3 måneder til 1/7 1960. Det ventes, at forhandlingerne mellem SAS og Lufthansa om betingelserne for en fornyelse af aftalen herefter snart vil blive genoptaget.

Folketinget færdigbehandler forslag til lov om forsvarets organisation (se 2/3), der vedtages med 149 stemmer (s., r.v., rf., v. og k.f.) mod 7 (k., s.f. og den radikale Morten Larsen), medens 5 (den konservative Carsten Raft, der finder forslaget utilstrækkeligt, de to grønlandske medlemmer samt fiskeriminister Oluf Pedersen (rf.) og Else Zeuthen (r.v.)) undlader at stemme. Forsvarsministeren har lovet at søge finansudvalgets tilslutning til en forhøjelse af de værnepligtiges løn og vil undersøge mulighederne for udvidet adgang til billige rejser på DSB og for militærets overtagelse af vask af undertøj. Omkostningerne herved vil i det første år kunne afholdes af selve forsvarsbevillingen, men skal i øvrigt holdes uden for denne.

Finansminister Kampmann fremsætter forslag til tillægsbevillingslov for 1959–60. I forhold til finansloven regnes der nu med merindtægter på ca. 600 mill. kr. og merudgifter på ca. 200 mill. kr., således at den på finansloven anslåede merindtægt på ca. 445 mill. kr. forøges til ca. 840 mill. kr.

Folketinget færdigbehandler forslagene om ændringer i folkeforsikringsloven og i lov om pension og hjælp til enker (se 25/2), der begge vedtages enstemmigt.

Forslaget om ændringer i lov om opførelse af arbejderboliger på landet vedtages enstemmigt.

25. – Forbudet mod igangsættelse af boligbyggeri ophæves for Odenses vedkommende og lempes for Ålborg og for parcelhusbyggeri i hovedstads- og Århus-området (se også 19/3).

Folketinget vedtager enstemmigt forslag om ændringer i retsplejelov og straffelov (se 4/2), forslag til lov om vaccination mod mund- og klovsyge (se 3/2), forslag om ændringer i lov om sygehusvæsenet og forslag om ændringer i forsorgsloven (se 25/11 1959).

Ragnhild Andersen fremsætter på kommunisternes vegne forslag om ændringer i forsorgsloven vedr. ophævelse af indtægtsgrænserne for enlige mødre samt forhøjelse af uddannelses- og underholdshjælp og kommunehjælp.

28. – Efter fornyede forhandlinger accepterer sukkerroedyrkerne en roepris for 1960–61 på 8 kr. pr. dobbeltcentner.

Monopoltilsynet har på foranledning af husmandsforeningerne og fagforeningerne foretaget en undersøgelse af pris- og avan-

ceforholdene for kartofler, frugt og grøntsager.

29. – Landbrugsminister Skytte fremsætter forslag om en kornordning for 1960–61. Forslaget svarer nøje til den gældende kornordning.

Forslaget om forlængelse af lov om udlån til forbedring af landbrugets avlsbygninger vedtages mod venstres og de konservatives stemmer.

30. – Folketinget vedtager forslag til finanslov for 1960–61, k. og s.f. stemmer imod. I den endelige skikkelse viser forslaget et overskud på drifts- og anlægsbudget på 887 mill. kr. (udgifter 6059, indtægter 6946 mill. kr.). Forinden har tinget forkastet ændringsforslag fra v. og k.f. om nedsættelse af forskellige udgiftsbevillinger med 64 mill. kr. samt om bortfald af en bevilling på 65 mill. kr. til udlån til boligbyggeri og om nedsættelse af statsgarantien for sekundære lån til boligbyggeri med 200 mill. kr. Den nye finanslov indeholder en bemyndigelse til finansministeren til ekstraordinært at nedbringe statsgælden med 250 mill. kr. ved opkøb af obligationer. Et forslag af Thorkil Kristensen, hvorefter nedbringelsen skal ske ved afdrag på statsforskrivningen af 1960 (tidligere statens reguleringskonto i nationalbanken) får kun forslagsstillerens stemme, medens v. og k.f. undlader at stemme.

Forslag til udskrivningslov for 1960–61 (se 24/2) vedtages ved 3. behandling mod venstres og de konservatives stemmer. Ca. 100.000 personer fritages for statsskat, idet det skattefri mindstebeløb forhøjes fra 4500 til 5500 kr. for forsørgere og fra 2500 til 2800 kr. for ikke-forsørgere. Der indføres proportionalskat (32 %) for den del af skalaindkomsten, der ligger mellem 12.000 og 18.000 kr. Den del af skalaindkomsten, der ligger mellem mindstebeløbet og 12.000 kr., beskattes med 24 %, mod hidtil 15 % for den del, der ligger mellem 4500 og 6000 kr., og 24 % for den del, der ligger mellem 6000 og 12.000 kr. – alt for forsørgere. For ikke-forsørgere er lempelserne gennemgående noget mindre. Også formueskatten lempes, bl. a. ved at formuer under 60.000 kr. (hidtil 50.000 kr.) helt slipper for skat. Endvidere forhøjes børnetilskuddene med 20–50 kr. pr. barn i hovedstadsområdet og lidt mindre i købstæderne (se 10/12 1959).

Folketinget færdigbehandler endvidere forslaget om Danmarks erhvervsfond (se 18/12 1959), der vedtages enstemmigt, forslaget om lån og garantier til visse erhvervsvirksomheder (se 5/2), der vedtages mod venstres og de konservatives stemmer, og forslaget om ændring i lov vedr. afsætning af danske landbrugsvarer (se 8/3). Imod dette forslag stemmer 10 (3 v. og 7 k.f.), medens k. og s.f. undlader at stemme. Sluttelig vedtages forslagene om ændring i lov om et stabiliseringslån (se 16/3), om ændring i forlystelsesafgiften (se 24/2) og i biografteaterloven (se 4/3) enstemmigt.

31. – Handelsminister Kjeld Philip (r.v.) udnævnes til finansminister, folketingsmand Lars P. Jensen (s.) til handelsminister og folketingsmand Carl P. Jensen (s) til boligminister. Den hidtidige bolig- og arbejdsminister Kaj Bundvad (s.) fortsætter som arbejdsminister. Samtidig er det bestemt, at lovgivningen vedr. nationalbanken overføres fra handelsministeriet til finansministeriet, og at de opgaver, der i medfør af denne lovgivning påhviler handelsministeren og den kgl. bankkommissær, overføres fra handelsministeren til finansministeren.

Folketinget færdigbehandler forslaget om Hanstholm havn (se 18/2) og om revalidering (se 11/11 1959), der begge vedtages enstemmigt. V. og k.f.s. forslag om ændring i ligningsloven (se 22/1) forkastes ved 3. behandling, idet det kun får forslagsstillernes stemmer.

Fuglsang fremsætter på kommunisternes vegne forslag til folketingsbeslutning ang. ændringer i lov om landbrugsejendomme og i ligningsloven.